

Центральноукраїнський державний
університет імені
Володимира Винниченка

ЦЕНТР
українсько-європейського
наукового співробітництва

Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка
Центр українсько-європейського наукового співробітництва

Всеукраїнське науково-педагогічне
підвищення кваліфікації

**СУЧАСНИЙ ЛІНГВІСТИКО-
ІНФОРМАЦІЙНИЙ ДИСКУРС:
МОВНІ ЗАСОБИ, НАРАТИВИ,
СИМВОЛИ, ПЕРСОНАЛІЇ**

29 квітня – 9 червня 2024 року

Львів – Торунь
Liha-Pres
2024

УДК 001.8"313":[81'1+001.102](062.552)

С 91

Організаційний комітет:

Євген Соболев – доктор юридичних наук, професор, ректор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка;

Олена Габелко – кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету української філології, іноземних мов та соціальних комунікацій Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка;

Ольга Кирилук – доктор філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української філології та журналістики Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка;

Людмила Кричун – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української філології та журналістики Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

С 91 Сучасний лінгвістико-інформаційний дискурс: мовні засоби, наративи, символи, персоналії : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 29 квітня – 9 червня 2024 року. – Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. – 100 с.

ISBN 978-966-397-402-6

У збірнику представлено матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації «Сучасний лінгвістико-інформаційний дискурс: мовні засоби, наративи, символи, персоналії» (29 квітня – 9 червня 2024 року).

УДК 001.8"313":[81'1+001.102](062.552)

© Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка, 2024

© Центр українсько-європейського наукового співробітництва, 2024

ISBN 978-966-397-402-6

© Українсько-польське наукове видавництво «Liha-Pres», 2024

ЗМІСТ

Навчальна лабораторія як невід’ємний елемент процесу підготовки майбутніх перекладачів Барабаш О. В.	5
Функціонування англійських фемінітивів в українському медійному просторі Боклах Д. Ю.	7
Діагностика та формування професійної компетентності майбутніх перекладачів для авіаційної галузі Буданова Л. Г.	10
Віддзеркалення сучасного лінгвістико-інформаційного дискурсу в українських говірках: із спостережень над уживанням лексеми <i>війна</i> Гороф’янюк І. В.	14
Концепт <i>розумова діяльність</i> в англомовних прозових творах ХХ–ХХІ-го століть Гром О. І.	17
Дискурс як предмет лінгвістичного дослідження Єльнікова Н. І.	20
Особливості втілення антивоєнної теми в оповіданнях Рея Бредбері «Гра в котика-мишки» та «Гржа» Козлова А. Г.	24
Мовні засоби впливу молодого вченого Кузьменко А. О.	26
Discipline <i>military translation</i> as a key of training professionally oriented youth Kuprikova S. V.	28
Pebbling: Rebranded Animalistic Strategy Memezation Larchenko V. V.	32
Формування сучасного лінгвістико-інформаційного дискурсу американської англійської Максимова А. Я.	36
Стилістичні поради Василя Сімовича у «На теми мови» Магущак І. Р.	40

Вербалізація концепту <i>СВРОПА</i> в українському медійному дискурсі періоду війни 2022 року Мушировська Н. В.	42
Фонетико-фонологічна компетенція у професійній підготовці вчителя-філолога в закладах вищої освіти Павлик Н. В.	51
Лінгвістична прагматика як важливий складник магістерської підготовки вчителя української мови й літератури спеціальності 014.01 Середня освіта (Українська мова й література) Павлова І. Г.	55
Мовні засоби психологічного впливу пропаганди Підкамінна Л. В.	59
Синергетична інтерпретація лінгвокультурного концепту в сучасній лінгвістиці Розвод Е. В.	64
Дослідження студентами-філологами тенденцій розвитку письмового молодіжного соціолекту Руденко М. Ю.	66
HATE SPEECH and the problem of forming the English language competence of students of NaUKMA Sydorova O. Yu.	70
Поняття дискурсу в сучасній лінгвістиці Солодюк Н. В.	73
Ways of using suggestopedia in educational technologies Soroka T. V.	76
Переклад наукової літератури: особливості методики викладання Ходаковська О. О.	80
Українські новотвори періоду російсько-української війни Хороз Н. С.	83
Українська мова як об'єкт медіаманіпуляції в 2023–2024 рр. Цівун Н. М.	87
Вербально-невербальний профіль конфліктиву як комунікативної одиниці англійськомовного художнього дискурсу Черненко О. В.	91
Дослідження директивних перформативів у давньоанглійській мові Шевченко В. М.	94

НАВЧАЛЬНА ЛАБОРАТОРІЯ ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ ЕЛЕМЕНТ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Барабаш О. В.

*завідувач лабораторії сучасних технологій навчання перекладу
кафедри англійської філології і перекладу
факультету лінгвістики та соціальних комунікацій
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна*

Програмні результати навчання майбутніх філологів-перекладачів, визначені освітньо-професійною програмою спеціальності 035 «Філологія» спеціалізації 035.041 «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська», не можуть бути досягнуті без матеріально-технічних умов, методичної, технологічної та інформаційної підтримки процесу підготовки фахівців, які забезпечуються лабораторією сучасних технологій навчання перекладу на кафедрі англійської філології і перекладу Факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету (м. Київ, Україна).

Основними завданнями лабораторії є [2]:

– сприяння підвищенню якості підготовки майбутніх перекладачів шляхом забезпечення практично орієнтованого, наближеного до реальних умов роботи мультимедійного навчального середовища, що дозволяє студентам актуалізувати теоретичні знання в галузі перекладу та набути практичних навичок перекладацької діяльності;

– запровадження в навчальний процес новітніх методик навчання усного, машинного, комп'ютерного перекладу;

– мультимедійне забезпечення практичних занять з професійно орієнтованих дисциплін спеціальності 035 «Філологія», зокрема, з наступних дисциплін [1]: «Сучасні інформаційні технології в перекладацькій діяльності», «Практика перекладу галузевої літератури», «Усний переклад», «Переклад в авіаційній галузі», «Теорія перекладу», «Стилістика англійської мови», «Порівняльна лексикологія англійської та української мов», «Основи теорії міжкультурної комунікації», «Основи ділової комунікації», «Практика усного та писемного мовлення (англійська мова)» для студентів ОС «Бакалавр», «Актуальні питання перекладознавства», «Методологія та організація перекладознавчих досліджень», «Методика викладання іноземних мов і перекладу у вищій школі», «Переклад галузевої літератури», «Усний переклад», «Переклад в авіаційній галузі» для студентів ОС «Магістр»;

– здійснення контролю за своєчасним оновленням інформаційного фонду кафедри, поповнення кафедральної бібліотеки сучасними навчально-методичними ресурсами;

– облік стану та наявності навчально-методичного забезпечення дисциплін кафедри;

– організаційна та методична підтримка проведення позааудиторних наукових та освітніх заходів кафедри; створення умов для розвитку творчих дослідницьких здібностей студентів;

– допомога студентам в опрацюванні наукових матеріалів для бакалаврських та магістерських дипломних робіт;

– профорієнтаційна робота з майбутніми абітурієнтами;

– організаційна та технічна підтримка проведення захистів курсових та дипломних робіт ОС «Бакалавр», «Магістр»;

– проведення комп'ютерно-перекладацької практики для студентів денної та заочної форм навчання;

– методична та інформаційна допомога студентам заочної форми навчання;

– забезпечення індивідуальної роботи викладачів і студентів, консультацій науково-педагогічних працівників;

– методична допомога студентам, що мають академічні проблеми;

– проведення фахової ознайомлювальної та науково-дослідної практик;

– створення умов для самостійної роботи студентів з навчальними аудіо та відеоматеріалами та здійснення контролю за такою роботою;

– проведення тестових форм контролю знань студентів, що потребують використання комп'ютерного та мультимедійного обладнання;

– підтримання в актуальному стані та поповнення банку автентичних навчальних аудіо та відеоматеріалів для навчання перекладу;

– технічна та методична підтримка проведення позааудиторних наукових та освітніх заходів, що потребують використання комп'ютерного та мультимедійного обладнання, зокрема майстер-класів в рамках щорічної міжнародної конференції «Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика», щорічного Конкурсу молодих перекладачів та ін.;

– забезпечення належного технічного стану та коректного функціонування комп'ютерного та мультимедійного обладнання кафедри, його антивірусний захист, своєчасне оновлення програмного забезпечення.

Таким чином, лабораторія сучасних технологій навчання перекладу кафедри англійської філології і перекладу Факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету є невід'ємною складовою процесу підготовки фахівців спеціальності

035 «Філологія» спеціалізації 035.041 «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська».

Література:

1. Кафедра англійської філології і перекладу. URL: https://www.afp.in.ua/?page_id=18 (дата звернення: 02.04.2024).
2. Навчальна лабораторія сучасних технологій навчання перекладу. URL: https://www.afp.in.ua/?page_id=13 (дата звернення: 02.04.2024).

ФУНКЦІОНУВАННЯ АНГЛІЙСЬКИХ ФЕМІНІТИВІВ В УКРАЇНСЬКОМУ МЕДІЙНОМУ ПРОСТОРИ

Боклах Д. Ю.

*викладач кафедри іноземної філології та перекладу
Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля
м. Київ, Україна*

Важливість вивчення фемінітивів у мовах світу, зокрема англійської та української, та їх функціонування в українському медійному просторі, зумовлена іманентними змінами у соціальних і культурних контекстах. Фемінітиви відіграють важливу роль у вираженні гендерної рівності та відображенні соціальних трансформацій. У сучасному світі питання гендерної рівності стають все більш актуальними, і мова є одним з основних інструментів, через які ці зміни можуть бути представлені та впроваджені в суспільство.

Відомо, що фемінітиви – це лексичні одиниці, які позначають жіночу стать у професійних, соціальних та інших контекстах. Фемінітиви є гендерною репрезентацією, яка «відбивається на різних мовних рівнях та відображає статеву належність референта-особи, а також сукупність стереотипних етносоціокультурних асоціацій, пов'язаних із певною статтю у конкретному лінгвокультурному соціумі на конкретному історичному етапі його розвитку» [2, с. 9]. М. Брус доводить, що «українцям фемінітиви відомі з найдавніших дописемних часів, їхня функція відображена в оригінальних і перекладних текстах, а найдавніші імена раннього писемного періоду – це фемінітиви індоевропейського та праслов'янського походження» [1, с. 58].

В англійській мові фемінітиви формуються за допомогою різних суфіксів (наприклад, «-ess» у «actress», «waitress») [4]. В українській

мові фемінітиви також мають свою систему формування, яка відрізняється від англійської. Ці відмінності спричиняють особливості інтеграції англійських фемінітивів в український медіапростір, яка відбувається на декількох рівнях: пряме запозичення та адаптація. Часто англійські фемінітиви використовуються в українському медійному просторі без змін, особливо в контексті міжнародних новин і статей, що відображають події за кордоном. Наприклад, слово «*businesswoman*» / *бізнесвумен* (*бізнеследі; ділова жінка*) може траплятися в текстах без адаптації до українських форм, як-от у заголовку статті «*Скільки відсотків бізнесвумен в Україні хоч раз відчували дискримінацію – дослідження*» [5], а також у контексті: «*В Україні 59% бізнесвумен хоча б раз відчували гендерну дискримінацію від початку ведення власної справи*» [5].

Англійські фемінітиви адаптуються до українських мовних норм через зміну суфіксів або словотворчих моделей. Наприклад, «*manager*» може стати «*менеджерка*» в українській мові (*firewoman* – *пожежниця*, *stateswoman* – *політиkinя*, *actress* – *акторка*, *directress* – *директорка*, *championess* – *чемпіонка*, *programmeress* – *програмістка*, *sportswoman* – *спортсменка*, *bloggeress* – *блогерка*, *authoress* – *письменниця*).

Іноді фемінітиви можуть взаємодіяти в межах одного контексту, як у статті «*Менеджерка розповіла, як заробляла \$130k на фейковій посаді в стартані*» [3]. Заголовний фемінітив «*менеджерка*» взаємодіє з фемінітивом «*експертка*», який вжито в прикінцевому абзаці повідомлення: «*Приблизно через рік у компанії відбулася внутрішня реструктуризація, і експертку призначили на нову посаду*» [3].

Подібна взаємодія фемінітивів в межах одного контексту має кілька важливих аспектів. По-перше, вона підкреслює видимість та визнання жіночої участі у професійних сферах, які традиційно вважаються чоловічими. Використання фемінітивів «*менеджерка*» та «*експертка*» в одному тексті допомагає формувати більш гендерно-інклюзивний дискурс, сприяючи гендерній рівності.

По-друге, взаємодія фемінітивів сприяє розширенню мовного інструментарію та його адаптації до сучасних потреб суспільства. Вона також стимулює розвиток мови, підвищуючи її гнучкість і здатність точно відображати реальність, де жінки займають активні та впливові ролі.

По-третє, така взаємодія може впливати на сприйняття читачів, нормалізуючи вживання фемінітивів у медійному просторі, що допомагає створювати позитивні зразки, а також сприяє більшій прийнятності та розповсюдженню фемінітивів у повсякденному мовленні.

Зазначимо, що взаємодія фемінітивів у межах одного контексту не тільки підкреслює гендерну рівність та видимість жінок у різних професійних ролях, але й сприяє мовному розвитку та зміні суспільних стереотипів.

Згідно з результатами дослідження, англійські фемінітиви інтегруються в український медійний простір через пряме запозичення та адаптацію. Їх використання сприяє точнішому відображенню ролі жінок у різних сферах життя, підвищує обізнаність про гендерну рівність і допомагає формувати нові культурні та соціальні стандарти. З-поміж них можна виокремити вираження *гендерної рівності*, адже використання фемінітивів в українському медійному просторі сприяє підвищенню обізнаності про гендерну рівність. Це дозволяє більш точно відображати роль жінок у різних сферах життя і професійної діяльності. Крім того, фемінітиви допомагають відображати соціальні зміни та трансформації, які відбуваються у суспільстві, нові реалії, а також допомагають формувати нові етичні норми та стандарти. Вживання фемінітивів також має культурне значення. Воно допомагає створювати інші культурні стереотипи та впливати на переосмислення ролі жінок у суспільстві.

Одним із викликів є встановлення чітких норм та стандартів використання фемінітивів у медіа. Необхідно узгодити вживання цих форм на різних рівнях медіа і забезпечити їхню уніфікацію. Інше питання – як аудиторія сприймає фемінітиви. Деякі групи реципієнтів можуть бути консервативнішими та не одразу приймати нові форми, що вимагає поступового введення та роз'яснення значення фемінітивів. Слід зазначити, що важливою є роль освіти у поширенні та прийнятті фемінітивів. Необхідно включати ці питання в освітні програми та курси, що допоможе підвищити обізнаність про гендерну специфіку.

Отже, функціонування англійських фемінітивів в українському медійному просторі є важливим кроком до підвищення гендерної рівності та відображення етнокультурних змін. Фемінітиви відіграють значну роль у вираженні гендерної рівності, відображенні соціальних трансформацій та формуванні нових культурних стандартів української мови. Виклики, пов'язані з їх використанням, можуть бути подолані через встановлення чітких норм, освітні програми, а також поступове введення нових форм у медійний дискурс.

Література:

1. Брус М. П. Фемінітиви в українській мові: генеза, еволюція, функціонування. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2019. 440 с.

2. Дудоладова О. В. Динаміка мовної репрезентації гендера в англійському публіцистичному дискурсі (друга половина XX ст. – початок XXI ст.): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2003. 20 с.

3. DOU – найбільша IT-спільнота України. URL: <https://dou.ua/forums/topic/45129/> (дата звернення: 03.06.2024).

4. Jennifer S., Diaz-Leon E, Hesni S. Feminist Philosophy of Language. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Fall 2022 Edition)* / E. N. Zalta, U. Nodelman (eds.). URL: <https://plato.stanford.edu/archives/fall2022/entries/feminism-language/> (дата звернення: 28.05.2024).

5. Wonderzine – сайт про жінок, стиль, розваги та красу. URL: <https://www.wonderzine.me/wonderzine/career/novini/4053-skilki-vidsotkiv-biznesvumen-v-ukrayini-hoch-raz-vidchuvati-diskriminatsiyu-doslidzhennya> (дата звернення: 27.05.2024).

ДІАГНОСТИКА ТА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ ДЛЯ АВІАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ

Буданова Л. Г.

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри англійської філології і перекладу
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна*

У сучасних умовах економічної нестабільності особливо важливою стає підготовка висококваліфікованого та конкурентоспроможного фахівця, готового ефективно виконувати свої професійні обов'язки. Це стосується і перекладачів, особливо тих, які спеціалізуються на авіаційній галузі. Процеси глобалізації та інтеграції, в які втягнута Україна, визначили нові пріоритети у формуванні професійної компетентності майбутніх перекладачів, які зможуть ефективно працювати та спілкуватися в авіаційній сфері.

Дослідники [1,5], вказують, що перекладач, який спеціалізується на авіаційній галузі, повинен мати відмінну мовну та мовленнєву компетенцію з іноземних та українських мов, базові знання з історії авіації, володіти авіаційною термінологією, розуміти структурну будову повітряних суден, принципи функціонування аеропортів та інше, а також мати спеціальні професійні навички.

У своїй професійній діяльності перекладач авіаційної галузі виконує різноманітні завдання, такі як переклад юридичних документів, технічної документації, участь у перемовинах з продажу та закупівлі авіаційного обладнання, переклад нормативних документів міжнародних організацій цивільної авіації, листування з авіакомпаніями та інші. Дослідники виділили особливі професійні уміння і навички, які має володіти майбутній перекладач авіаційної галузі.

По-перше, уміння та навички, необхідні для виконання письмового перекладу нормативної та технічної авіаційної документації, включають: вміння вибирати та користуватися технічними засобами перекладу; аналіз тексту оригіналу для виявлення перекладацьких проблем і вибору методів їх вирішення з метою забезпечення однозначності та точності перекладу; вирішення труднощів, пов'язаних з термінологією, лексикою, стилем та граматикою авіаційного дискурсу вихідної мови; користування відповідними довідниками та словниками; використання сучасної технічної та авіаційної термінології у мові оригіналу та українській мові; виявлення та виправлення невідповідностей у змісті та термінології, редагування перекладів для досягнення однозначності та точності інформації; критичне оцінювання різних варіантів перекладу; навички швидкого отримання та обробки робочих матеріалів; правильне оформлення офіційних нормативних документів.

По-друге, для відтворення усного перекладу текстів авіаційної галузі необхідні такі уміння та навички: здатність знаходити потрібну інформацію і викладати її зрозуміло та грамотно; оперативна обробка великих обсягів текстів з голосу; запам'ятовування, перекладання та викладання цифрової інформації; розуміння загальноприйнятих систем аббревіатур та скорочень; навички швидкого письма; чітка дикція та контроль над голосом.

Отже, професійна компетентність перекладачів авіаційної галузі вважається комплексом знань, навичок і досвіду, який дозволяє їм ефективно виконувати свої професійні обов'язки у цій конкретній галузі. Діагностика рівня сформованості професійної компетентності може бути проведена через тестування, оцінку портфоліо робіт, співбесіду або інші методи оцінки, які організуються відповідно до вимог та стандартів авіаційної індустрії. Важливими складовими перекладацької компетентності перекладача є знання, вміння і навички, необхідні для здійснення всіх видів перекладу (письмового, усного, зорово-усного, абзацно-фразового, послідовного, синхронного) різнопрофільних текстів: науково-технічних, офіційно-ділових, газетно-публіцистичних, юридичних, економічних, науково-технічних, художніх, медичних тощо. Формування базової складової перекладацької компетентності – це збагачення здобувачів вищої освіти знаннями

теоретико-прикладного характеру та формування на їх основі (під час виконання практичних завдань) вмінь, необхідних для виконання всіх можливих типів перекладу.

Підкреслюється, що структура професійної підготовки майбутніх перекладачів має важливе значення лінгвістична підготовка, головна мета якої – формування професійної мовної особистості перекладача. Особливе значення для розвитку мовної особистості має вивчення певних курсів. Формування фахових компетенцій на рідній мові та розвиток їх на іноземній сприятиме утворенню первинних перекладацьких навичок.

Для визначення діагностики рівня сформованості професійної компетентності перекладачів авіаційної галузі необхідно розглянути поняття "моніторинг", "діагностика", "контроль", "оцінювання". Аналіз наукової літератури свідчить, що сучасну педагогіку неможливо уявити без активного використання інструментарію об'єктивних методів вимірювання та оцінювання якісних характеристик, притаманних людині, до яких належить і рівень знань. Такий інструментарій створювався і поступово вдосконалювався протягом останніх ста років. Мова йде про моніторинг – старанне спостереження, нагляд за процесом та змінами, що відбуваються. Моніторинг – характерний для англійської мови суфікс "-ing" свідчить про латинське походження цього слова. Англійський тлумачний словник пропонує такий варіант перекладу дієслова "monitor" – to watch, to listen, to examine – спостерігати, слухати, перевіряти [4].

Аналіз психолого-педагогічної літератури[1, 3] свідчить про те, що поняття "моніторинг" було введене в науковий обіг у 60-х роках ХХ століття і одне з його перших нормативних визначень було подане у 1977 році у Міжнародній енциклопедії освіти. У сфері освіти моніторинг використовується для вивчення ефективності навчальних і педагогічних систем, процесів, розвитку суспільного інтелекту, знань учнів тощо. В науковій педагогічній літературі зустрічається багато тлумачень поняття "моніторинг", що зумовлено різноманітними контекстами наукового і практичного дослідження цього феномена. Сьогодні в педагогіці ще не існує чіткого встановленого підходу до визначення понять "моніторинг", "діагностика", "контроль", "оцінювання", які часто використовуються то в одному, то в іншому значенні. Діагностика сформованості професійної компетентності майбутніх перекладачів включає методи письмового контролю, тестового контролю, портфолію та інших продуктів самостійної навчальної діяльності.

Таким чином, проведений аналіз дефініцій «моніторинг», «діагностика», «оцінювання» та «контроль» дав можливість установити, що:

– по-перше, моніторинг – цілісний управлінський інструмент, до складу якого входять діагностика, дослідження, контроль і оцінювання, які перебувають у постійному взаємозв'язку та проявляються залежно від завдань моніторингу;

– по-друге, моніторинг відрізняється від діагностики безперервністю процесу; технологічністю збирання даних, що дозволяє одержувати значні масиви первинної інформації. Діагностика характеризується більш диференційованим підходом до оцінювання певних явищ педагогічного процесу;

– по-третє, різниця процесів моніторингу і оцінювання полягає в лонгітюдності відстеження певного об'єкта в освітній діяльності. Якщо для оцінювання важливий кінцевий результат, то одним із завдань моніторингу є визначення стану на будь-якому етапі навчально-виховного процесу;

– по-четверте, моніторинг – це багатогранний процес, до складу якого невід'ємно входить контроль. Основним завданням для контролю є діагностика та надання інформації про стан об'єкта, то для моніторингу – коригування й прогнозування розвитку об'єкта.

Все, що було сказано, означає, що діагностика рівня сформованості професійної компетентності перекладачів авіаційної галузі зазвичай включає оцінку різних аспектів перекладу, а також знань та навичок, специфічних для авіаційної індустрії. Ключові пункти, на які слід звернути увагу в процесі діагностики, включають: мовні навички: оцінка розуміння, вміння використовувати термінологію авіаційної галузі та граматичну правильність перекладу; знання авіаційної галузі: перекладач повинен мати розуміння процесів, процедур, документів і термінології, що використовуються в авіаційній сфері; технічні навички: здатність працювати з різними перекладацькими програмними засобами та іншими інструментами, необхідними для перекладу авіаційних текстів; практичні навички: досвід перекладу або стажування в авіаційній сфері, а також знання специфіки роботи перекладача авіаційної термінології.

Зміст вищезазначеного полягає в тому, що оцінка рівня професійної компетентності перекладачів авіаційної галузі зазвичай включає в себе оцінку різних аспектів перекладу, а також знань і навичок, що є специфічними для авіаційної індустрії. Важливою є увага до таких ключових пунктів, як мовні навички (розуміння, використання термінології та граматична правильність), знання авіаційної галузі (розуміння процесів, процедур, документів та термінології) та технічні навички (робота з перекладацькими програмами та іншими інструментами). Таким чином, професійна компетентність перекладачів авіаційної

галузі розглядається як комплекс знань, навичок та досвіду, який дозволяє їм ефективно виконувати свої обов'язки у цій галузі.

Література:

1. Барановська Л. В. Авіаційний ВНЗ: освітнє середовище університету як детермінанта якості професійної підготовки студентів. *Вісник Льотної академії: Серія : Педагогічні науки* : зб. наук. пр. Вип. 1. Кропивницький, 2017. С. 18–24.

2. Бахов І. С. Формування міжкультурної професійної компетентності у студентів-перекладачів [Текст] : [монографія] / І. С. Бахов. К. : ДП ВД «Персонал», 2009. 268 с.

3. Горошкін І. О. Концептуальні засади формування мовної особистості майбутніх перекладачів [Текст]. *Педагогіка вищої і середньої школи*. 2013. № 39. С. 189–195.

4. Колодій І. А. Формування професійної компетентності у майбутніх перекладачів авіаційної галузі на основі інтеграції загальноосвітніх і професійно орієнтованих дисциплін : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / І. А. Колодій. Київ, 2012. 23 с.

5. Чередніченко О. І. Переклад – Культура – Ідентичність. Київ : Вид. Заславський, 2017. 224 с.

ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ СУЧАСНОГО ЛІНГВІСТИКО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ДИСКУРСУ В УКРАЇНСЬКИХ ГОВІРКАХ: ІЗ СПОСТЕРЕЖЕНЬ НАД УЖИВАННЯМ ЛЕКСЕМИ *ВІЙНА*

Гороф'янюк І. В.

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри української мови

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

м. Вінниця, Україна

Територіальні говірки, як жива лабораторія мови, дуже чутливі до соціальних процесів завдяки їх некодифікованості, усній формі існування, складністю історії кожної говірки та соціуму, який користується відповідною говіркою.

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну теж стало імпульсом до динамічних процесів в українських говірках. Статика та динаміка

мови привертала увагу багатьох лінгвістів, проте найчастіше їх праці стосувалися змін, що відбуваються в літературній мові. Українські діалектологи Д. А. Марєєв, О. М. Костів, М. О. Волошинова, К. Д. Глуховцева, Л. М. Коць-Григорук та ін. досліджували динаміку українських говірок, проте їх увагу привернули мовні зміни на діяхронному рівні.

Методологія дослідження динаміки говірок описана в статті польського мовознавця Єжи Сероцюка «Dynamika przeobrażeń języka mieszkańców wsi i możliwości jej badania» [1]. Автор обґрунтував можливості вивчення динамічних процесів не лише на діяхронному зрізі, а й на синхронному. У його статті запропоновано поділ мешканців сучасного села на 5 поколінь.

Об'єктом нашого аналізу стала подільська говірка с. Сьомаки Жмеринського р-ну Вінницької обл. Було опитано 15 респондентів трьох вікових груп: старше покоління (1920–1942 рр.н.); середнє покоління (1946–1955 рр.н.); молодше покоління (1969–1975 рр.н.).

Проаналізувавши мовлення представників трьох поколінь, зафіксували типові говіркові риси на фонетичному, морфологічному, лексичному на синтаксичному рівнях. Порівняння виявлених говіркових особливостей дало можливість зауважити, що більшість з них є статичними.

Хоча будь-яка мова є відносно статичною системою, проте не можемо заперечувати її розвиток і наявність певних змін. Проаналізувавши говірку села Сьомаки Жмеринського р-ну Вінницької обл. на синхронному рівні, засвідчили, що мовлення респондентів трьох поколінь має деякі відмінності. Зафіксовано активні динамічні процеси в говірці на фонетичному та морфологічному рівнях.

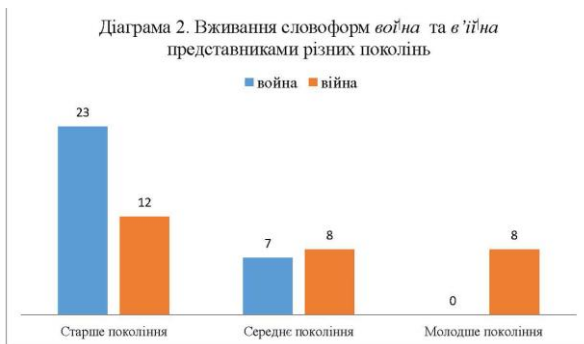
Нашу увагу привернув і лексико-семантичний рівень. Зупинимось на особливостях уживання лексеми *в'ї́на* респондентами трьох поколінь.

Спостерігається динаміка у вживанні словоформ *вої́на* та *в'ї́на* представниками різних поколінь. Зокрема, носії говірки старшого віку використали словоформу *вої́на* 23 рази, натомість *в'ї́на* – 12 разів. Представники середнього покоління вжили словоформу *вої́на* 7 разів, *в'ї́на* – 8 разів (Див. Діаграма 2). Словоформу *вої́на* в мовленні людей молодшого віку не зафіксовано взагалі, натомість форма *в'ї́на* вжито ними 8 разів. Тобто іменник *вої́на*, в якому відсутнє національне чергування [o] // [i] повністю зникає з мовлення сьомачан. Зазначимо, що респонденти, які вживають словоформи *в'ї́на* та *вої́на*, чітко диференціюють їх семантичне наповнення: коли йдеться про Другу світову війну, яку вони або застали, або знають з переказів, уживають словоформу *вої́на*, зберігаючи так звану російську фонетику, маркуючи

її тим самим як чужу: *І голо'доўки пере'жила/ і 'воїни пере'жила/ і вс'о пере'жила/ а те''пер// йак ле''жу то ўспоми'найу/ а йак та'ко розка'зати не 'помн'у// ну шо йа то'б'і розкажу/ йа ж то'б'і 'кау шо була 'вої'на/ була голо'доўка/ репре'сац'і'я//* // (Записано в с. Сьомаки Жмеринського р-ну Вінницької обл. від Маркіянової Ганни Лук'янівної, 1920 р. н., неосвічена); *Ну йак була 'вої'на/ 'н'і'мці' наступали/ то'д'і та'к'і були 'н'і'мці'і/ во'ни нас д'і'учат не т'рогали/ а ўже йак 'наш'і 'верну'а їдут/ ми так т'і'кали в'ід с'войіх// і ми 'д'іти ше 'боже/ ш'іс'нац'іт' 'рок'і'ў/ ше 'д'іти/ а по'том ўже с'тали 'бути/ 'дуже т'ажко було 'н'ісл'а 'вої'ни/ ўже не 'було н'і'чо// т'і 'плачут/ а т'і см'і'іуц'а/ шо жи'в'і осталис'а/ ўже мир//* (Записано в с. Сьомаки Жмеринського р-ну Вінницької обл. від Брижатої Тетяни Іванівни, 1927 р. н., освіта – 7 кл.)¹.

Припускаємо, що варіант *вої'на* активно вживаний інформаторами старшого віку у зв'язку із впливом російської мови, спільного історичного досвіду, інформаційного простору за часів Радянського Союзу. Наша експедиція в с. Сьомаки Жмеринського р-ну Вінницької обл. відбувалася у 2021 році, до повномасштабного вторгнення росії в Україну. Сьогодні ж представники всіх поколінь – носії досліджуваної говірки називають російсько-українську війну однією словоформою – *в'ї'на*.

Отже, слово завжди було і залишається маркером свого і чужого, у літературній мові й територіальних діалектах.

Література:

1. Sierociuk J. Dynamika przeobrażeń języka mieszkańców wsi i możliwości jej badania. *Gwary Dziś*. 2016. Vol. 8. S. 67–78.

¹ Автор висловлює подяку студентці Альоні Кабалюк за організацію збирання діалектного матеріалу.

КОНЦЕПТ *РОЗУМОВА ДІЯЛЬНІСТЬ* В АНГЛОМОВНИХ ПРОЗОВИХ ТВОРАХ ХХ–ХХІ-ГО СТОЛІТЬ

Гром О. І.

викладач

Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

Мова почала розвиватися через когнітивне бачення мовних явищ. Мовознавча наука пізнається завдяки ідеї системності. Вивчивши лексичні одиниці розглядаємо семантичні особливості мови, встановлюючи подібне та специфічне в концептуалізації світу мови [1, с. 449]. Єдність мови, мислення та мовна свідомість аналізуються за допомогою семантичних аспектів. Мовна картина полягає у систематизації та концептуалізації також в об'єктивізації нових структурних знань.

Мета роботи – вивчення лексичних, семантичних структур та визначення важливих мовних концептосфер.

Науковці багатьох галузей, серед них: В. В. Німчук, О. О. Потєбня, Деніел Деннет, Джордж Лакофф та інші зацікавлені у вивченні концептів, зокрема концепту *Розумова діяльність*, який віддзеркалює всю складність та глибину людського розуму. Кожен із них зробив важливий внесок у вивчення цього концепту за допомогою різних наукових підходів. Зміст поняття *Розумова діяльність* розглядається у сучасних лінгвістичних дослідженнях за допомогою різних поглядів та підходів [4, с. 543]. Деякі дослідження привертають нашу увагу до когнітивних аспектів концепту *Розумова діяльність*: мовленнєвої обробки інформації, мовленнєвої продуктивності та прийняття рішень. Інші – до контексту мовленнєвої прагматики, аналізуючи використання концепту *Розумова діяльність* у спілкуванні та досягненні деяких цілей.

Оскільки концепт *Розумова діяльність* є складовою частиною мовної картини та відтворює процеси мислення, узагальнюємо, що мовна картина та *Розумова діяльність* є взаємопов'язані тому, що мова впливає на те, як ми мислимо, а розумові процеси – на те, як нами сприймається та використовується мова [3, с. 229].

У нашому дослідженні вивчаємо інтелектуальну основу концепту *Розумова діяльність* в англійській мові. *Розумова діяльність* як інтелектуальний компонент семантичної структури слова, описує концепти *thought, opinion, idea, view, notion* та вважається логічною категорією [5, с. 352].

Предметом нашого дослідження вбачаємо різні процеси та механізми, у людському мозку протягом сприйняття, розуміння, запам'ятовування, мислення, прийняття рішень, та інших когнітивних функцій.

Виконуючи поставлені **завдання** досягаємо вказаної мети:

- проаналізувати когнітивні механізми, які виникають під час мовленнєвої діяльності;
- дослідити способи, якими люди сприймають, обробляють та вирішують мовленнєві завдання, такі як розуміння мовлення та генерація мовлення;
- простудіювати мову та інші аспекти мовної діяльності з погляду когнітивної науки;
- вивчити системну організацію лексико-семантичного поля *Розумова діяльність* в англійській мові;
- пізнати семний склад мовних лексем лексико-семантичного поля *Розумова діяльність* у досліджуваній мові;
- виокремити властивості семантичної будови лексем лексико-семантичного поля *Розумова діяльність* у сучасній англійській мові.

Розбираючи лексеми лексико-семантичного поля *Розумова діяльність* прослідковуємо взаємозв'язок між мовленнєвою діяльністю та когнітивними процесами, такими як мислення, пам'ять та увага [7, с. 828].

Глумачачи лексеми, концепту *Розумова діяльність* які об'єктивують поняття *Розумова діяльність* розуміємо, що вони важлива складова людської інтелектуальної діяльності, яка дозволяє нам аналізувати, вирішувати проблеми, реалізовувати завдання та функціонувати в суспільстві [6, с. 157].

Концепт *Розумова діяльність* складається з багатоманітних мовних одиниць, які взаємодіють та взаємозалежні між собою, за допомогою яких можемо дослідити і окремі лексеми, і системи словникових одиниць та визначити їхні системні зв'язки. Мовні одиниці, що відтворюють процеси мислення: слова, фрази, речення, взаємодіють для відображення концепту *Розумова діяльність*. Тому мовні одиниці концепту *Розумова діяльність* взаємопов'язані та взаємозалежні щоб показати це поняття в мовленні [2, с. 5]. Дослідження лексичних одиниць лексико-семантичного поля *Розумова діяльність* дає можливість побачити мову, розкрити системні зв'язки будови та складників поля, визначити співвідносні слова в досліджуваній мові.

Дослідження концепту *Розумова діяльність* надзвичайно актуальне у сучасному світі, оскільки вивчення мови та мислення взаємопов'язані. *Розумова діяльність* містить у собі процеси сприйняття, розуміння, генерації та використання мови. Розуміння цього концепту дозволяє краще зрозуміти, вплив мови на наше мислення, як ми сприймаємо світ

навколо себе та як ми взаємодіємо з суспільством через мову. Такі дослідження можуть мати величезне значення для розвитку мовленнєвих технологій, психолінгвістики та когнітивної науки [3, с. 230]. За допомогою такого підходу дослідження розглядаємо на сучасному та актуальному рівні.

Концепт *Розумова діяльність* в англomовних прозових творах 20–21 століть є однією з головних тем, яка відображає складність та глибину людського розуму. У такому контексті, творці відображають внутрішній світ своїх персонажів, відтворюють їхні думки, почуття та роздуми за допомогою мовних засобів.

Отже, поняття *Розумова діяльність* аналізується в багатьох різних лінгвістичних дослідженнях, які допомагають краще зрозуміти взаємозв'язок між мовленням, мисленням та когнітивними процесами. Тому завдяки такій кількості науковців, зокрема, лінгвістів, які продовжують досліджувати концепти, усвідомлюємо актуальність нашого дослідження.

Література:

1. Вишивана Н. В. Природа і структура лексичного значення у сучасній лінгвістичній науці. *Наукові записки. Серія : Філологічні науки*. Кропивницький, 2017. Вип. 154. С. 447–451.

2. Гонтаренко Н. М. (2019). Лінгвокогнітивне моделювання семантики дієслів просторового переміщення людини в сучасній англійській мові : автореферат кандидатської дисертації. Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, Україна.

3. Гром О. І. Актуальність дисертаційної роботи концепти лексико-семантичного поля РОЗУМОВА ДІЯЛЬНІСТЬ в англomовних прозових творах 20–21-го століття. The 10th International scientific and practical conference “Innovations and prospects in modern science” SSPG Publish, Stockholm, Sweden. 2023. С. 228–231.

4. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник. Полтава : Довкілля ; Київ, 2008. 712 с.

5. Cambridge Dictionary. Freedom. Accessed January 19, 2023. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/freedom>

6. Hornby A. S. Oxford Advanced Learner’s Dictionary of Current English. Oxford, 1982. V. 2. 453 p.

7. Maslova V. Through the synergetic union of linguistics with other sciences – to new problems and directions. *RUDN Journal of language studies, semiotics and semantics*. 2021. Vol. 12, № 3. P. 823–847.

ДИСКУРС ЯК ПРЕДМЕТ ЛІНГВІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Сльнікова Н. І.

*старша викладачка кафедри українознавства факультету № 2
Харківський національний університет внутрішніх справ
м. Харків, Україна*

Дискурс у лінгвістичному контексті є поняттям різнобічним, що репрезентує способи організації, інтерпретації та комунікації в довкіллі, які реалізуються не лише в словах і реченнях, а й в системі цінностей і культурних настанов, що впливають на наше сприйняття та розуміння реальності. За допомогою дискурсивного аналізу студіюють ці структури й процеси, а також те, як вони формуються та змінюються в різноманітних контекстах. Багатоаспектність дискурсу, його потрактування й об'єктивація регулярно стають предметом вивчення мовознавчих дискусій, але й досі не існує єдиного загально-вживаного визначення терміна «дискурс», що й зумовлює актуальність цього дослідження.

Прагматичний перехід у лінгвістиці ХХ ст., зумовлений посиленням інтересом до людського фактора в мовознавчих розвідках і зростанням усвідомлення важливості розуміння мови як активного засобу взаємодії та вираження індивідуальних і соціокультурних особливостей, підвищив увагу до ролі суб'єктів у мові та процесі комунікації. В узвичаєному лінгвістичному аналізі починає з'являтися «людина-мовець» (Ф. де Сосюр), що викликає виокремлення мовлення як окремого модусу існування природної мови, формуючи в такий спосіб функційно-комунікативний підхід у лінгвістиці, для якого актуальним є осягнення категорій «дискурс», «мовленнєвий жанр» та «мовленнєвий акт».

Як зауважує К. Серажим, багатоаспектність змісту та конфігурацій дискурсу зумовлює розмаїття теоретичних дефініцій і швидкої еволюції його концепцій подекуди в межах одного наукового напрямку [6, с. 11]. Зараз сфера застосування терміна «дискурс», акцентує науковиця, є настільки широкою (філософія, соціологія, логіка, семіотика, теорія комунікації, лінгвістика тощо; їхні окремі напрями – прагмалінгвістика, прагмастилістика, лінгвістична семантика, граматична стилістика, лінгвістика тексту, граматики тексту, а також міждисциплінарні науки – психолінгвістика, соціолінгвістика та інші), що варто наголошувати на полісемії цієї термінологічної одиниці. [6].

Одним із перших термін «дискурс» у мовознавстві використав американський лінгвіст З. Харріс, вважаючи, що для повного аналізу

мови необхідно досліджувати не лише окремі слова чи речення, але й їх застосування в різних контекстах і текстах [8, с. 137].

Розуміння сутності дискурсу може бути розглянуте з різних підходів, як-от: комунікативний, структурно-синтаксичний, структурно-стилістичний, соціально-прагматичний. Комунікативний підхід (М. Стаббс, Д. Шифрін, Х. Стейнер, Р. Велтман, А. Стенстром та ін.) визначає дискурс як вербальну комунікацію, тобто мовлення; діяльність мови, бесіди, тобто діалогічне висловлення; мовлення з погляду мовця [9, с. 26–27].

За структурно-синтаксичним підходом (Л. Бабенко, В. Звєгінцев, К. Кусько, В. Кухаренко та ін.) дискурс визначають як фрагмент тексту, більший за речення чи словосполучення. Такими конструкціями є надфразова єдність, складне синтаксичне ціле, абзац. Як зазначає К. Кусько: «Текст є переважно категорією письмовою, дискурс – усною, але дедалі з тенденцією трансформації в письмову форму» [3, с. 60]. Вичерпний зміст тексту також можна визначати як дискурс.

Представники соціально-прагматичного підходу (Ф. Бацевич, О. Селіванова та ін.) розуміють дискурс крізь призму соціальних і прагматичних аспектів мовлення. Вони вивчають мовлення з точки зору його функцій в різних соціальних контекстах і взаємозв'язку між мовленням і соціальними структурами. Так, О. Селіванова надає такі визначення дискурсу: «1) зв'язний текст у контексті численних супровідних фонових чинників (онтологічних, соціокультурних, психологічних тощо); 2) замкнена цілісна комунікативна ситуація, складниками якої є комуніканти й текст, що є знаковим посередником і зумовлений різними чинниками, що опосередковують спілкування й розуміння (соціальними, культурними, етнічними і т. ін.); 3) стиль мовного спілкування; 4) зразок мовної поведінки у певній соціальній сфері, що має певний набір змінних [4, с. 568–569].

Існування низки підходів до розуміння дискурсу зумовлює функціонування різних дефініцій терміна. Науковець Т. ван Дейк трактує дискурс як «комунікативну подію (складну єдність мовної форми, значення і дії), відтворену учасниками спілкування; подію, у якій задіяна не лише мова в її фактичному використанні, але й ті ментальні процеси, які неминує супроводжують процес комунікації» [7, с. 121].

Мовознавець А. Загнітко досліджує дискурс водночас як мовленнєво-мисленнєвий процес і його результат, рекомендуючи дефініції: 1) мовленнєво-мисленнєвий процес, що відтворює і формує комплексні лінгвістичні структури, компонентами яких постають висловлення і групи висловлень, пов'язані дискурсивними операціями; 2) сама комплексна лінгвістична структура, що перевищує за обсягом

речення... дискурс існує у формі монологу та діалогу, може мати ситуативно-пов'язаний і ситуативно-вільний статус [2, с. 179].

Лінгвіст Ф. Бацевич визначає термін «дискурс», ураховуючи складну комунікативну природу цього явища: «Дискурс – це тип комунікативної діяльності, інтерактивне явище, що має різну форму вияву (усну, писемну, паралінгвістичну), відбувається в межах конкретного каналу спілкування, регулюється стратегіями й тактиками учасників; складний синтез когнітивних, мовних і позамовних (соціальних, психічних, психологічних тощо) чинників, які визначаються конкретним колом «форм життя», залежним насамперед від тематики спілкування» [1, с. 281]. Проте, визначаючи дефініцію терміна «дискурс», на нашу думку, потрібно наголосити на тому, що квінтесенція такого утворення є соціолінгвістичною. Тому в цьому дослідженні, наслідуючи К. Серажим, витлумачуємо дискурс як «складний соціолінгвістичний феномен сучасного комунікативного середовища, який, по-перше, детермінується (прямо чи опосередковано) його соціокультурними, політичними, прагматично-ситуативними, психологічними та іншими (конститувальними чи фоновими) чинниками, по-друге, має «видиму» – лінгвістичну (зв'язний текст чи його семантично значущий та синтаксично завершений фрагмент) та «невидиму» – екстралінгвістичну (знання про світ, думки, настанови, мету адресанта, необхідні для розуміння цього тексту) структуру і, по-третє, характеризується спільністю світу, який «будується» впродовж розгортання дискурсу його репродуцентом (автором) та інтерпретується його реципієнтом (слухачем, читачем тощо)» [6, с. 13].

Однією з найповніших вважається класифікація типів дискурсів Г. Почепцова, в основу якої покладено різні критерії типологізації. Дослідник виділяє теле- і радіодискурс, газетний, театральний, кінодискурс, літературний (поетичний), дискурс у сфері паблік рилейшнз, рекламний, політичний, тоталітарний, неофіційний (позацензурний), релігійний, неправдивий, ритуальний, лайливий, етикетний, фольклорний, міфологічний, святковий, невербальний, міжкультурний, візуальний, ієрархічний, іронічний дискурси [4, с. 75–100].

Отже, дискурсом є вербалізована мовленнєво-мисленнєва діяльність, що має когнітивно-комунікативний характер. Активізація людського фактора в лінгвістичних дослідженнях, сприйняття мови в соціальному вимірі й визначення мовлення як окремого її модусу спровокувало появу нового поняття – комунікативно-соціальне поле, у межах якого реалізується дискурс. Існування низки підходів до розуміння терміна «дискурс» зумовило розвиток досить різних його потрактувань. Проте для більшості дослідників під час оформлення

дефініції визначальним є чинник учасника спілкування, що перебуває в певних соціокультурних, політичних, психологічних тощо умовах.

Література:

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. К. : Видавничий центр «Академія». 2004. 344 с.
2. Загнітко А. П. Основи дискурсології : науково-навчальне видання. Донецьк : ДонНУ, 2008. 194 с.
3. Кусько К. Я. Текстолінгвістика, текст і дискурс: актуальні та віртуальні тенденції розвитку. *Вісник Черкаського університету. Сер. «Філологічні науки»*. 2001. Вип. 24. С. 60–66.
4. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації. 2-ге вид., доп. К. : ВПЦ «Київський університет», 1999. 308 с.
5. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник. Полтава : Довкілля-К. 2006. 716 с.
6. Серажим К. С. Дискурс як соціолінгвальне явище : методологія, архітектоніка, варіативність (на матеріалах сучасної газетної публіцистики) : [монографія]. К., 2002. 392 с.
7. Dijk van T. A. *Speech. Cognition. Communication*. M. : Progress. 1989. 310 p.
8. Harris Z. S. *Discourse Analysis*. Language. Linguistic Society of America. Vol. 28. № 1. 1952. P. 1–30.
9. Stubbs M. *Discourse Analysis : The Sociolinguistic Analysis of Natural Language*. Oxford : Basil Blackwell. 1983. 272 p.

**ОСОБЛИВОСТІ ВТІЛЕННЯ АНТИВОЄННОЇ ТЕМИ
В ОПОВІДАННЯХ РЕЯ БРЕДБЕРІ
«ГРА В КОТИКА-МИШКИ» ТА «ІРЖА»**

Козлова А. Г.

*кандидат філологічних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов
імені професора Михайла Гетманця
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
м. Харків, Україна*

Тема війни є однією з так званих «вічних» тем у літературі та мистецтві. Це пояснюється тим, що, на жаль, війнами позначені різні часи в історії людства, і в сучасному світі ця тема не втрачає своєї актуальності. Поряд із темою війни розвиток отримує й антивоєнна тема. У цьому контексті доречно згадати комедію Аристофана «Лісістрата», героїня якої отримала ім'я, що в дослівному перекладі означає «та, що припиняє походи (тобто війни. – А.К.)», «та, що розпускає військо». Комедія, що була написана понад дві тисячі років тому і вперше поставлена на Ленеях у 411 році до н. е., і досі не втрачає своєї актуальності як політична сатира та яскравий антивоєнний твір. Говорячи про воєнну та антивоєнну теми, зауважимо, що тут, мабуть, немає і не може бути чіткого розмежування: твори «про війну» найчастіше набувають антивоєнного пафосу.

Серед авторів, які зверталися до антивоєнної теми, важливе місце посідає один з найвідоміших американських фантастів Рей Дуглас Бредбері (1920–2012), творчість якого багаторазово привертала увагу літературознавців з різних країн світу, серед яких А.Ю. Вестель, М.І. Газимзянов, Я.М. Засурский, М.І. Кисельова, Л.М. Козубенко, Н.В. Маркіна, В.Г. Новікова, О.В. Новодворчук, W.L. Johnson, W.F. Touronpe, S. Weller та багато інших. Проте ця сторона творчості письменника, на наш погляд, досі ще недостатньо висвітлена. Тож метою нашої розвідки є характеристика особливостей втілення антивоєнної теми в оповіданнях Рея Бредбері «Гра в котика-мишки» та «Іржа».

Тема війни і проблема її впливу на суспільство завжди турбували письменника. Він розмірковує про війну як таку та її наслідки, змушуючи читачів замислитися над можливим розвитком подій на планеті. В оповіданні «На великому шляху» Бредбері звертається до проблеми ядерної війни. Його герой – мексиканський селянин Ернандо,

який мешкає біля автостради, від водія й пасажирок останнього з автомобілів, що швидко мчали на північ, до Сполучених Штатів, дізнається про початок атомної війни – «кінець світу». У романі «Кульбабове вино» Бредбері лаконічно формулює своє ставлення до війни: «У війні взагалі не виграють. Усі тільки й роблять, що програють, і хто програє останнім, просить миру» [3], яке дозволяє визначити письменника як пацифіста. Не дивно, що антивоєнна тема знайшла своє втілення в цілій низці його оповідань. І хоча провідною темою оповідання «Гра в котика-мишки» є тема особистої свободи, не менш важливе місце займає в ньому й антивоєнна тема.

Героями цього твору є подружня пара – Сюзен та Уільям Трейвіс (Енн Крістен та її чоловік – Роджер). Через Бюро подорожей у часі вони втекли з дві тисячі сто п'ятдесят п'ятого року в Минуле (саме так, з великої літери, в тексті оповідання. – А.К.), в тисяча дев'ятсот тридцять восьмий рік, спочатку до Нью-Йорка, а потім, змінивши одяг і імена, – до Мексики. Втекли вони від війни, бо «чоловікові набридло робити бомби на заводі», а дружині – «виросувати в лабораторії смертоносні мікроби» [1]. Енн і Роджер відважилися на втечу з того жахливого світу, де, як говорить героїня, «палять наші книжки, трусять наші думки, тримають нас у вічному страхові, що спопеляє нас, командують кожним нашим кроком, кричать про нас по радіо...», з Майбутнього, де «нічого нема, усе поглинає війна» [1]. Начальник Бюро розшуку Сімс намагається будь що повернути їх у покинуте Майбутнє (метою є повернення «до роботи над ультраводневою бомбою» [1]). «...нам потрібні люди», – каже він, на що Уільям вигукує: «Щоб брати участь у ваших війнах!», а Сімс спокійно підсумовує: «Просто собі війна». Тема війни проходить через все оповідання, вона присутня й в роздумах головних героїв, і в їхніх діалогах – спочатку з Сімсом, потім, після його загибелі, – з Мелтоном. Негативне ставлення письменника до війни, що знаходить відбиття в цьому творі, дозволяє говорити про наявність в ньому саме антивоєнної теми, антивоєнного пафосу.

Герой іншого твору Бредбері – коротенького поповідання «Іржа» – молодий сержант висловлює свою мрію так: «Хочу жити в мирі. Хочу почути, що за одну ніч якимось чином усі гармати в світі покрилися іржею, хвороботворчі бактерії в оболонках бомб стали нешкідливими, танки вимерли, мов доісторичні страховиська, потонули в асфальтових болотах. Оце такого мені хочеться» [2]. Він зізнається офіцерові, що вже давно працює над таким винаходом: «Наша цивілізація побудована на сталі, а я не хотів би знищити більшість будівель. Я мав на меті лише гармати й снаряди, танки й бойові літаки, військові судна. <...> Мені досить пройти близько від цієї зброї, і вона вся розсиплеться

на порохно» [2]. І читач спостерігає, як завдяки малесенькому пристрою, розробленому сержантом-пацифістом, «ангари розсипалися на м'яку руду іржу, літаки ставали буруватим порохом, що його розвіє вітер, а танки повільно осідали у розжарений гудрон шляхів, тонули, мов динозаври (так він їх назвав, здається) в доісторичних асфальтових болотах. Ваговози розпадалися в коричнюватих омахах диму <...>» [2].

Аналіз оповідань «Гра в котика-мишки» та «Іржа» дозволяє говорити, що фантастичні твори Бредбері підіймають цілком реальні проблеми, серед яких важливе місце посідає проблема війни і миру. Антивоєнна тема, що знайшла втілення в розглянутих оповіданнях, робить їх надзвичайно актуальними в наш час.

Література:

1. Бредбері Рей. Гра в котика-мишки. УкрЛіб: Бібліотека Української Літератури. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=29>

2. Бредбері Рей. Іржа. УкрЛіб: Бібліотека Української Літератури. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=2276>

3. «Кульбабове вино» – цитати з книги. URL: <https://citosfera.top/kulbabove-vyno-czytaty-z-knygy/>

МОВНІ ЗАСОВИ ВПЛИВУ МОЛОДОГО ВЧЕНОГО

Кузьменко А. О.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземної філології, перекладу
та професійної мовної підготовки
Університет митної справи та фінансів
м. Дніпро, Україна*

В сучасному науковому світі важливе значення має не лише якість досліджень, але й вміння ефективно комунікувати та презентувати свої наукові відкриття. Особливо для молодих вчених це важливо, оскільки вони мають набагато менше досвіду та авторитету, ніж їхні більш старші колеги. У цьому контексті вивчення мовних засобів впливу стає необхідною складовою професійного розвитку молодого вченого.

Згідно з висловленням вченої Т. Можарової [3], підтримуємо ідею, що науковець повинен мати хоча б елементарне розуміння «філології» в своєму серці, щоб прививати послідовникам любов до мови.

Комунікаційні навички є ключовим елементом для ефективного ведення наукового колективу. Один з ключових мовних засобів впливу – це вміння публічно виступати. Молодий вчений повинен вміти чітко та лаконічно висловлювати свої думки, захищати свої позиції та переконувати аудиторію у правильності своїх тез.

Спілкування – це ключовий елемент, який передає секрети наукової творчості та стимулює мотивацію молодого вченого до наукової діяльності [2, с. 132].

Ефективність виступів значно збільшується, якщо вчений володіє мистецтвом публічного мовлення, вміє використовувати інтонацію, міміку та жести, щоб зробити свій виступ більш привабливим та запам'ятовуваним.

Ще одним важливим мовним засобом впливу є письмова комунікація. Молодий вчений повинен володіти не лише науковою мовою й стилем, але й вміти правильно структурувати свої дослідження, використовуючи логічні аргументи та відповідні докази. Крім того, вміння писати наукові статті та презентації дозволяє молодому вченому ефективно донести свої думки до наукової громадськості та здобути визнання в науковому середовищі.

Не менш важливим є також вміння ефективно взаємодіяти з колегами та вести дискусії. Погоджуємося з В. Прошкіним, що у процесі взаємодії з науковцями, молоді вчені освоюють термінологію, стиль та норми поведінки, що є властивими академічному співтовариству. Це сприяє їх бажанню розширювати власні інтелектуальні здібності [4]. Молодий вчений повинен бути відкритий до ідей інших дослідників, готовий слухати їхні аргументи та думки, а також вміти аргументовано висловлювати свої контраргументи. Культура спілкування, емпатія та вміння знаходити компроміси стають важливими складовими успішної наукової кар'єри [1, с. 112–113].

Отже, мовні засоби впливу важливі для молодого вченого на кожному етапі його професійного розвитку. Володіння ними допомагає молодому вченому ефективно комунікувати свої ідеї, отримувати визнання в науковому середовищі та здійснювати значний вплив на розвиток своєї галузі.

Література:

1. Кузьменко А. О. Portrait of a Contemporary Academically Virtuous PhD Student : Ab exterioribus ad interiora. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Запоріжжя. № 91. 2023. С. 110–115.

2. Лисак Л. К., Григор'єва В. А. Роль наукового керівника в підвищенні якості написання наукових робіт. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2018. 1(82). С. 130–140.

3. Можарова Т. М. Культура наукового мовлення. *Вісник КДУ імені Михайла Остроградського*. 2010. Вип. 5(64). Ч. 1. С. 169–173. URL : [http://www.kdu.edu.ua/statti/2010-51\(64\)/PDF_5_2010_ch1/169.PDF](http://www.kdu.edu.ua/statti/2010-51(64)/PDF_5_2010_ch1/169.PDF)

4. Наукове керівництво як найважливіший фактор організації студентської наукової роботи <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/460>

DISCIPLINE MILITARY TRANSLATION AS A KEY OF TRAINING PROFESSIONALLY ORIENTED YOUTH

Kuprikova S. V.

*PhD in Educational Sciences, Associate Professor,
Head of Theory and Practice of Translation
and Foreign Languages Department
Rauf Ablyazov East European University
Cherkasy, Ukraine*

Since the outbreak of the war in Ukraine, partner countries have offered a number of military trainings, including those related to the development of new equipment and tactics of NATO member states armed forces. Understanding the modern military sociolanguage is an important factor in the success of intercultural communication in the military sphere. Today the army is one of the most important social institutions in many countries. So, there is a need for a comprehensive study of military discourse, which is why military translation is particularly relevant for future philologists and translators.

The interest of researchers in the study of military discourse has recently become increasingly important. Military discourse is a military cognitive-communication system, which is a system of concepts that reflect ideas about real and imaginary objects, phenomena and their interaction in the field of military confrontation, their rational and emotional assessment, and the means of expression that ensure communication between members of the military community and the outside world in various situations of interaction and opposition [2, p. 370].

Military translation is one of the most challenging areas of translation, as the translator is faced on a daily basis not only with a large number of the latest technical means and types of weapons that have no analogues

in Eastern Europe, but also has to convey information about the methods of warfare (offensive and defensive), algorithms for terrain orientation, troop management processes and military decision-making and planning processes that simply did not exist in Ukrainian realities until recently.

Therefore, in order to convey information correctly, the translator must understand these processes and details and master them at the theoretical level in order to avoid mistakes that could cost someone's life in today's conditions [3]. And this can only be done with practical experience and daily communication with colleagues and representatives of the armed forces.

Military vocabulary as one of the subtypes of specialized vocabulary is characterized by the presence of not only terms, abbreviations and clichés inherent in this field, but also certain slangisms that reflect the living conditions of military personnel and their service. It belongs to specialized vocabulary, which requires the use of appropriate translation tools. When translating military vocabulary, it is often necessary to find a Ukrainian equivalent that is equally expressive, or to go through the process of interpreting and explaining the meaning, i.e. to use descriptive translation. Calculation is also used as a means of translation. The most important thing in translating military terminology is background knowledge of the military industry, i.e. information about the situation in which the relevant lexical unit is used.

As for example, our department (Theory and Practice of Translation and Foreign Languages) offered *Military Translation* as an elective discipline to students majoring in 035 Philology in Rauf Ablyazov East European University. The silhouette of the discipline developed by our department provides 20 hours of lectures, 30 hours of practical classes, 70 hours of SRS (Total 120 hours – 4 ECTS credits). Objectives of the discipline are the following: formation of primary military-specialized knowledge of the structure of the armed forces, military-political and military-technical cooperation, formation and development of translation competence, including translation and interpretation (consecutive, sight-reading and bilateral), creation of an active bilingual terminological minimum of ready-made translation solutions of up to 2000 units in the reproductive and receptive levels, in accordance with the lexical-grammatical and genre-stylistic features of the discourse.

Mastering the content module *Military Translation* is based on the interaction between the teacher and the student in order to ensure that students learn the material and develop their practical skills. The final task is to pass a test, which means that students apply the practical skills acquired during lectures and practical classes. The course covers the specifics of interpreting, as well as its lexical, grammatical and stylistic features.

Successful completion of the course involves the following learning outcomes:

- to master the terminological apparatus of translation studies at the level of reproduction, interpretation and use in professional and scientific cognitive activities;
- systematically expand their own knowledge system, continuously improve their intellectual level and professional skills through self-education;
- to apply translation strategies and appropriate translation transformations that will help to preserve the pragmatic and stylistic guidelines of the original;
- to carry out translation activities in conditions of language and time constraints, stressful situations and obstacles;
- to identify and correct deficiencies in thinking, behavioural and psychomotor mechanisms to improve the quality and speed of translation activities and their results;
- to anticipate difficulties that may arise during interpretation; be attentive to false friends of the interpreter;
- to express oneself fluently in the target language, avoiding typical shortcomings of oral speech, violations of language norms, repetition, stylistic errors, and parasitic words.

As a result of mastering the elective educational component, a number of professional competences are formed (in accordance with the EPP):

1) use translator's shorthand to perform consecutive interpretation, master various types of strategies, methods and techniques to carry out effective translation activities both independently and in a team;

2) identify the information core of the message, assess its significance, select appropriate equivalents to convey the message content in the target language in order to achieve the best possible result in professional activities;

3) determination of the principles of functioning of language units and the laws of their operation for the purpose of adequate translation and interpreting;

4) overcoming interlingual interference by highlighting the distinctive features of the source and target languages at all language levels in the process of oral communication;

5) choosing the best methods and tools to achieve the goal at each stage of translation activity; accurate and fast transmission of factual information and the sender's point of view throughout the task by choosing an adequate equivalent for segmental units in the absence of an exact equivalent in the target language.

So, in conclusion, we would like to focus on the advantages of the discipline *Military Translation*, which will become a guarantee of mutual understanding in intercultural communication for our future specialists:

1) mastery of consecutive interpreting techniques and equipment (interpreting by ear, bilateral interpreting);

2) performing consecutive interpretation (from a sheet);

3) mastering the methodology of compiling and editing texts on military topics;

4) providing professional translation support for various international military cooperation activities, working as a military interpreter at international conferences and seminars on military topics, at staff negotiations, when working with foreign military delegations, at tactical exercises with the participation of foreign military personnel, etc.

Undoubtedly, such a training course at a university provides an opportunity to learn about the work of a military translator-reviewer; to work with military documentation, to review military and military-political texts, and to have an active bilingual lexicon and terminology minimum of ready-made translation solutions in the field of military translation. We all understand that the specificity of the military sphere lies primarily in the fact that this activity takes place in an environment of constant danger, in which the lives of the military and the successful resolution of a combat mission depend on the speed, accuracy and correctness of actions. Therefore, first of all, it is necessary to take into account such features of the language as brevity, conciseness, utmost clarity and accuracy, which are designed to exclude any ambiguity as much as possible.

In addition, the multicultural aspect and the semantics are also an additional burden for the translator, which, unfortunately, can only be acquired practically. Having gained all this knowledge in peacetime, we are ready to apply it in wartime. Thus, the peculiarities of the content of *Military Translation* are due to the need to train highly professional narrowly specialized specialists in higher education institutions. Personal self-determination is a key task of this discipline, which, in our opinion, will help students make the right choice of the direction of professional growth. Mastering the discipline teaches to set goals, search for information and master the learning actions of self-control and evaluation, and also allows to include foreign language activities in other activities, i.e. integrate knowledge from different subject areas and form interdisciplinary connections, skills and abilities for professionally oriented youth.

Bibliography:

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ : Академія, 2004. 344 с.

2. Корольова Т., Соріч Р., Александрова О. Військовий дискурс та особливості його перекладу. *Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського*. 2021. № 33. С. 369–381.

3. Фурсіна Н. А. Дискурс сучасного військового конфлікту. Полі-комплексні війни. *Економіка та держава*. 2019. № 4. С. 112–118.

4. Шкута О. Г. Відтворення військової термінології українською мовою (на матеріалі сучасних публіцистичних текстів). *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету. Філологія, педагогіка, психологія*. 2017. Вип. 34. С. 273–277.

PEBBLING: REBRANDED ANIMALISTIC STRATEGY MEMEZATION

Larchenko V. V.

*PhD in Philosophy, Associate Professor
National Technical University “Kharkiv Polytechnic Institute”
Kharkiv, Ukraine*

Memes have entered the human’s life and become «a unit of cultural transmission», the definition given by Richard Dawkins in his «The Selfish Gene» book [1, p. 192] by comparing it to the human’s DNA. The scientist explained the name the following way: «We need a name for the new replicator, a noun that conveys the idea of a unit of cultural transmission, or a unit of *imitation*. “Mimeme” comes from a suitable Greek root, but I want a monosyllable that sounds a bit like “gene”. I hope my classicist friends will forgive me if I abbreviate mimeme to *meme*. If it is any consolation, it could alternatively be thought of as being related to “memory”, or to the French word *même*. It should be pronounced to rhyme with “cream”» [1, p. 192].

Richard Dawkins characterized memes as «selfish» genes because of their own reproduction control following their own goals while transmitting from one human to another by having the ability to carry information, copy it, evolve and at the same time mutate randomly undergoing natural selection [1].

Distin Kate wrote in her «The Selfish Meme» book: «what matters for cultural evolution is that memes are able to retain information, which they can carry to the next cultural generation, where they enable it to produce results. Memes are a method of storing information in such a way that it can be replicated and put to good use in a range of situations.

To look at this another way, memes may be seen as representations of the phenotypic features that they control.» [2, p. 142]. The idea means a meme has the power of control that single it out in culture.

A new phenomenon named «pebbling» has appeared in real life of a human belonging mainly to Gen Z connected with dating and social media, memes in particular. Anoushka Sharma explained it as follows: «In the case of humans, pebbling can take place in the form of memes, Instagram reels, social media posts or simple text messages, to show affection» [6]. The majority of resources have characterized it as dealing with memes [4].

Initially «pebbling» means a relationship building strategy of a male penguin (Adélie and Gento species [7]) to bring it to a female to show its intention to become a couple. A pebble is a symbolic gift for potential mating and nesting.

The idea of the very symbolic gift giving has been applied to human relationship. Gigi Angle, an expert in relationship stated: «it's the cutest thing ever because memes are a love language these days. Pebbling started with the advent of meme sending as a form of creating a connection with people» [3]

One of the recent examples of pebbling is in Picture 1. It represents the combination of two most viral Instagram cats at the end of 2023 and the beginning of 2024 as well as couple gift giving as one of the most popular topics for Christmas memes.

Picture 1. The viral Instagram cat meme

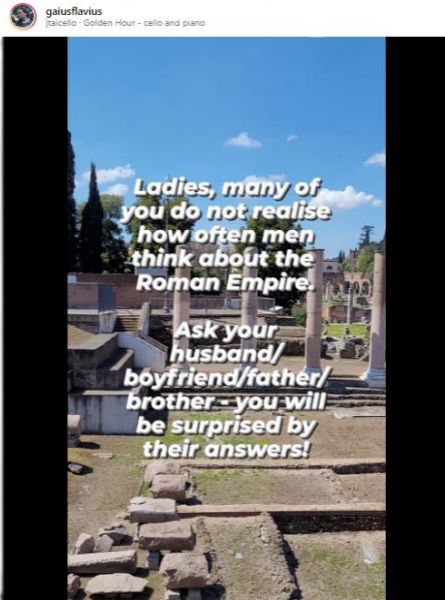
The meme has the particular structure: a husband/boyfriend asks the partner what gift she wants to get. The answer is usually something expensive: a Louis Vuitton bag, Cartier jewelry, etc. When husband asks what the wife/girlfriend gives him in return, he gets the common answer «socks». The meme reveals a stereotype about the male/female relationship in society.

One more example of pebbling is in Picture 2. «How often do you think about the Roman Empire?». Saskia Cort, a Swedish influencer, started the trend in 2022 after her unsuccessful dating males after 5 years of dating females. It led to her post on Instagram with the request to her follows to carry a survey on their boyfriend’s preferences in food and thoughts. One of the answers was nothing for food and the Roman Empire for thoughts [5]. That was the start of the question virality.

Picture 2. Saskia Cort and the Roman Empire virality

The trend became more viral in summer 2023 when Gaius Flavius, a Roman reenactor and antiquity memmer (<https://www.instagram.com/gaiusflavius>), uploaded an Instagram reel with the very question so that it was promoted by TikTok users to its highest degree of virality. [5, 8]

Picture 3. Gaius Flavius and the Roman Empire virality

The Roman Empire trend «illustrates something deeper about what takes up space in the social consciousness of two different genders» [8]. Moreover, it has become a catchphrase with an extra meaning, i.e. when a person thinks about something so often.

In conclusion, it is necessary to state that the pebbling phenomenon is an animalistic strategy rebranded by a human by means of its memezation to build and maintain relations among mainly the members of Gen Z.

Bibliography:

1. Dawkin Richard. The Selfish Gene. 30th Anniversary Edition. New York : Oxford University Press, 2006. 360 p.
2. Distin Kate. The Selfish Meme. A Critical Reassessment. New York : Cambridge University Press, 2005. 231 p.
3. Giddings Alice. ‘Pebbling’ is the wholesome dating trend that justifies your meme addiction. June 3, 2024. URL: <https://metro.co.uk/2024/06/03/pebbling-wholesome-dating-trend-justifying-meme-addiction-20959270/> (дата звернення: 13.06.2024).
4. Pebbling: the viral romance trend that humans have stolen from penguins. June 4, 2024. URL: <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/>

article/2024/jun/04/pebbling-viral-romance-trend-humans-stolen-from-penguins (дата звернення: 13.06.2024).

5. Placido Dani de. TikTok's 'Roman Empire' Meme, Explained. Updated May 30, 2024. URL: <https://www.forbes.com/sites/danidiplacido/2023/09/21/tiktoks-roman-empire-meme-explained/> (дата звернення: 13.06.2024).

6. Sharma Anoushka. What Is Pebbling, The Dating Trend Inspired By Penguins. June 9, 2024. URL: <https://www.ndtv.com/feature/what-is-pebbling-the-dating-trend-inspired-by-penguins-5851281> (дата звернення: 13.06.2024).

7. The TOI Lifestyle Desk. What is Pebbling, a viral romance trend that people are copying from penguins? June 12, 2024. URL: <https://timesofindia.indiatimes.com/life-style/relationships/love-sex/what-is-pebbling-a-viral-romance-trend-that-people-are-copying-from-penguins/articleshow/110930162.cms> (дата звернення: 13.06.2024).

8. Walrath-Holdridge Mary. What's up with the internet's obsession over the Roman Empire? The TikTok trend explained. September 20, 2023. URL: <https://www.usatoday.com/story/life/health-wellness/2023/09/20/roman-empire-tiktok-trend-explained/70911888007/> (дата звернення: 13.06.2024).

ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ЛІНГВІСТИКО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ДИСКУРСУ АМЕРИКАНСЬКОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ

Максимова А. Я.

*кандидат наук з державного управління,
викладач кафедри міжнародних відносин
та соціально-гуманітарних дисциплін*

*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*

Американська англійська стала символом розвитку світового суспільства. З одного боку ця мова ввібрала в себе традиційну англійську культуру, африканську, індіанську та європейську, що вплинуло на подальше формування американської англійської. Посилення позицій американської англійської у світі обумовило визнання цієї мови як мови міжнародного спілкування [3, с. 200].

Американський лінгвіст Макс Вайнрейх одного разу жартівливо сказав, що "мова – діалект, характерною ознакою якої є наявність армії

і флоту", аргументуючи, що на сприйняття того чи іншого говору як окремої мови чи діалекту впливає політичний фактор.

Сполучені Штати – незалежна країна вже понад двох століть, а її армія та флот вважаються найпотужнішими в світі. Незважаючи на лідерство країни у багатьох областях, американська англійська не стала окремою мовою. Для розуміння цих процесів потрібно здійснити ретроспективний аналіз. Аналіз процесів становлення американської англійської забезпечить розуміння сьогоденних мовних явищ, що відбуваються у мові.

У середині XVII століття населяти американську землю їхали британці, у яких була жага до подорож, або не все було гаразд у Великобританії, або прості британці пливли до Америки, не володіючи грамотною англійською. Тобто це люди, що у своєму розвитку є шанувальниками своєї культури та захоплюються культурою інших країн. Переселенці з Британії не були шанувальниками англійської церкви. Отже, незадоволеність церквою, умовами життя в Англії й обумовили пошук іншого більш ідеального місця для проживання. Приїжджаючи до територій Америки, британці не мали ідеальної британської вимови, внаслідок чого на цій території переважали діалекти.

З цього моменту британська англійська та американська англійська почали розвиватися своїм власним шляхом. На американській території британці розмовляли сумішшю діалектів із застосуванням правильної та неправильної англійської мови. У той час літературна мова у XVII столітті в Америці була сумішшю англійської мов.

Протягом розвитку американських територій британська англійська динамічно розвивалася та змінювалася, водночас американська англійська зазнала найменших змін. Під час війни за незалежність між Англією та Америкою британці повністю вимовляли звук «г» у слові, незважаючи на місце у слові. Король Георг III та Джордж Вашингтон вимовляли однаково слова *after*, *ask*, *dance*, *glass* та *path*, тобто літера *a* звучала як *e*, як в словах *bat* та *rat*.

У цих словах сучасна британська вимова літери *a* звучить як *e*, проте раніше подібна вимова вважалася вимовою найнижчого класу.

Водночас з вимовою почало змінюватися й використання слів та виразів у Великобританії та Північній Америці.

Bill Bryson in *Made in America: An Informal History of English in the United States* перерахував слова, які англійці перестали використовувати, а американці продовжували їх використання [1, с. 236; 2, с. 29].

Заслужують на увагу брит. англ. *hut* (амер. англ. *cabin* хатина), брит. англ. *mistake* (амер.англ. *bug* помилка), брит. англ. *pack of cards*

(амер. англ. *deck of cards* колода карт), брит. англ. *axe* (амер.англ. *hatcher сокура*), брит. англ. *litter* (амер. англ. *trash*).

Американська англійська мова по сьогодні зберегла форму дієприкметника минулого часу. Зокрема, в американській англійській мові досить поширеними є форма минулого часу *gotten* від дієслова *get* в брит. *got*, *fall* в амер. англ. осінь, а в брит. англ. *autumn*.

В амер. англ. слово *mad* застосовується у значенні сердитий, хоча в брит. англ. це божевільний. До речі слово *sick* в амер. англ. Слово *sick* в американській англійській мові має більш загальне значення на відміну від англ. *ill*.

Зберігаючи канонічну давньоанглійську мову в Америці, американська англійська під впливом життєвих обставин, зростанням кількості емігрантів з різних країн, кліматичних умов почала поступово змінюватися.

На початкових етапах становлення американської англійської мови з іспанської мови в американській як *canyon* "плоскогір'я", *coyote* "койот", *tornado* "торнадо", *mesa* "меса"

З французької мови до американської англійської мови ввійшли слова, як *prairie* "прерія", *bureau* "бюро" та *levee* "дамба".

З голландської прийшли *bluff* "блеф", *boss* "бос" та *waffle* "вафлі", а німецька дала *pretzel* "крендель", *sauerkraut* "квашена капуста".

Африканська мови рабів також зробили свій внесок, зокрема, *goober* "земляний горіх", *jambalaya* "джамбалая" (плов) та *gumbo* "гумбо" (овочева культура).

Пізніші групи іммігрантів принесли ще більше слів. А багато слів запозичувалися й з корінних культур, наприклад, *moose* "лось", *raccoon* "єнот", *opossum* "опосум", *skunk* "скунс", *squash* "гарбуз", *toboggan* "сані".

З появою у американців державних органів і влади з'явилися нові слова – *congress*, *senate*, та *assembly*.

А деякі слова склалися із вже існуючих основ шляхом поєднання – *rattlesnake* "гримуча змія", *bluegrass* "пирій", *bobcat* "рись", а пізніше – *sidewalk* "тротуар" (брит. англ. *pavement*), *skyscraper* "хмарочос" (брит. англ. *tower block*) та *drugstore* "аптека" (брит. англ. *chemist's*).

Підсумовуючи вищенаведене, після проголошення незалежності в США нові слова сильно відрізнялися від британської англійської. Англійські машини мають *boot* "багажник" та *bonnet* "капот", а американські, відповідно, *trunk* та *hood*.

На ранньому етапі проживання колоністів на території Америки мова мало чим відрізнялася від староанглійської в Великобританії. До американського континенту приїжджали мешканці з різних частин Великобританії, розмовляючи на різних діалектах, що в цілому

вплинуло у подальшому на формування американської англійської мови. З одного боку розповсюдженість давньоанглійської мова, хоча з різними діалектами, об'єднувала людей, а з іншого боку надавала мові іншого колориту та відтінків. США досить велика країна і там де емігранти оселялися, мова ставала локальною.

Підсумовуючи вищенаведене, британці зневажають мовні зміни що пропонуються на американському континенті. Незважаючи на те що американці та британці прийняли видалити літеру *k* у словах *magick*, *musick* та *logick*. Проте у цілому на американському континенті вносяться власні зміни у розвиток англійської мови, що не сприймаються британцями. В основу сьогоденної американської англійської мови ввійшла англійська мова Великобританії, водночас чимало слів привнесено у розвиток американської англійської мови, зокрема, *belittle* "применшувати", *caucus* "фракційна нарада", *prairie* "прерія", *cloudburst* "злива", *blizzard* "хуртовина", *cafeteria* "кафе", *cocktail* "коктейль", *talented* "талановитий", *reliable* "надійний" та *influential* "впливовий".

Торгівля між Великобританією та США постійна та здійснюється системний обмін культурою та культурними цінностями. Тісний економічний зв'язок між країнами обумовив стримування радикальних змін в американській англійській мові і сприяють обміну словами. Водночас для американців Великобританія є центром англійської культури, куди американці вважають обов'язковим приїхати та відвідати видатні місця.

Регіони США у яких значно відрізняється мова від англійської не мають такої значної політичної сили, а їх мова у загальнонаціональній американській культурі не сприймається. Нью-Йорк та інші передові міста США, а також університети дотримуються версії англійської мови, що майже не відрізняється від стандарту британської англійської мови.

Тісний культурний та економічний зв'язок Великобританії та США, а також домінування американського долара та американської англійської мови на глобальній арені є головними причинами, чому американська англійська залишається англійською.

Література:

1. Максимова А. Я. Класифікація інноваційної фразеології сфери економіки та бізнесу. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Журналістика*, 2022. Т. 33(72), № 2. Ч. 1. С. 235–238.

2. Максимова А. Я. Процеси глобалізації та завдання англійської фразеології *Слобожанський науковий вісник. Серія : Філологія*. 2023. № 4. С. 28–31.

3. Подп'ятникова А. Я. Розвиток транзитного потенціалу в Україні: сучасні тенденції. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2015. Вип. 2. С. 199–211.

СТИЛІСТИЧНІ ПОРАДИ ВАСИЛЯ СІМОВИЧА У «НА ТЕМИ МОВИ»

Матушак І. Р.

*кандидат філологічних наук,
в. о. доцента кафедри українознавства
Львівський національний медичний університет
імені Данила Галицького
м. Львів, Україна*

Сучасний лінгвістико-інформаційний простір розширює можливості для обміну думками, роздумами, що сприяє також і обговоренню персоналій мовознавства. Василь Сімович був визначною постаттю на початку ХХ ст. Його діяльність присвячена аналізу граматики української мови, стилістики. Чимало уваги вченим зосереджено над доречним уживанням мовознавчих найменувань, що увиразнено В. Сімовичем у граматиках: «Практична граматика української мови» (1918) та «Граматика української мови для самонавчання та в допомогу шкільній науці» (1921), де найповніше зібрано лексичний та мовознавчий матеріал. Зокрема, Н. Гуйванюк зазначила, що «особливо термінологія як основа пізнання різних наук» [1, с. 216] постала об'єктом досліджень В. Сімовича крізь призму мовознавчих розділів.

Актуальність тез зумовлена увагою до мовознавчої діяльності В. Сімовича в лоні сучасного лінгвістико-інформаційного дискурсу, оскільки В. Сімович відтворював тяглість української мовознавчої традиції не лише в Україні, а й зарубіжжям. Напрацювання мовознавця тяжіють також і до мовностилістичних порад, про що йдеться у праці вченого «*На теми мови*» (Прага – Берлін, 1924). Мета тез – подати роздуми вченого щодо правильного вживання окремих стилістичних норм у праці «*На теми мови*».

На пошану до постаті В. Сімовича як видатного українського філолога, культурного і громадського діяча провели міжнародну наукову конференцію в Україні (Чернівці, 2005 р.). Звідси випливає, що мовознавча діяльність В. Сімовича була у лоні сучасного лінгвістико-інформаційного дискурсу.

В. Сімович у праці «На теми мови» подає правильність узгодження приєменників з відмінками такими, як: **з** (з досвіду, з технічних причин, з ініціативи, з ласки, із італійських операцій, із газького конгресу, з анкетних відомостей, з продажу, з українського письменства, з лісівництва, з право); **за** (за відомостями, за даними, за рисунками, за візрцями, за давньою звичкою, з давньої звички, за змістом, за віком, за переписом, за місяцями, за днями, за територіями); **для** (для збору, для справ полонених, для постачання, товариство для розповсюдження..., для відбудови зруйнованих місцевостей); **у (в)** (в видавничій справі, у бухгалтерії, у наслідках, в міру потреби, в міру того...); **над, коло** (над відбудовою, коло відбудови, над упорядкуванням, коло організації, над дальшою організацією, над національними питаннями, досліди над натуральною філософією, коло організації, над Смотричем, здовж Смотрича); **на** (на актуальні питання, на тему аграрної політики, на запрошення, на мою думку, на його пропозицію, на зразок, відомости слати на адресу, на замовлення, на різні тости, на катедрі або катедри); **від** (від позичок, відповідно до...); **про** (про скорочення..., про ... або д. національного питання); **у справі** (у справі відкриття, в справі, щодо); на основі (на основі всіх правил, на основі, за порозумінням, на основі...); **як до, відповідно до** (як до того часу..., відповідно до...); **щодо** (щодо легкості мови і змістом, щодо форм, щодо затрати, змістом, в наслідках); **що=кожний** (що-середі, що-суботи); **инчі фрази** (зв'язані з переведенням праці, зв'язані з перевозом і розвозом крону, в відділі вільончеля, або – школу гри на вільончелі, статті на тему); **родовик (другий відмінок)** (інструктор кооперації, справ чужинців, внутрішніх недуг, арифметики, руської мови, конспект загальної статистики, морфології рослин, теорії кооперації, програма демоньології, економічної географії, лекцій фізики, товариш праці); **орудник (шостий відмінок)** (своєю натурою, своїм значінням, щодо свого значіння, телефоном, поштою, переказом, залізницею, вулицею, йти слідком за другими, слідами, цим шляхом, своїм пляном, системою, складом людей, щодо складу) [2, с. 21–24].

В. Сімович у праці «На теми мови» підтвердив те, що приєменники з іменниками у відмінках та окремі відмінки в українській мові вживаються узгоджено.

Література:

1. Гуйванюк Н. Вплив мовознавчих поглядів Василя Сімовича на формування українських граматичних концепцій у 20–30-х рр. ХХ ст. *Науковий вісник Чернівецького університету. Серія «Слов'янська філологія»*. Вип. 312–313. Чернівці : «Рута». 2008. С. 216.

2.Сімович В. На теми мови. Вид-во «Нова Україна». Прага – Берлін. 1924. 45 с.

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ *ЄВРОПА* В УКРАЇНСЬКОМУ МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ ПЕРІОДУ ВІЙНИ 2022 РОКУ

Мушировська Н. В.

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри стилістики та культури української мови

Рівненський державний гуманітарний університет

м. Рівне, Україна

У лінгвістиці ХХІ ст. переосмислюються в контексті антропоцентричної парадигми уявлення про людську думку та мову у їх тісному зв'язку з соціокультурними та сосуспільно-політичними процесами. Мова постає живим суспільним явищем, яке відображає специфіку мислення та культури нації, у ній у вербалізованому вигляді відбиваються події, перенесені у площину суспільно-політичного дискурсу. Вона слугує специфічним засобом моделювання і вираження картини світу, що побутує у певних середовищах мовців.

Мовна картина світу набирає вигляду лінгвістично оформленої суми інтелектуальних уявлень народу і спільноти про буття, є уособленням інтелектуального і чуттєвого світосприйняття й відображення крізь призму мови нагромадженого досвіду. Основною категорією цієї системи є концепт, що його вивчали вчені: А. Вежбицька, О. О. Селіванова, О. П. Воробйова, В. І. Кононенко, В. В. Жайворонок, А. О. Приходько та ін. Досить багато розвідок присвячено саме концептові *ЄВРОПА*, зокрема, це праці Н. Г. Лисецької [6], Н. В. Плотнікової [7], Г. М. Яворської [11], Г. С. Яроцької [12], А. Г. Донської [4], висвітленню суспільно-політичної природи цього концепту присвячені дисертації В. Л. Кравченко [5] та Я. В. Приходи [8], ціннісно-міфологемне наповнення його висвітлювали у своїх публікаціях С. Андрусів [1], О. Грищенко [3] тощо.

Незважаючи на відомі розвідки та праці, присвячені дослідженню концепту *ЄВРОПА*, актуальність цієї проблеми не зникає у світлі трансформації людських знань та уявлень, розширення або звуження семантики концепту та актуалізації окремих його значень. Дослідницький інтерес цієї розвідки сфокусовано на способах вербалізації концепту *ЄВРОПА* в українському медійному дискурсі останніх років, зокрема, від початку війни 2022 року.

Концепт *ЄВРОПА* є одним із центральних в українському суспільно-політичному та медійному дискурсі. Він має не лише географічні чи історичні параметри, але й актуальний політичний зміст, аксіологічні компоненти. Це розуміння європейської цивілізації, розуміння її центру, Західної і Східної Європи як географічно та ідеологічно відмінних територій, Європи як політичного суб'єкта у вигляді основних інституцій ЄС, європейських демократичних свобод і цінностей тощо. Останні роки виразно актуалізували концепт *ЄВРОПА* у масмедійному дискурсі та задекларували його як ментальний прообраз майбутнього вектору розвитку України, перетворивши його на ідеологему, чим обумовлюється актуальність опису її складників.

Мета розвідки – з'ясувати особливості змістового наповнення концепту *ЄВРОПА* в українському медійному дискурсі від періоду війни 2022 року. Звертаючись до цієї проблеми, застосовуємо методи концептуального аналізу, який, на думку дослідників, полягає у фіксації й інтерпретації смислу лексичних чи фразеологічних одиниць-вербалізаторів концепту, ґрунтується на концептуально-семантичному аналізі [6, с. 223], а також дискурсивному аналізі [11, с. 4], становлячи комплексну методику вивчення репрезентантів концепту.

Матеріалом дослідження став електронний корпус – Генеральний регіонально анотований корпус української мови (Grak v. 16) [2] зокрема його підкорпус (Інтернет-газета «День», 2022), завдяки якому була здійснена вибірка. Зокрема, було проаналізовано 225 прикладів на основі зазначеного джерела.

Мовні одиниці досліджуваного корпусу розкривають сучасні соціально-політичні значення концепту *ЄВРОПА*, що дає змогу побудувати семантичне поле концепту на основі аналізу атрибутивних і предикативних варіантів значень, представлених у смислових субконцептах і доменах. Характерними ознаками медійного дискурсу останніх років стало те, що Європа оцінюється через призму її зв'язків з Україною та через призму війни. До них, зокрема, належать:

1. Європа як закордоння по відношенню до України.

Тривале перебування України за залізною стіною, в СРСР, призвело до ототожнення Європи та решту світу із закордонням: «*Моя рідна сестра Юля вже кілька років живе за кордоном у Європі*» [2]; «*У мене на пошті висить 20 листів з пропозицією працювати в Європі – з житлом і контрактом*» [2].

2. Європа як географічний простір, а Україна – центр Європи.

Панує думка про те, що Україна належить до географічного простору Європи як найбільша держава, що перебуває у центрі Європи: «*Все ж таки, прийняття такого рівня рішень як масштабний і вже*

нічим не прикритий напад на сусідню країну, яка займає величезну по міркам Європи територію, виправдати масовим божевільям не можна» [2]; «Україна не на Марсі, а в географічному центрі Європи, серед цивілізації, і тому ці події вражають ще більше» [2]; «Ми не якась перегородка з Європою, я постійно підкреслюю: ми не щит, а потужний народ зі щитом, причому з тисячолітньою історією» [2]; «Початок війни в Україні – це напад на цивілізований світ з демократичним устроєм, злочин, скоєний у центрі Європи» [2]; «Він уперше наголосив, що українці є надзвичайно давньою європейською нацією, яка фактично є країною на сході Європи» [2].

3. Європа як політичне утворення в контексті євроінтеграційних прагнень України.

Сучасне усвідомлення України невіддільне від Європи як політичного утворення, яка є ідеалом та політичним вектором для України, це розуміння загострилося у період війни, коли мир у Європі водночас залежить від миру в Україні: «Також ми обов'язково зробимо кілька дописів на тему «Україна – як частина Європи», поставимо акценти, чому це так і покажемо це предметно» [2]; «...безстрашного британського журналіста, який ще 1935 року, до початку Другої світової війни, заявив: без вільної України не буде миру в Європі» [2]; «Львів був в нашій системі координат чимось на зразок напівВідня, чи напівПарижу, не лише географічною, але і ментальною Європою, з якою нам випало жити в одній, Радянській державі» [2].

4. Європа в історичному вимірі та її зв'язки з Україною.

Не випадає з поля зору історичне минуле зв'язків України з Європою, включаючи зв'язки Києва з європейськими монархіями: «У нас, до речі, перед війною була виставка «Хотинська війна 1621 року і доля Центрально-Східної Європи» – про події, які 400 років тому змінили хід історії» [2]; «Чи бачать наші династичні зв'язки з усією Європою?» [2]; «...і ми говорили про те, що Київ був центром тодішньої Європи, що Україна залишається величезною європейською країною і повинна повернутися не в якусь гавань, а до рідного цивілізаційного простору» [2]; «У пізніші часи багато чого можна взяти і від Богдана Хмельницького, який хотів створити династичну монархію, і від Івана Мазепи, який хотів об'єднати Україну з Європою» [2]; «Тож Україна – мимоволі, варто додати, – здатна повернути Європі автентичні смисли тих концептів і категорій, які стоять у витоках Європи» [2]; «При цьому обов'язково слід додати, що для видатних українців минулого – від митрополита Іларіона, Володимира Мономаха, Петра Могили й до Сковороди, Драгоманова, Франка, Куліша – Європа, за всієї величі, не була чимось зверхнім, недосяжним, осередком якоїсь вищості порівняно з «темною» Україною; ні, всі вони

прагнули комунікувати з Європою саме на рівних, не як «тубілець» з білою «людиною» [2].

5. Росія і Європа як контрверсійні концепти.

Подібне протиставлення має тривалу традицію на теренах історії, у якій місце України розглядалося саме у складі Європи, а не Росії, і в останні роки у зв'язку з війною Україна займає чітку проєвропейську позицію. Це два різні ментальні і культурні простори: «Досі у нас увесь час відбувалася зміна влади на тлі вибору між Росією та Європою» [2]; «Інакше історія Росії до XIV століття стає не православним улусом Золотої Орди, а кучою територією на задвірках Європи та не зовсім слов'янською...» [2]; «Лише одна держава – Росія – не може позбутися ілюзій зі свого минулого, марить новими завоюваннями, прагне переділу Європи й усього світу на сфері впливу виключно на свою користь» [2]; «Обираєш демократію чи тоталітаризм, Європу чи Росію, бо саме з домінуванням цих систем тепер асоціюються ці території» [2]; «І на завершення варто згадати про знамениті гасла українських модерністів «Дайош Європу» і «Геть від Москви», які були і є так мега-актуальні» [2]; «Оплачений цей вибір був неймовірною ціною, що її зараз, мабуть, важко уявити – адже між нами та Європою час від часу, знову і знову виникали бар'єри, траплялося часто, що й зводився колючий дріт» [2]; «...Сербія традиційно намагається проводити багатовекторну політику, балансує між Сходом та Заходом, Росією та Європою» [2]; «А за кілька років – поділ Європи Сталіним і Гітлером, світова війна, «день перемоги» і шашлички, майовки і паради, п'ятилітки і черги за дешевою ковбасою, залізна завіса і атомні змагання...» [2].

Субконцептом виступає у цьому випадку опозиція **Схід-Захід**: «А водночас ще зі шкільного курсу світової історії нам відомо, що Схід означає «Візантія», а Захід означає «Європа» [2]; «Тут почався його шлях киталтування як «людини Європи» [2].

6. Східна Європа.

На тлі виразної опозиції Схід-Захід та враховуючи традиційно сформовані у ХХ ст. сфери геополітичного впливу, вирізняється концепт Східної Європи як підпорядкованої впливу радянщини та сучасної Росії: «Купу десятиріч було звично й зручно мати експертів по «східній Європі» та «пострадянському регіону», що живуть у Росії чи є мігрантами звідти, не рефлексуючи, чому саме вони мають ресурси й право на вираження думки, що транслюватиметься мільйонній аудиторії» [2]; «Я зі Східної Європи, зв'язую, опилюю, переносу щось між просторами» [2]; «Цим наративам багато хто вірив, оскільки росія століттями залишалася головним, якщо часто не єдиним фільтром і джерелом інформації про Східну Європу» [2];

«А також наголосити, що на Заході ще не повністю затвердилася практика застосування призми постколоніальних студій для вивчення наслідків історичної еволюції російської державності та російського імперіалізму для інших країн у Східній Європі» [2]; «У відповідь на агресивні дії Кремля, Сполучені Штати Америки можуть відрядити до країн Східної Європи та Балтії до п'яти тисяч військовиків, кораблі та літаки, повідомляє TheNewYorkTimes [2]; Воно покликане посилити тиск на Америку та Захід у цілому у зв'язку з демонстративним зосередженням російських військ біля українських кордонів та вимогою Кремля забезпечити йому сферу впливу на пострадянському просторі та у Східній Європі [2]; «Так, вихід зараз для США та їхніх союзників є таким: продовжувати нарощування постачань озброєнь до України та військ та озброєнь до Східної Європи» [2]; «Отже, країни на схід від Польщі – це ще досі не Європа ?» [2].

7. Західна Європа.

На противагу Східній Європі, прихистком свобод і демократичних цінностей є Західна Європа: *«Але ж при тому наш основний простір рецепції – це континентальна Європа, і насамперед саме та Західна Європа, яка найчастіше виявляє нерозуміння, незнання, а відтак і небажання метаболізувати ідею України як частини свого культурного горизонту» [2]; «Адже для цих країн, на відміну від країн Східної Азії, Південної Америки чи Африки, Західна Європа не є джерелом колонізації їхніх культур, як росія, а навпаки – є простором політичної свободи та утвердження їхньої культурної спадщини як складової європейської цивілізації на умовах рівності і взаємоповаги» [2]; «І знову професор Шевченко повертається до тривалих суперечностей у сприйнятті (рецепції) України та її культури в Західній Європі» [2].*

8. Зв'язок між Україною, Європою і світом.

Україна, яка перебуває на перехресті між Сходом і Заходом, здатна впливати на Європейський і світовий порядок: *«І не виключено, що ескалація ситуації в Європі може призвести до негативних наслідків і в Азії» [2]; «Якими ви бачите геополітичні наслідки цієї війни для Європи і коли вона може закінчитися?» [2]; «Тому нам не потрібно вмовляти сусідів, пояснювати, що напали не тільки на нас, а й на всю Європу» [2].*

9. Загроза нової війни в Європі, вимога миру та безпеки, Україна на захисті Європи.

Протистояння між Росією і Заходом веде до нової ескалації у Європі, тому послідовним є бажання встановлення нового порядку миру та безпеки: *«Провідник російського неоімперіалізму вже привів у бойову готовність свій ядерний потенціал – 6200 ядерних боєголовок, націлених на США, на Європу, на інших «зовнішніх ворогів» Російської*

Федерації» [2]; «...а НАТО й досі не наважується закрити небо над Україною, бо боїться спровокувати «безстрашного» на поширення війни на Європу» [2]; «Так от, хай собі на хвилину уявлять, як би це все виглядало, аби Україна погодилася на запропоновані умови (звичайно, це складно уявити) й дозволила росіянам іти далі в Європу [2]; «Весь дипломатичний процес має завершитись «зустріччю на найвищому рівні для визначення нового порядку миру та безпеки в Європі» [2]; «Тому ми очікуємо тривалого миру в Європі з надією на перемогу» [2]; «Європа і світ вступають в нову реальність» [2]; «Росія створила неприйнятну загрозу, погрожуючи військами не лише Україні, а й нам усім, безпековій архітектурі у Європі» [2].

10. Європа як гарант демократичних цінностей і свобод.

Європа в українському контексті означає ментальну єдність в плані комплексу спільних цінностей (демократичних свобод, верховенства права, соціального захисту тощо): «Україна цінує кожного, хто сьогодні стоїть на захисті Демократичної Європи та її цінностей» [2]; «Війна моїх людських «західних» цінностей зі світом, який я ненавиджу, зі світом, який створив Радянський Союз, НКВС, Сталіна, Гулаг, ЛисЕнка, Берію та Брежнєва, зі світом який убив Вавилова та Осипа Мандельштама, розстріляв Михайла Бойчука та Леся Курбаса, заморив мільйони українців, закидав мільйонами трупів Європу ...» [2]; Знову ж таки, проблема в тому, що для наших предків Європа (одразу домовимося: це поняття більш ніж складне, суперечливе, «багатошарове» й багатоаспектне) була – уявлялася – простором свободи, інтелектуального поступу, сферою успішного розкриття особистих можливостей людини [2].

11. Європа як технологічно розвинута наддержава.

Технологічний розвиток – один із основних пріоритетів Європи, як свідчать медіа: «Цікавий момент полягає в тому, що Європа в цьому плані технологічно посунулася досить далеко, але за великим рахунком вони не воювали з 1945 року» [2]; «Працюючи в одному із найбільших дослідницьких центрів Європи – ForschungszentrumJulich (м. Юліх, Німеччина) за суперкомп'ютером JUWELS (він такий великий, що мало який інший у світі може з ним зрівнятися), дослідниця моделює зміни клімату в Європі на наступні 80 років! [2].

12. Європа як культуриний простір та обмін культурними цінностями.

В українському медіадискурсі також увагу зосереджено на Європейських культурних цінностях і високому рівні самосвідомості населення: «Бо ми відрізняємося від політик Європи тим, що європейці давно зрозуміли зв'язок між станом довкілля та рівнем продовжуваності життя» [2]. Великого значення набуває популяризація

української культури в Європі та ближче знайомство з культурою Європи: *«Я б хотіла, що все, що ми знаємо про себе – що ми співаюча нація, що у нас дуже багато гарних місць, що наша культура багата поза війною – щоб Європа відкривала це для себе, відкривала іншу Україну»* [2]; *«Дуже тішусь, що маю можливість за допомогою музики розповідати Європі про Україну...»* [2]; *«Загалом ми маємо більше знати про Європу та європейців»* [2].

13. Європа та її інституції.

Європа асоціюється з її інституціями – Радою Європи, Європарламентом, НАТО тощо: *«Фактично досі є матриця колишньої УРСР з купою різних «ринкових надбудов» – і звідсіля ці спорадичні спроби змінювати Конституцію, шукати новий суспільний договір або шлях у Європу й НАТО»* [2]; *«Це до НАТО не має прямого відношення, але це всі складові частини європейського устрою – Рада Європи, Європарламент, НАТО, Рада європейського партнерства і так далі»* [2].

14. Європа як прихисток для мігрантів та біженців.

Доволі часто Європа постає у контексті припливу біженців з інших країн та у зв'язку з гуманітарною кризою в Україні внаслідок війни: *«Також у Європі відбувається старіння населення, там зацікавлені у трудових мігрантах»* [2]; *«Українці ж ментально ближчі для Європи, аніж вихідці із інших континентів»* [2].

15. Європа як постачальник гуманітарної допомоги Україні.

Яскравим проявом допомоги Україні стала гуманітарна допомога Європи та допомога зброєю: *«Європа ще не бачила таких поставок гуманітарної допомоги і зброї, які нині йдуть в Україну»* [2]; *«Ми з командою підняли всіх знайомих за кордоном, завозимо гуманітарну допомогу із Європи через особистих друзів та посольства»* [2]; *«Коли через декілька днів до нас надійшла допомога із Європи та світу від SPARInternational, де були продукти і певні медичні засоби, перші фури ми просто віддали на обласну військову адміністрацію»* [2].

16. Європа, яка накладає санкції.

Одним із проявів підтримки України у її боротьбі стали європейські економічні та політичні санкції, з якими стійко асоціюється Європа сьогодні: *«Як відомо, Європа ввела безпрецедентні санкції проти Росії, і це призводить до, скажімо так, проблем для середньостатистичних росіян»* [2].

17. Подолання енергетичної кризи в Європі.

У медійному дискурсі чітко простежуються питання енергетичної безпеки Європи у зв'язку з війною в Україні та шляхів її подолання: *«...нещодавно американський уряд звернувся до Японії та Південної Кореї з проханням скоротити закупівлю природного газу з метою його*

перенаправлення до Європи»[2]; «На мою думку, для Японії такого роду рішення не буде приводом для конфронтації з Росією, однак безпосередньо сприятиме врегулюванню енергетичної кризи в Європі» [2]; «Також вибудовується нарратив, що начебто «позиція України з «Північного потоку»: призупинення процесу його сертифікації в Німеччині та дискусії щодо доцільності запуску проекту зумовили енергетичну кризу в Європі, в результаті високі ціни на газ загрожує продовольчій безпеці в самій країні» [2].

18. Подолання продовольчої кризи в Європі і світі внаслідок війни в Україні.

У зв'язку з війною в Україні виникла продовольча криза у світі, що викликало занепокоєння країн Європи: «І вже зараз світ турбує питання, чи зможе Україна лишитися цього року житницею Європи, коли пів країни у вогні» [2]; «Дехто з експертів вважає, що площі під соняшником та кукурудзою залежать від того, наскільки швидко вдасться уряду прорубати експортне вікно у Європу, позаяк чорноморські порти заблоковані» [2];. «Наша держава – один із основних постачальників багатьох видів сільськогосподарських культур на ринки Європи та Китаю», – ідеться в повідомленні [2].

19. Негативний Європейський досвід.

В українських медіа попри констатацію євроінтеграційних прагнень України та вдячності за допомогу на початку війни спостерігалися і критичні сенси, пов'язані з Європою та її ставленням до війни: «Один з чинників, що дозволить Путіну нищити Україну, це корупція у Європі» [2];. «Принаймні таку «неприємність», як війна в географічному центрі Європи, країни Європейського Союзу хотіли звести до примирення, до рівня переговорів» [2]; «Коллективний Захід дивився на Україну перших кілька днів після нападу на нас Росії, як на приречених, замінивши свою традиційну «дуже велику стурбованість» готовністю засвідчити акт знищення найбільшої держави в центрі Європи» [2]; «На завершення нашої бесіди пані Домініка зазначила, що в Європі інформація про трагічні події в Україні, яку люди отримують в основному з медіа, сприймається децю відсторонено» [2]; «Сита, комфортна й убезпечена колективною ядерною «парасолькою» НАТО Європа не вірила, що на уламках сталінсько-брежнєвської «імперії зла» зародиться новий збирач «безпритульних країн» Центральної Європи, доки путінський Ріббентроп прямо не заявив, що НАТО має повернутися до кордонів 1997 року» [2];. «...коли можна диктувати свої умови до кінця, аби переломити цей ганебний тренд, який нав'язує так необачно і недалекоглядно толерантна Європа Україні» [2].

Таким чином, війна в Україні здобула вичерпне висвітлення та інтерпретацію в українських медіа. Сформований історично

в культурному і політичному контекстах концепт *ЄВРОПА* при цьому набув нових сенсів у контексті нових воєнних реалій. У смисловому плані вербалізації концепту *ЄВРОПА* на сторінках аналізованого інтернет-видання «День», аналізовані за допомогою корпусу, передбачають значення Європи як закордоння, географічні, історичні, політичні, культурні, економічні, євроінтеграційні параметри, а також зустрічаються у контексті контроверсійних відношень Росія – Європа, Східна Європа – Західна Європа. У контексті війни вербалізуються сенси гуманітарної допомоги, міграції та біженців, санкцій, продовольчої та енергетичної кризи.

Література:

1. Андрусів С. Міфологема Європи в сучасній українській культурній свідомості. *Сучасність*. 2001. № 2. С. 110–115.
2. Генеральний регіонально анований корпус української мови (ГРАК) / М. Шведова, Р. фон Вальденфельс, С. Яригін, М. Крук, А. Рисін, В. Старко, М. Возняк. Київ, Осло, Єна, 2017–2019. [Електронний ресурс]. (Grak v.16 [Інтернет-газета «День», 2022]). URL: uacorpus.org
3. Гриценко О. Світ, Європа і ми. *І*. 1998. №13. С. 24–36.
4. Донська А. Г. Концепт Європи та майбутнє ЄС. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. Вип. 3/4 (31–32). 2016. С. 143–148.
5. Кравченко В. Л. Семантичні та лінгвопрагматичні характеристики концепту Європа в сучасному англомовному політичному дискурсі : дис. на здобуття наук, ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / В. Л. Кравченко. Київ, 2007. 195 с.
6. Лисецька Н., Гайволя О. Вербалізація концепту *VEREINTES EUROPA* в німецьких ЗМІ. *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський зб. наук. пр. молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 62. Том 1. С. 221–229.
7. Плотнікова Н. В. Алгоритм аналізу лінгвокультурного концепту. *STUDIA UKRAINICA POSNANIENSIA*. 2013. С. 165–170.
8. Прихода Я. В. Концепт Європа в українській публіцистиці: когнітивно-лінгвістичні аспекти : дис. на здобуття наук, ступеня канд. філол. наук : 10.01.08 «Теория литературы. Текстология». Львів, 2005. 187 с.
9. Селіванова О. Принципи концептуального аналізу. *Актуальні проблеми металінгвістики*. Київ, Черкаси : Брама, 1999. С. 11–14.

10. Яворська Г. М., Богомолов О. В. Непевний об'єкт бажання: ЄВРОПА в українському політичному дискурсі : монографія. Київ : Вид. дім Дмитра Бураго, 2010. 136 с.

11. Яворська Г. М. Європа в українських медіа-текстах: «учитель», «начальник», «сусід». *Вісник Черкаського університету. Сер. Філологічні науки*. 2008. Вип. 140. С. 3–10

12. Яроцька Г., Пономаренко Т. Метафоричне моделювання концепту Європа в українському медіадискурсі. *Діалог*. Одеса : Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. 2020. № 26. С. 208–225.

ФОНЕТИКО-ФОНОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНЦІЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛЯ-ФІЛОЛОГА В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Павлик Н. В.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови та славістики
Бердянський державний педагогічний університет
м. Бердянськ, Запорізька область, Україна*

Пріоритетним завданням закладів вищої освіти є підготовка кваліфікованого фахівця з високим рівнем сформованих професійних компетентностей, здатних ефективно здійснювати мовну підготовку учня відповідно до державних освітніх стандартів. Нормативні документи, якими керується сучасний освітній простір, визначають мовно-літературну галузь як одну з ключових, що вимагає від майбутніх фахівців ґрунтовного теоретичного опанування фундаментальних лінгвістичних дисциплін і досконалого оволодіння мовленнєво-комунікативними компетенціями.

Мета статті – проаналізувати сутність поняття «фонетико-фонологічна компетенція» у контексті професійної підготовки вчителя-філолога, який навчається за освітньо-професійною програмою «Середня освіта» (предметна спеціальність – 014.01 українська мова і література). Джерельною базою дослідження стали нормативні освітні документи та науково-методичні розробки вітчизняних лінгводидактів.

Фахівці в галузі методики української мови говорять про те, що професійна компетенція педагога-словесника включає цілу низку складових, а саме: лінгвістичну, мовну, комунікативну, фольклорну, літературну, культурознавчу, педагогічну, психологічну, методичну,

інформаційну, дослідницьку [4, с. 32]. На наш погляд, важливою компонентою у філологічній підготовці майбутнього вчителя є саме лінгвістична, оскільки забезпечує засвоєння належних знань із проблем формування комунікативної компетентності особистості, а досягнення її високого рівня багато дослідників вважають особливим завданням, що здійснюється впродовж навчання української мови в закладах загальної середньої освіти.

Лінгвістична (мовна) компетенція – це сформований у свідомості здобувача вищої освіти науково узагальнений комплекс знань про мову як знакову систему та суспільне явище; передбачає опанування сучасної української літературної мови, зокрема її фонетичного рівня, лексичного складу, граматичної структури, вивчення мовних одиниць – звуків, лексем, морфем, словоформ, словосполучень, речень, закономірностей їхнього творення і функціонування в комунікативній практиці. Погоджуємося з думкою про важливість переходу від аналізу мовних засобів через розуміння природи тексту і сутності стилю до власної мовленнєвої творчості здобувача вищої освіти [4, с. 33]. Лінгвістична компетенція сукупно з комунікативною є ключовими у формуванні соціалізованої мовної особистості, готової до спілкувального процесу в усіх сферах суспільної діяльності.

Лінгвістична (мовна) компетенція включає лексичну, фонетичну, орфоепічну, граматичну, орфографічну, стилістичну та ін. компетенції.

У наукових працях з проблем формування фонетичної компетенції, її сутності та складових спостерігаються певні відмінності у визначенні та термінологічному апараті (*фонетична, фонетико-фонологічна, фонетико-орфоепічна, професійно-фонетична*). Наведемо кілька дефініцій вітчизняних учених. Зокрема, Н. Бориско потрактовує фонетичну компетенцію як здатність людини до коректного артикуляційного та інтонаційного оформлення своїх висловлювань і розуміння мовлення інших, що базується на складній і динамічній взаємодії відповідних навичок, знань і фонетичної усвідомленості [1, с. 3]. У фонетичній компетенції Т. Єременко вбачає здатність індивідів оперувати знаннями щодо функціонування сегментних та суперсегментних одиниць фонетичної системи мови у мовленні [2, с. 51], а О. Старостенко окреслює це поняття як ієрархічно побудовану систему, піраміду змістових одиниць якої складають фонетичні знання, навички (слухо-вимовні та ритміко-інтонаційні) та фонетичні вміння [5, с. 226]. На думку О. Кравчук, фонетико-орфоепічна компетенція передбачає знання звукових засобів сучасної літературної мови та вміння мовця ними користуватися, вона забезпечує відтворення звукового образу мови, правильне звукове оформлення мовлення [3, с. 118]. Варто зазначити, що більшість поданих визначень зроблені у контексті іншомовної

фонетичної компетенції та висвітлюють різні аспекти аналізованого поняття, що доводить тезу про багатокомпонентність її структури.

Фонетико-фонологічна компетенція майбутнього вчителя української мови і літератури ґрунтується на знанні звукової будови української мови, усвідомленні понять *звук / фонема / алофон фонем*, засвоєнні артикуляційно-акустичної класифікації голосних і приголосних звуків та вмінні правильно їх артикулювати, враховуючи модифікації звуків у мовленнєвому потоці (зокрема, акомодатійні, асимілятивні й дисимілятивні процеси, редукцію голосних тощо), опануванні просодичними засобами (інтонація, наголос, ритмічна організація звукового потоку), знанні фонетичної та фонологічної транскрипцій, умінні правильно оформлювати фразу (артикуляторно, інтонаційно, відповідно до орфоепічних норм української мови), що дозволяє підвищити рівень професійної діяльності.

Зміст та обсяг фонетичних знань майбутнього вчителя-словесника, який навчається за ОПП «Середня освіта (014.01 українська мова і література)», визначається робочою програмою навчальної дисципліни «Сучасна українська мова (розділи: Фонетика. Фонологія. Орфоепія)». У ній охоплено компоненти, які уможливають оптимальне формування фонетико-фонологічної компетенції здобувача вищої освіти, зокрема це знання про:

- звукову будову та артикуляторно-акустичну класифікацію голосних і приголосних звуків сучасної української мови;

- фонологію як галузь знань про фонему (поняття та функції фонем; інваріант (головний вияв) і варіанти фонем – позиційні, комбінаторні, факультативні); систему фонем сучасної української літературної мови;

- взаємодію звуків у потоці мовлення: модифікація фонем, поняття коартикуляції; основні типи комбінаторних змін: акомодатія, асиміляція, дисиміляція; позиційні зміни в системі вокалізму: редукція голосних, гармонійна асиміляція; позиційні модифікації приголосних;

- чергування голосних і приголосних при словотворенні і словозміні в українській мові;

- склад як фонетичну одиницю, правила складоподілу; наголос у системі фонетичних одиниць сучасної української літературної мови, членування мовного потоку;

- орфоепію як розділ мовознавства про норми літературної мови.

Отже, можемо констатувати, що в структурі фонетико-фонологічної компетенції вчителя-словесника доцільно виокремити такі складові:

- 1) *теоретична компонента*, спрямована на оволодіння теоретичними знаннями та понятійно-термінологічним апаратом у галузі

фонетики і фонології української мови, її звукового складу; сутності фонем, звука, артикуляційно-акустичних та диференційних їхніх ознак; модифікацій фонем; чергування голосних і приголосних; особливостей української літературної вимови, інтонації, наголосу, складоподілу тощо;

2) *практична компонента*, пов'язана з уміннями й навичками класифікувати мовні звуки з урахуванням різних ознак; визначати в словах види акомодатії, асиміляції та дисиміляції, пояснювати причини модифікаційних процесів; змінювати та утворювати слова, враховуючи історичні чергування голосних і приголосних звуків; робити фонетичний розбір слів, виконувати фонематичну і фонетичну транскрипції; правильно ділити слова на склади; дотримуватися артикуляційних, орфоепічних норм літературної мови; користуватися різними видами словників тощо;

3) *методична компонента*, сутність якої полягає в оволодінні професійно-методичними уміннями, необхідними для формування фонетичної компетенції учнів, оперування ними мовним матеріалом, зокрема фонетичними засобами спілкування і правилами їхнього вживання, аналізу відхилень від нормативної вимови з урахуванням фонетичних процесів, здатності виявляти комунікативні здібності у процесі мовленнєвої діяльності, творчо застосовувати мовні ресурси.

Таким чином, кожна компонента фонетико-фонологічної компетенції є важливою для формування лінгвістичної і комунікативної компетенції загалом і свідчить про готовність здобувача вищої освіти здійснювати мовну підготовку учня відповідно до державних освітніх стандартів.

Література:

1. Бориско Н. Ф. Методика формування іншомовної фонетичної компетенції. *Іноземні мови*. 2011. № 3(67). С. 3–14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/im_2011_3_2 (дата звернення: 20.05.2024).

2. Єременко Т. Є. Фонологічна компетенція викладача іноземної мови: сутність і структура. *Мовна освіта: шлях до євроінтеграції: міжнародний форум*, 17–18 березня 2005 р. : тези. Київ, 2005. С. 51–52.

3. Кравчук О. М. Формування фонетико-орфоепічної компетенції в майбутніх учителів-словесників. *Актуальні наукові дослідження в сучасному світі* : XXI Міжнар. наук. конф., 26–27 січня 2017 р. : зб. наук. праць. Переяслав-Хмельницький, 2017. Вип. 1(21), ч. 6. С. 108–113.

4. Семенов О. М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури : монографія. Суми : ВВП "Мрія-1" ТОВ, 2005. 404 с. URL: <https://rctpd.sspu.edu.ua/images/infocenter/books/>

Професійна_підготовка_майбутніх_учителів.pdf (дата звернення: 20.05.2024).

5. Старостенко О. В. Формування іншомовної фонетичної компетенції студентів-філологів. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки: Наукові дослідження. Досвід. Пошуки* : зб. наук. пр. Харків: Константа, 2009. Вип. XVI. С. 224–233. URL: <http://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/1120> (дата звернення: 20.05.2024).

ЛІНГВІСТИЧНА ПРАГМАТИКА ЯК ВАЖЛИВИЙ СКЛАДНИК МАГІСТЕРСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ Й ЛІТЕРАТУРИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 014.01 СЕРЕДНЯ ОСВІТА (УКРАЇНСЬКА МОВА Й ЛІТЕРАТУРА)

Павлова І. Г.

*кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри української мови*

*Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка
м. Полтава, Україна*

Вивчення лінгвістичної прагматики в циклі фахової підготовки магістра середньої освіти, учителя української мови й літератури – необхідний етап розвитку його мовних, мовленнєвих, комунікативних фахових компетентностей.

Друга половина ХХ й початок ХХІ століть перепрограмували наукові підходи й поставили Людину в епіцентр різновекторного наукового пошуку, а гуманітаристика вияскравила її на комунікативному тлі, спрямувавши фокус дослідницької уваги на прагматичні чинники.

«Лінгвістична прагматика охопила проблеми, пов'язані з динамічною теорією тексту, зародженням дискурсивного аналізу і теорії дискурсу загалом, комунікативним синтаксисом, теорією і типологією мовлення, теорією функціональних стилів, соціо- і психолінгвістикою... Предметом сучасної лінгвістичної прагматики, – наголошує Флорій Бацевич, – є суб'єктивний чинник у мові, який, крім осіб адресанта, адресата і зв'язків між ними, охоплює й інші фактори, пов'язані з виявом суб'єктивності в мові: конотативні складники лексичних і граматичних засобів, що сформувалися під впливом

особистісних чинників спілкування; реєстри, тональність і атмосфера спілкування; умови успішності дискурсів, мовленнєвих жанрів і мовленнєвих актів, точки зору учасників спілкування тощо <...> Суб'єктивний чинник – це людський погляд на світ, суб'єктивний спосіб організації мовного коду в спілкуванні. Його основу становлять когнітивно-психологічні, тобто духовно-ментальні зв'язки людей, які вступили в комунікацію, взаємодію за допомогою мови» [1, с. 10–12].

Курс має окреслене орієнтування на ознайомлення здобувачів із сучасною лінгвопрагматичною теорією, формованою у вимірах сучасного мовознавства, національно-культурних цінностей, міжкультурної комунікації та орієнтованою на функціонування мовних одиниць; систематизування і поглиблення здобутих знань, употужнення набутих умінь і навичок магістрантів під час опанування ними дисциплін лінгвістичного циклу за бакалаврськими програмами; вироблення вміння аналізувати мовні одиниці на прагматичних засадах; використання сформованих компетентностей у різноманітних комунікативних ситуаціях та в практичній діяльності вчителя української мови й літератури.

Важливим результатом вивчення дисципліни, крім теоретичної, практичної та світоглядної підготовленості здобувачів до самостійної фахової діяльності зі спеціальності 014.01 Середня освіта (Українська мова й література) (знає основні джерела виникнення та розвитку прагматичних ідей, зв'язок лінгвопрагматики з іншими дисциплінами; виявляє прагматичну специфіку лексичних та граматичних мовних одиниць; демонструє вміння прагматичного аналізу засобів мовного коду як виявів людських вимірів комунікації; розпізнає основні категорійні одиниці мікро-, макро- та мегапрагматики; добирає й правильно класифікує ілюстративний матеріал, адекватно користується лінгвістичною термінологією; аналізує особливості формування прагматичних явищ у межах мовленнєвих жанрів, мовленнєвих актів і дискурсів; застосовує загальні положення лінгвістичної прагматики під час аналізування комунікативних ситуацій та дискурсів різної стилістичної природи), є добре підґрунтя для самовдосконалення, для успішної комунікації та соціалізації, а також для розвитку емоційного, духовного й соціального інтелектів.

Успішно зарекомендували себе з огляду на результати освітньої діяльності такі методи навчання лінгвістичної прагматики: проблемного навчання (проблемного викладення матеріалу, створення проблемних ситуацій, дискусія); частково-пошуковий (евристичних запитань, творчого пошуку); дослідницький (наукові повідомлення, проєктна робота, моделювання); особистісно орієнтовані (фасцинація, фасилітація, воркшоп, скрайбінг, тренінги як активна форма навчання),

а також методичні прийоми як компоненти методів: вербальні (розповідь, бесіда, пояснення, дискусія, міркування); ілюстративно-демонстраційні (ілюстрування, презентація), прикладні (практичні завдання); інтерактивні (мозковий штурм, сторітелінг) тощо.

Опанування тих чи тих тем курсу передбачає виконання практичних завдань із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних засобів (підготовка презентацій; добирання друкованих (з різностильових текстів), аудіо- та відеоілюстрацій лінгвопрагматичних явищ («доберіть 5 відеофрагментів різних комунікативних ситуацій, у яких мовчання виконує прагматичну функцію», «доберіть відеоілюстрації міжкультурної комунікації, виконайте прагматичний аналіз» та ін.) з обговоренням їх; моделювання різноманітних ситуацій та аналізування їх («змоделюйте для представлення на занятті 6 комунікативних ситуацій із використанням невербальних засобів, зосібна і з фахової діяльності, поясніть їхню прагматичну функцію», «змоделюйте для представлення на занятті по 3 успішні й неуспішні комунікативні ситуації з фахової та нефахової діяльності, підготуйтеся до їх прагматичного аналізування на занятті» й под.); створення проєктів; обстеження текстового матеріалу за завданнями теми тощо.

Робота з різностильовими текстами – обов'язкова частина кожного лекційного й практичного заняття з лінгвістичної прагматики, зорієнтована на розвиток мовно-мовленнєвих та комунікативних компетентностей здобувачів. Текстами послуговуємося і для ілюстрування прагматичних явищ, і для моделювання ситуацій, у яких аналізуємо такі явища, і для лінгвопрагматичного обстеження. Використовуємо текстовий матеріал і зі шкільних підручників, щоб навчити здобувачів звертати увагу учнів на важливі прагматичні моменти для правильного сприймання та формування інформації, розуміння намірів співрозмовника й успішного комунікування. Обираючи тему для спілкування з учнями чи текст для аналізування, учитель має зважати на вік і психологічні особливості дітей, їхній життєвий, культурний і освітній досвід, зосібна й з інших дисциплін, рівень емоційного інтелекту тощо, позаяк через навчання мови ми вчимо життя і відкриваємо світ. Подаємо частину тексту Мирослава Дочинця «Кожен своїм своїм носиком живе» для ознайомлення, візуалізації ситуації спілкування, описаної в тексті, урахування мовних і позамовних чинників для сприймання й розуміння інформації та комунікативних смислів і пропонуємо здобувачам (а вони можуть запропонувати таку вправу учням відповідних класів) продовжити обірваний з навчальною метою фрагмент: *У читанці для позакласного читання надрукували моє оповідання «Кожна пташка своїм носиком живе». Я читав його дітям. Вони сміялися й питали, звідки ця історія. «Пташка принесла».*

«Як це?» – сміялися ще дужче. «Дуже просто...». Здобувачі міркують над продовженням, моделюють пресупозицію, аналізують імплікації, імплікатури, комунікативні смисли, комунікативну поведінку учасників, інтенції учасників спілкування, емпатію автора тощо, дають відповідь на питання дітей, і після оприявлення студентських варіантів пропонуємо авторське, щоб уможливити вдокладнення аналізу: *«Дуже просто. Пташка добула з шишки насінину й проковтнула її, потім це зеренце з неї вийшло – і на тому місці зав'язався новий саджанець. З нього вирросло дерево, прийшов лісоруб і зрубав його. З деревини зробили письмовий стіл, ручку, целюлозу, з якої виготовили папір, на якому я написав оповідання про пташку. Щоб ви стромляли свої носи в книжку. Кожен своїм носиком живе...»* [10, с. 222].

Цікавими для лінгвопрагматичного обстеження є філософсько-психологічні, релігійні, епістолярні тексти (дискурси), діалоги й полілози різного функційного призначення, інтерв'ю, дописи в соціальних мережах політиків, громадських діячів, представників творчих професій і т. ін., як-от: *«Хочу жителям Донбасу сказати лише одне: ви живете поза Богом, ви Його не чуєте. На секунду вимкніть всі телеканали, заплющте очі й побудьте в тиші. Без зла, без насилля, без убивства. У цій тиші, наблизившись до Неба, можливо, у вашій душі щось відбудеться. Повинно відбутися, якщо ви українці», – наголосив Роман Віктюк. «Якщо ви не громадяни України, навіть ця тиша вам не допоможе, тоді дайте Україні спокій», – додав він* [5].

Підсумовуючи, зазначимо, що дисципліна «Лінгвістична прагматика» – необхідний освітній компонент фахової підготовки вчителя української мови й літератури за магістерською програмою спеціальності 014.01 Середня освіта (Українська мова й література), вона вможливує вдосконалення мовного чуття, формування мовленнєвої вправності й комунікативної успішності вчителя-словесника, що, поза сумнівом, сприятиме покращенню якості навчально-виховного процесу в закладі загальної середньої освіти.

Література:

1. Бацевич Ф. С. Вступ до лінгвістичної прагматики. К., 2011. 304 с.
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. К., 2004. 344 с.
3. Бацевич Ф. С. Нариси з лінгвістичної прагматики. Львів, 2010. 336 с.
4. Беценко Т. П. Герменевтичний філологічний аналіз художнього тексту. [Електронний ресурс]. URL : https://journal.osnova.com.ua/article/38525-Герменевтичний_філологічний_аналіз_художнього_тексту

5. «Світла злим силам ніколи не захопити: сонечко однаково світить, як би вони не намагалися взяти верх». Пам'яті Романа Віктюка. *Гордон*. 18 листопада 2018 року. [Електронний ресурс] URL : <https://gordonua.com/ukr/publications/svitlo-zlim-silam-nikoli-ne-shopiti-sonechko-vse-odno-svitit-jak-bi-voni-ne-namagalisja-vzjati-verh-pam-jati-romana-viktjuka-1527991.html>

6. Борґ Джеймс Мистецтво говорити. Таємниці ефективного спілкування. Харків, 2023. 304 с.

7. Боулбі Джо Духовний інтелект. К., 2022. 236 с.

8. Воробйова Л. М. Основи психолінгвістики. Рівне, 2007.

9. Гоулман Деніел Емоційний інтелект. Харків, 2022. 512 с.

10. Гоулман Деніел Соціальний інтелект. Харків, 2020. 400 с.

11. Дочинець Мирослав Єдин. Мукачево, 2019. 252 с.

12. Загнітко Анатолій Теорія лінгвоперсонології. Вінниця, 2017. 136 с.

13. Кононенко В. І. Українська лінгвокультурологія. К., 2008.

14. Куранова С. І. Основи психолінгвістики. К., 2012. 208 с.

15. Монакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація. К., 2012. 288 с.

16. Москалець В. П. Психологія релігії. К., 2004. 240 с.

17. Сайтарли І. А. Культура міжособистісних стосунків. К., 2007. 240 с.

МОВНІ ЗАСОБИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ ПРОПАГАНДИ

Підкамінна Л. В.

кандидат філологічних наук,

старший викладач кафедри стилістики української мови

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

м. Київ, Україна

В українських ЗМІ нині все частіше звучить термін «пропаганда», а способам і засобам реалізації пропагандистських цілей присвячують цілі журналістські розслідування і залучають до вивчення цього явища найкращих спеціалістів. Вивчення мовних засобів психологічного впливу набуло нового значення з початком російської агресії і потужної дії російської пропаганди. Гібридна, а потім і повномасштабна війна в Україні відкрила нові горизонти для пропагандистських наративів і реалізації інформаційно-психологічних операцій у всьому світі. Тому дослідження мовного інструментарію, який використовують

для створення і реалізації пропаганди? є актуальною проблемою, результати вивчення якої можуть бути використані в політології, соціології, психології мас тощо.

Учені вже давно помітили, що будь-який психологічний вплив здійснюють саме за допомогою цілеспрямованого добору мовних засобів. Правильно розставлені логічні наголоси, емоційно-експресивна лексика, різноманітні інверсії здатні змінити зміст інформаційного повідомлення кардинально. Популярність інформаційно-психологічних операцій, активне використання різноманітних технік маніпулювання зумовили значний інтерес до цієї проблематики. Особливості пропаганди вивчали В. Гапій, О. Гойман, О. Дарморіз, Ж. Денисюк, М. Мошко, А. Сніжко, Ю. Твердохліб, Л. Тютюнник [6] та інші. Антиукраїнську пропаганду досліджували А. Гребенюк [2], Ю. Молоткіна, В. Посмітна [5]. Боротьбі з пропагандою присвятили свої роботи О. Безтільна, А. Даценко, С. Драбюк, Н. Карпчук. Мову пропаганди в спектрі сучасної лінгвістики вивчали І. Голопич [3], Г. Мацюк, С. Романюк [4], О. Руда тощо. Проте мовні засоби психологічного впливу пропагандистського дискурсу потребують подальшого вивчення, оскільки це допоможе сформуванню ефективний інструментарій протидії пропаганді, нейтралізації її негативних впливів, а також дасть розуміння особливостей механізму формування психологічного впливу одиницями різних мовних рівнів.

«Великий тлумачний словник сучасної української мови» подає таке визначення: „Пропаганда – поширення і постійне глибоке та детальне роз’яснення яких-небудь ідей, поглядів, знань; // Ідейний вплив на широкі маси або певні групи людей, що має політичний або релігійний характер; // Система засобів масового поширення ідей, поглядів і т. ін.” [1, с. 1162]. У своєму дослідженні розглядаємо також пропаганду як цілісну систему ретельно дібраних мовних засобів з метою наперед визначеного психологічного впливу.

Залежно від мети традиційно розрізняють негативну (маніпулятивну) і позитивну (просування патріотичних, об’єднавчих ідей) пропаганду.

Позитивна пропаганда зазвичай сприяє консолідації суспільства, має на меті викликати патріотичні почуття, гордість за приналежність до нації, спонукати до активних дій щодо захисту держави тощо. Прикладом позитивної пропаганди можуть бути різноманітні інформаційні повідомлення в ЗМІ, блогах, у зовнішній рекламі. Така пропаганда часто є засобом реалізації державної політики.

Прикладом позитивної пропаганди може бути повідомлення про вступ до лав української армії або інформація про успіхи наших воїнів на фронті.

Слід зауважити, що не завжди пропаганда очевидна і часто міститься в підтекстовій формі або має візуальну складову. У такому випадку візуалізація є контекстом до мовних форм. Для кращого сприймання і запам'ятовування інформації нерідко використовують різноманітний сленг.

Популярним прийомом пропаганди є бінарні опозиції: *наш(свій) – чужий, справедливий-несправедливий, ми-вони, союзник-ворог, хороший-поганий* тощо.

У межах цих опозицій російська маніпулятивна пропаганда часто створює фейки. Наприклад, 2023 року в ЗМІ з'явилося повідомлення, що в польському містечку Ченстохова з'явилися антиукраїнські білборди. Насправді ж це фото – шаблон із сайту Mediamodifier, на якому вже в готові шаблони можна додавати свої фото.

У маніпуляціях, дезінформації та фейках російської пропаганди бачимо багато епітетів з винятково негативною семантикою, які активно використовують для характеристики українських військових формувань: *терористичний, неонацистський, націоналістський* тощо. Демонізація української армії – одне з ключових завдань росіян: «США приравняють «Азов» к ИГИЛ?». Заголовок містить запитання, однак інформацію подано як твердження. Така тактика риторичних запитань, повторена багато разів, в уяві реципієнта створює враження істинності повідомлення і формує негативне ставлення.

Натомість для евфемізації подій у власній державі російська пропаганда придумала так званий новояз, метою якого є підміна понять: пропагандисти штучно замінюють загальноживані терміни з негативною семантикою на лексеми з нейтральною або позитивною. Так російсько-українську війну назвали *спецоперацією*, вибухи – *хлопками*, відступ російських військ – *перегрупуванням*, окупантів – *визволителями* і под.

Щоб уплинути на емоційну сферу реципієнта інформації, у пропагандистських російських наративах активно використовують метафори, гіперболи, метонімії: *віримо в переможну силу нашої армії, російська*

весна, американці відмовляються танцювати під дудку Зеленського, Твіттер прогнуса між Держдепом і хохлами. Основна мета таких мовних засобів – викликати емоційний відгук у споживача інформації, після чого будь-яка дезінформація може сприйматися як правда.

Отже, пропаганда – це ефективний комунікативний інструмент, здатний моделювати сприймання інформації і впливати на суспільну думку. Мовні засоби відіграють важливу роль у формуванні як текстової, так і підтекстової інформації, актуалізують емоційно-оцінний компонент і впливають на почуття реципієнтів, викликаючи сильні емоції, які знижують рівень критичного сприймання повідомлення.

Подальше вивчення мовних засобів психологічного впливу є перспективним у контексті розвитку стратегічної комунікації та міжгалузевих досліджень із залученням методів психології, лінгвістики, соціології, політології.

Література:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. VIII, 1728 с.

2. Гребенюк А. Антиукраїнська пропаганда: характерні риси та поняття. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. Київ, 2021. Вип. 61. С. 128–139. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nprnbuimviv_2021_61_12 (дата звернення: 05.06.2024).

3. Голопич І. М. Мова сучасної політики і пропаганди. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави* : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, 18 листопада, 2016 р. Харків, 2016. С. 77–79. URL: <https://univd.edu.ua/science-issue/issue/410> (дата звернення: 05.06.2024).

4. Романюк С. Мова пропаганди у спектрі сучасної лінгвістики. *Mova v suspil'stvi: semantika, sintaktika, pragmatika* / Macûk, G., Mitnik, Ī., Novikova O. (Ed.). Warszawa – Lwów – Monachium : Wydawnictwo KUL, Lublin 2019. Pp. 75–85. URL: https://www.researchgate.net/publication/339933639_Mova_propagandi_u_spektri_sucasnoi_lingvistiki_Mova_propagandi_u_spektrisucasnoi_lingvistiki (дата звернення: 05.06.2024).

5. Посмітна В.В. Особливості сучасної антиукраїнської маніпулятивної пропаганди в текстах і заголовках російських інформаційних повідомлень URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/320/8731/18232-1?inline=1> (дата звернення: 05.06.2024).

6. Тютюнник Л.Л. Пропаганда як засіб маніпуляції в умовах війни //Питання психології. Вісник Національного університету оборони України. 2023. Вип. 6(76). С. 184–192. URL: <http://visnyk.nuou.org.ua/article/view/288547/284361>

СИНЕРГЕТИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО КОНЦЕПТУ В СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

Розвод Е. В.

*кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри прикладної лінгвістики
Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Одним із базових спільних понять, яким послуговуються синергетика й когнітивна лінгвістика та, відповідно, лінгвосинергетика – є поняття *концепту*. За своєю природою концепт – це нематеріальна операційна одиниця пам'яті та свідомості людини. Сьогодні цілком очевидно, що вивчення концептів виходить далеко за межі лінгвістики і засвідчує актуальність концептуального аналізу для багатьох галузей. Концепт, як синергетична одиниця дає змогу інтегрувати різні типи знань, починаючи від глибинних лінгвокультурних категорій, до яких долучені мовні та перцептивні категорії, і завершуючи системними гештальтними ситуаціями, які реалізуються за допомогою поведінкових патернів.

Синергетичні виміри концептуального аналізу дуже широкі. Він дає змогу сформуванню понятійну систему у свідомості людини, вивчити концептуальні та мовну картини світу, встановити ядерні значення концептуальних одиниць та їх вербалізаторів, а також, що найважливіше – продемонструвати динаміку розвитку понять та концептів залежно від етапів цивілізаційного розвитку людства.

У контексті синергетики, концепт – це когнітивно-афективно-перцептивно-волевиявленнєве самоорганізоване утворення, що спонтанно функціонує в пізнавальній та комунікативній діяльності індивіда, описуване й пояснюване з урахуванням складної взаємодії зовнішніх чинників, пов'язаних із залученням індивіда до екстралінгвального оточення та соціально-культурної взаємодії [1]. У цьому розумінні концепт розглядають у трьох вимірах:

1) раціонально-логічний вимір як інтерпретація семантичних властивостей імені концепту в абстрактних типових концептах, що відображають узагальнений соціокультурний досвід і зафіксовані у словниках. Цей вимір є відносно статичним;

2) організаційний вимір як нераціональна концептуалізація, здійснюється через формування конкретно-наочних уявлень. Співвідносять концепт із його еталоном на рівні інтегрального сприйняття й концентрації того, що є даним у відчуттях і пам'яті. Цей вимір поєднує в собі риси реального спостереження та домислення;

3) образно-ідентифікаційний вимір як вимір, що організований за принципом інформативного доповнення різних за змістом ознак, які виокремлюють у ньому уявлення про норму та її асоціативне розширення. У цьому вимірі відбувається структуралізація ознак концепту.

Активація наведених вимірів у когніції відбувається одночасно, залежно від початкових умов, і завершується унікально для кожного випадку вербалізації концепту в дискурсі. Цей процес є саморегульованим, людина не може ним керувати. Як параметри загального порядку, згадані виміри можуть співпрацювати або конкурувати в когніції. Якщо вони конкурують, то один із них домінує, якщо ж співпрацюють, то концепт проходить через ієрархію різних понять, результат синтезу яких може бути абсолютно непрогнозованим.

Отже, підсумовуючи зазначимо, що усі когнітивні виміри співіснують у мовній та концептуальній картинах світу, утворюючи мережу взаємопов'язаних та асоціативно поєднаних одиниць, для кожної з яких формується система ядерних та периферійних вербалізаторів.

Література:

1. Таценко Н. В. Концепт у царині лінгвосинергетики: декомпозиція і циклічна адаптивна системність. *Концепти і контрасти* : кол. моногр. Одеса, 2017. С. 76–83.

ДОСЛІДЖЕННЯ СТУДЕНТАМИ-ФІЛОЛОГАМИ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ПИСЬМОВОГО МОЛОДІЖНОГО СОЦІОЛЕКТУ

Руденко М. Ю.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри германської та слов'янської філології
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
м. Слов'янськ, Донецька область, Україна*

Мова – незамінний засіб спілкування. Саме завдяки мові люди виражають себе, пізнають оточуючий світ. Сучасну епоху можна характеризувати як час молодіжної мови, яка завдяки комунікації в електронному середовищі суттєво впливає на людей різних вікових категорій.

Феномен сучасності – письмова молодіжна мова, насичена соціальними діалектами. Відома з давніх-давен у художній літературі й поезії, газетах і часописах, рекламі, пісенній творчості, листуванні нетрадиційна письмова мова стала особливо популярною серед молоді з кінця ХХ ст. з розвитком Інтернету, мобільного зв'язку. Вона змінила мовний стиль хлопців та дівчат, що характеризується розкутістю, грою, творчістю, активним запозиченням сленгових одиниць з інших мов, різних жаргонів.

На філологічному факультеті Донбаського державного педагогічного університету більш як п'ять років активно проводиться робота серед студентів-філологів із вивчення соціальних діалектів. З цією метою на кожен навчальний рік визначаються проблеми для дослідження, шляхи, методи збирання та узагальнення інформації, підбиття підсумків. Один із напрямів дослідження в поточному навчальному році – письмовий молодіжний соціолект. Студентами узагальнено значний обсяг літератури із зазначеної теми, як вітчизняної, так і зарубіжної, постійно вивчається нестандартне молодіжне мовлення в Донецькому регіоні, а також узагалі в соціальних мережах, на різних форумах, молодіжних сайтах, блогах, групових чатах, платформах для дистанційного навчання. Узагальнення отриманих даних дозволяє зробити низку висновків.

Соціальні діалекти в письмовій формі мають давню історію. Уже в поетичних творах ХVІІ ст. зустрічаються сленгові слова й вислови. Й-П. Гоудаїллієр [3, р. 33] описує яскравий військовий арго часів першої світової війни, зафіксований у солдатських листах, листівках, військових щоденниках, газетах, романах. У ХХ ст. в багатьох країнах, особливо в США, сленг дуже поширений у газетах і часописах при

рекламуванні товарів та послуг. Стрімкий сплеск письмових форм спілкування молоді спостерігається в наші дні завдяки цифровим технологіям, комунікації в електронному середовищі.

Важливим є висновок дослідників, що в молодіжних соціолектах спостерігається тенденція найбільшого зближення писемної та усної мов.

Аналіз в електронних засобах комунікації письмової мови молодих людей Донецького регіону показує, що вона багато в чому аналогічна до молодіжної лексики в інших місцевостях України, країнах. Мова юнаків і дівчат змістовна, рухлива, оригінальна. Ось найпоширеніші приклади регіонального сленгу: *заголяк* «утрата, зникнення чогось», *хомірі* «задвірки, околиці», *бухарест* «молодіжна вечірка», *дятел* «тупиця», *обдовбаний* «під впливом наркотиків».

За сучасних умов сфера використання письмового молодіжного сленгу значно розширилася. Крім основного джерела – комунікації в електронному середовищі, він використовується в художній та навіть науковій літературі, на сторінках молодіжних газет та журналів, у текстах пісень, рекламі. Наприклад, М. Дерещька (Universität Ermland-Masuren, Olsztyn, 2019) звертає увагу на тексти пісень у жанрі реп, хіп-хоп, наповнені арготичною, сленговою лексикою. Особливо подібне поширено в популярних американських молодіжних реп-піснях.

Привертають увагу такі якості письмової молодіжної мови, як 1) експресивність і емоційність, 2) гумористичність, яскравість і креативність (*спокуха* «не бійся», *накрилося мідним тазиком* «зіпсувалося, зникло»), 3) свіжість, стилістичність і ефектність (*воєнка* «військова служба», *ОК* «все в порядку, добре, правильно»).

Письмова молодіжна мова динамічна, рухлива, нестійка. Вона постійно поповнюється свіжими сленговими одиницями, що в Донецькому регіоні пов'язано значно з динамічними бойовими діями на даній території, політичною нестабільністю, активною міграцією молоді.

У письмовій комунікації молоді регіону зустрічаються соціальні діалекти, які: 1) є соціальними маркерами та мовними домінантами часу, відрізняються частотністю вживання, сумісністю: *розбірка* «з'ясування відносин», *відмазати* «уникнути відповідальності»; 2) характерні саме для даної території: *баклан* «що намовляє на інших», *махач* «бійка», *гаплик* «кінець, невдача».

Письмова молодіжна мова в деяких випадках буває таємною. Подібне зустрічається, коли той, хто говорить, належить до якоїсь спільноти, групи, яка приховує свої наміри, дії. У таких випадках зазначена лексика перетинається з арго, що дає підстави говорити про конспіративну функцію молодіжного соціолекту. Приклади конспіративної молодіжної лексики характерні для угруповань наркоманів, ЛГБТ; іноді

зустрічаються в спільнотах фанатів. Дж. Сантосо та співавтори [6, h. 1, 4, 7], наприклад, зазначають, що спільнота ЛГБТ в Індонезії продуктивно використовує мову арго для спілкування в соціальних мережах. Зазначений соціолект нерідко створюється на базі іноземних мов, що робить його незрозумілим для непосвячених.

Гендерний характер сленгу в регіоні, як і в інших місцевостях України, країнах переважно типовий: у дівчат він увічливий, спокійний; хлопці частіше використовують і віддають перевагу більш грубому, вульгарному. Підтвердження знаходимо в дослідженнях Н. Хараред [4, p. 125], В. Октавія [5, h. 324]. У деяких молодіжних мовах жіночий сленг останнім часом стає грубшим. Молоді жінки в Японії іноді висловлюються про хлопців грубо, у т. ч. як про продукт та комерцію: *kiru kun* – «хлопець, якого дівчина тримає при собі, доки не знайде кращого»; *kimootoko* – «огидний, неприємний хлопець» [1, с. 60–61].

Ідентифікаційною ознакою письмового молодіжного соціолекту є відхилення від мовних норм, свобода та гра. Під час формування словника соціальних діалектів за допомогою електронної комунікації молодь регіону використовує різноманітні джерела та засоби. Очевидно виділяються запозичення: 1) іншомовні: *чилл* (англ. *chill*) «проходжуватися з друзями», *хайп* (англ. *hype*) «галас, істерика», *токсик* (англ. *toxic*) «токсичні відносини», *олди* (англ. *old*) «літня людина або той, хто старше». З інших мов запозичень значно менше. Наприклад: *клошара* (франц. *clochard*) «бродяга», *ксива* (ідиш *ksiva*) «документ, записка», *кайф* (арабск. *keyif*) «задоволення, насолода»; 2) із різних жаргонів, у т. ч. кримінального. Продуктивні морфологічні словотвірні процеси (афіксація (*прикольно, замочилово, клікуха*), усічення, аббревіатура, словоскладання), творчо застосовується лексико-семантичне словотворення, поширені еративи, гібридизація письмового коду (використання піктограм, стікерів, смайликів, кумедних картинок, фотографій; граматичні, фонетичні інновації: *бугага* «вираз сміху», «хрю-хрю» «радість»). Подібні прийоми підкреслюють, виявляють, передають наші почуття та емоції, замінюють посмішку, зображають певну гримасу).

У більшості мов найбільш продуктивними способами утворення молодіжного соціолекту при комунікації в електронному середовищі є скорочення, афіксація, словоскладання, іншомовні запозичення (часто запозичуються англійські акроніми: *AFAIK* “as far as I know”, *LOL* “laughing out loud”, *FTW* “for the win”, *LMGTFY* “let me Google that for you” [2, p. 463]), метафоризація, еративи, гібридизація письмового коду. Для словотвірних моделей, при творенні окремих соціолектних одиниць, характерним є участь двох, або декількох способів

словотворення із залученням різних шарів лексики одночасно [1, с. 215]. При спілкуванні в соціальних мережах молоді люди часто використовують сленг, утворений поєднанням літер та цифр, заміною літер на цифри.

Вивчення письмових молодіжних соціальних діалектів студентами-філологами сприяє розумінню процесів взаємодії літературної та нестандартної мови, ролі арго, жаргону та сленгу в спілкуванні, а також тенденцій їх поширення в різних мовах; розширює можливості невимушеного спілкування з однолітками із різних куточків земної кулі.

Література:

1. Кравець О. І. Молодіжні соціолекти в лінгвокультурному середовищі Японії: словотвірний та функційний аспекти : дис. ... доктора філософії : 035 – Філологія. Київ, 2023. 239 с.

2. Gheno V. The Italian-English “Cocktail” on Italian Social Networks. *Quaderni di Linguistica e Studi Orientali*. 2019. 5. P. 459–475. DOI: <http://dx.doi.org/10.13128/QULSO-2421-7220-25977>.

3. Goudaillier J-P. 14 – 18: Les corps meurtris – dénominations argotiques des engins de mort et des blessures qu'ils occasionnaient. *Linguistica*. 2018. 58. P. 33–50. DOI: 10.4312/linguistica.58.1.33-50.

4. Harared N. Slang Created and Used in 1cak.com Site: A Sociolinguistics Study. *Humaniora*. 2018. Vol. 9, No. 2. P. 119–127. DOI: 10.21512/humaniora.v9i2.4262.

5. Oktavia W. Variasi jargon chatting WhatsApp grup mahasiswa Tadris bahasa Indonesia. *Jurnal KATA: Penelitian tentang Ilmu Bahasa dan Sastra*. 2018. 2(2). H. 317–325. DOI: 10.22216/jk.v2i2.3644.

6. Santoso J., Wahyudi A. B., Sabardila A., Purnomo E., Tiyo A., Setiawaty R. Sumber dan sikap bahasa terhadap fenomena argot komunitas LGBT di media sosial. *Jurnal Pendidikan Bahasa dan Sastra Indonesia*. 2023. Vol. 19, No. 1. H. 1–10. DOI: <https://doi.org/10.25134/fon.v19i1.5830>.

HATE SPEECH AND THE PROBLEM OF FORMING THE ENGLISH LANGUAGE COMPETENCE OF STUDENTS OF NAUKMA

Sydorova O. Yu.

*Senior Lecturer at the English Language Department Faculty of Humanities
National University of Kyiv-Mohyla Academy
Kyiv, Ukraine*

1. Military situation in Ukraine makes it necessary to complete English language competence of the students who study Social Sciences and Technologies (ESP Courses) with the phenomenon HATE SPEECH which is used in the modern information space as a constituent component and display of hybrid methods of waging modern wars.

2. Dictionary definitions and lexicographical articles in ‘The International Encyclopedia of communication’, ‘Britannica’, ‘Cambridge Dictionary’, ‘Stanford Encyclopedia of Philosophy’ as well give us an opportunity to represent this communicative phenomenon and its pragmatic use in case of conflicts of our time [1; 2; 7; 13].

3. Acknowledgement of destructive nature of HATE SPEECH has formed international standards in legal regulations in cases of presenting communicative reaction of this type. These standards have been ratified in Ukraine, in the country which is a member-state of the United Nations Organization (In particular, Article 26 of the International Covenant on Civil and Political Rights obligates States to prohibit by law any expression of national, racial or religious hatred that incites discrimination, hostility or violence [5]; the UN Strategy and Plan of Action on HATE SPEECH) [14].

4. For Ukrainian mindset the phenomenon HATE SPEECH is completely new, that is why its definition in Ukrainian lexicographical sources is still open. Besides, information space of Ukraine demonstrates specific signs of mastering HATE SPEECH as its pragmatic potential has been staying in pre-war period mostly as a potential one. It has been accepted that there is a certain lacuna in corpus of literary Ukrainian language as to obscene vocabulary. In communicative situations with conflict these lexical units with offensive background have been compensated by certain expressive collocations with curse or even some borrowings from other language. In period of war confrontation this lacuna has been completed with the label of ideological irreconcilability. This process appears to have acquired the meaning of cognitive weapon (vatnyky, orky, kolorady as well).

The language of the country-aggressor also has been “enriched” with a great number HATE SPEECH innovations (maidauny, banderlogy, ukropy) [9].

5. Besides functions of implementation of negative emotions of wide rage (contempt, hatred, anger, malice, disgust, disrespect) this vocabulary is overloaded with function of linguistic reprogramming of consciousness. In this frame the phenomena ‘friend’ and ‘enemy’, ‘own’ and ‘alien’ mentally formed by previous periods of historical relationships of Ukrainians and Russians, especially in Soviet period, are changing their positions. In this way, in particular, the metaphor of family of nations has been ruined (Ukrainians and Russians as close relatives, one nation), elder brother (Russian) and Ukrainian (younger brother) is releasing from his influence and becoming free, the history of the Second World War has been rewritten, the role of Christian values for both nations has been also reconsidered.

6. Social Nets and especially private communication (new media) have become a field of influence of HATE SPEECH. At the same time, it is noticed some asymmetry of all media resources in the direction to loosing the standards of freedom of speech and ethical journalism [3].

7. Destructive role of HATE SPEECH is relevant to the problem of inciting group conflicts among people defining the necessity of social monitoring of this phenomenon and creating regulatory instruments of language policy in the process which is actively taking place in the European Union Countries [10]. The desire of Ukraine to become a member of European Community is forming and demonstrating social requirements in gaining experience of resisting HATE SPEECH.

8. Positive experience of struggling HATE SPEECH is represented by professional international institutions and specialized discussion platforms: The Media Diversity Institute (MDI) [12]; The Maynard Institute for Journalism Education Maynard [11]; International Media Working Group Against Racism and Xenophobia (IMRAX) [6]; Ethical Journalism Network [4]. There is urgent demand to use different platforms of European Union for putting forward Ukrainian ideas and Ukrainian position in the world, for creating Ukrainian lobby as a result.

9. Valuable experience of comprehension of multifaceted display of HATE SPEECH is presented in scientific researches of specialists of strategic communication, directed on comparative conceptions of national security and the type of linguistic culture as an instrument of cognitive influence [8].

10. Acknowledgement by the students with phenomenon HATE SPEECH gives opportunity to strengthen understanding of the concept of high-quality information and media competence, to widen space for diplomacy as an instrument of civilized resolution of conflicts in the future. In the process of forming English language professional competence

of the students mastering strategies and tactics of negotiations is logically supported and completed with knowledge that avoiding of hatred and confrontation is bringing nearer peace.

Bibliography:

1. Britannica. "Hate Speech". Available on: <https://www.britannica.com/topic/hate-speech>
2. Cambridge Dictionary. "Hate Speech". Available on: https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/hatespeech#google_vignette
3. Detector Media. URL: <https://detector.media/inforspace/>
4. Ethical Journalism Network . Available on: <http://ethicaljournalismnetwork.org/resources/publications/hate-speech>
5. International Covenant on Civil and Political Rights URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text
6. International Media Working Group Against Racism and Xenophobia (IMRAX). Available on: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/157-MR-CH1
7. Jensen, K. B. Media. The International Encyclopedia of communication. Malden (USA), Oxford (UK), Carlton (Australia), 2008. P. 2811–2817.
8. Kompantseva, L. The Phenomenon of Psychological Operations as a Concept and Discourse (Based on Security Linguistic Cultures of the NATO and the Russian Federation). *Psycholinguistics*. 2020. 27(2). 174–194. [in Ukrainian].
9. Mova i viyna: dynamika movnoyi systemy i movna polityka : monohrafiya. Vidp. red. B.M. Azhnyuk. Kyiv: Vydavnychyy dim Dmytra Buraho. 2024. 616 p. <https://www.inmo.org.ua/news.html> [in Ukrainian].
10. Recommendation NO. R (97) 20 of the committee of ministers to member states on. Available on: <https://rm.coe.int/1680505d5b>.
11. The Maynard Institute for Journalism Education Maynardi Available on: [http://www.je.org/programs/fault lines](http://www.je.org/programs/fault%20lines)
12. The Media Diversity Institute (MDI). Available on: www.media-diversity.org
13. The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Fall 2023 Edition), Edward N. Zalta & Uri Nodelman (eds.), "Hate Speech"/ Anderson, Luvell and Michael Barnes. URL: <https://plato.stanford.edu/archives/fall2023/entries/hate-speech/>
14. UN. Strategy and Plan of Action on Hate Speech. Available on: https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/advising-and-mobilizing/Action_plan_on_hate_speech_EN.pdf

ПОНЯТТЯ ДИСКУРСУ В СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

Солодюк Н. В.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, Україна*

У сучасній лінгвістиці поняття дискурсу є одним із ключових для розуміння мовної природи та її функціонування в комунікативному середовищі. Дискурс розглядається як складна й багатогранна одиниця мовної діяльності, що виходить за межі речення чи тексту, охоплюючи широкий спектр різних мовних явищ, пов'язаних із змістом, учасниками, цілями та стратегіями комунікації.

Поняття дискурсу як соціолінгвістичного феномену є актуальним об'єктом дослідження багатьох науковців, серед яких Ф. Бацевич, С. Кость, Н. Мордовцева, А. Нікітіна, О. Романюк, О. Селіванова, К. Серажим, М. Янкович та ін.

У сучасному науковому полі українських досліджень триває дискусія щодо тлумачення та типології дискурсу. С. Кость зазначає, що дискурс «вже досить тривалий час опрацьовується й досліджується вченими-лінгвістами, загально визнаного підходу та універсального визначення поняття дискурс ще досі не існує. Воно (поняття) розглядається з погляду найрізноманітніших аспектів: і як комунікативний процес, і як текст, і як система, і як комунікативна подія» [2, с. 124].

У термінологічній енциклопедії з лінгвістики О. Селіванова детально аналізує явище дискурсу та подає такі значення цього терміну: «1) зв'язний текст у контексті численних супровідних фонових чинників – онтологічних, соціокультурних, психологічних тощо; текст, занурений у життя; 2) замкнена цілісна комунікативна ситуація (подія), складниками якої є комуніканти й текст як знаковий посередник, зумовлена різними чинниками, що опосередкують спілкування й розуміння (соціальними, культурними, етнічними і т. ін.); 3) стиль, підмова мовного спілкування; 4) зразок мовної поведінки в певній соціальній сфері, що має певний набір змінних» [6, с. 119].

Більш детальне трактування окреслила К. Серажим, яка дослідила дискурс з різних факторів: «складний соціолінгвістичний феномен сучасного комунікативного середовища, який, по-перше, детермінується (прямо чи опосередковано) його соціокультурними, політичними, прагматично ситуативними, психологічними та іншими (консти-

туючими чи фоновими) чинниками, по-друге, має «видиму» – лінгвістичну (зв'язний текст чи його семантично значущий та синтаксично завершений фрагмент) та «невидиму» – екстралінгвістичну (знання про світ, думки, настанови, мету адресанта, необхідні для розуміння цього тексту) структуру і, по-третє, характеризується спільністю світу, який «будується» впродовж розгортання дискурсу його репродуцентом (автором) та інтерпретується його реципієнтом (слухачем, читачем тощо)» [7, с. 13].

Мовознавець Ф. Бацевич сформулював таке визначення поняття дискурсу: «тип комунікативної діяльності, інтерактивне явище, мовленнєвий потік, що має різні форми вияву (усну, писемну, паралінгвальну), відбувається у межах конкретного каналу спілкування, регулюється стратегіями і тактиками учасників; синтез когнітивних, мовних і позамовних (соціальних, психічних, психологічних тощо) чинників, які визначаються конкретним колом «форм життя»; залежних від тематики спілкування, має своїм результатом формування різноманітних мовленнєвих жанрів» [1, с. 138]. Як підкреслює Ф. Бацевич, дискурс асоціюється з різними виявами 1) комунікації в суспільстві (мовний, вербальний, невербальний, дискурс мовчання), 2) комунікації в межах окремих каналів (тактильний, зоровий, слуховий), 3) правил спілкування, способів викладу та втілення граматичної мети мовців [1, с. 137].

Лінгвіст О. Романюк розглядає термін «дискурс» як «інтерактивна комунікативна діяльність, яка регулюється стратегіями і тактиками через вербальні і невербальні засоби спілкування і характеризується соціокультурними, прагматично-ситуативними, психологічними, віковими, гендерними і психічними показниками мовців» [5, с. 151].

Педагогічний дискурс, за визначенням Н. Мордовцевої, розуміється як зразок комунікативно-прагматичної мовної поведінки педагога, що здійснюється у сфері навчання та має певну кількість незмінних та змінних ознак: соціокультурних норм, соціальних ролей та відносин, угод, особливостей інтерактивності тощо [3, с. 394].

Своє трактування явища дискурсу надає М. Янкович: «соціолінгвістичний феномен, що сформувався в певному соціальному середовищі та активно структурує й моделює соціальну дійсність, матеріальним втіленням якого є текст (усний чи письмовий), що відображає спосіб мислення, ціннісні орієнтири, моральні норми як власне адресата, так і середовища в цілому» [9, с. 125].

З погляду лінгводидактики поняття «дискурс» А. Нікітіна розглядає як багаторівневу одиницю та пропонує використовувати в 2 основних значеннях: 1) в широкому розумінні – «як комунікативне явище, мовленнєва ситуація, інтерактивний процес, у якому задіяні учасники спілкування, вербальні, невербальні, часові, просторові чинники

навчальної ситуації» [4, с. 20] і 2) у вузькому значенні – «як текст, висловлювання, промова в навчальній ситуації» [4, с. 20]. Дослідниця виокремлює визначальні риси-категорії дискурсу: контекстуальність, особистісність, процесуальність та замкненість.

У попередніх розвідках нами було визначено, що текст дає можливість продемонструвати функціонування явищ мови в професійній сфері, розвинути навички побудови та створювання текстів за фахом, а також робота з текстом – це збагачування словникового запасу у плані сприймання мовлення [8, с. 266].

Аналіз літератури засвідчує, що в сучасній лінгвістиці немає єдиного погляду на трактування поняття «дискурсу». Вдалося простежити, що науковці по-різному визначають як спільні, так і відмінні ознаки та особливості цього феномену. Отже, враховуючи вище зазначене, дискурс – це складне соціолінгвістичне явище у комунікації, що охоплює не лише текст, але й контекст, в якому він використовується, та складається з учасників, які через вербальні та невербальні засоби спілкування відображають свою мовну картину світу.

Література:

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ : Академія, 2004. 344 с.

2. Кость С. Семантико-теоретичний аналіз функціонування терміна дискурс. *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*, 2010. № 675. С. 121–124. URL: <https://science.lpnu.ua/terminology/all-volumes-and-issues/visnik-no-675-2010/semantiko-teoretichniy-analiz-funkciyuvannya> (дата звернення 15.05.2024).

3. Мордовцева Н. В. Педагогічний дискурс як дидактичне поняття. *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика* : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 20–21 травня 2022 р.) / за ред. Боярської-Хоменко А. В., Попової О. В. ; Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків, 2022. С. 391–394. URL: https://www.researchgate.net/profile/SiriMadsen2/publication/363731573_Cross-sectional_studies_of_Ukrainian_and_Norwegian_preservice_early_childhood_education_teachers'_digital_practices/links/632b8e38873eca0c00a53358/Cross-sectional-studies-of-Ukrainian-and-Norwegian-pre-service-early-childhood-education-teachers-digital-practices.pdf#page=392 (дата звернення 19.05.2024).

4. Нікітіна А. В. Педагогічний дискурс учителя-словесника : монографія. Київ : Ленвіт, 2013. 338 с.

5. Романюк О. С. Дискурс як інтерактивна комунікативна діяльність. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2016. Вип. 24(1). С. 149–152.

6. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Київ ; Полтава : Довкілля, 2006. 716 с.

7. Серажим К. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність (на матеріалах сучасної газетної публіцистики) : монографія / за ред. В. Різуна ; Київ : Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, 2002. 392 с.

8. Солодюк Н. В. Дидактичний потенціал навчальних текстів на заняттях української мови (за професійним спрямуванням) для студентів вищих навчальних закладів медичного профілю. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: Педагогічні науки*. 2018. № 3(137) квітень. С. 265–270. URL: https://repo.dma.dp.ua/2828/1/1%D0%92%D1%96%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%20%E2%84%963_2018%20%28%D0%BA%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%8C%29-267-272.pdf (дата звернення 20.05.2024).

9. Янкович М. В. Поняття дискурсу в гуманітарних науках та визначення терміна «дискурс» в лінгвістиці. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2015. С. 123–126.

WAYS OF USING SUGGESTOPEDIA IN EDUCATIONAL TECHNOLOGIES

Soroka T. V.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of the English Philology
and World Literature
Ismail State University of Humanities
Izmail, Odesa region, Ukraine*

Among many well-known pedagogical technologies, suggestive technology is defined as the most interesting one, from the point of view of effectiveness and practical significance. It was first applied in 1966 in Bulgaria, when the Bulgarian scientist, Doctor of medical sciences, psychotherapist G.K. Lozanov made an attempt to use suggestion as a means of activating the reserve individual mental capabilities in the educational

process, namely during teaching foreign languages. The basics of sugestopedia are also covered in the works of Bancroft W. [1], Miele P. [4], White J.R., Freeman A.S. [5] and others.

Suggestology is one of the basic scientific directions, the theoretical and experimental provisions of which form the suggestive part of pedagogy. Any pedagogical technology to one degree or another contains elements of suggestion. Suggestive technology, in turn, distinguishes these elements as independent ones [3, p. 15]. Miele P. notes that, unlike other teaching technologies that are mainly based on beliefs, this technology is largely based on suggestion [4, p. 112].

According to its founder G. Lozanov, suggestive communicative psychotherapy, associated with the total influencing, liberating and stimulating factors in art and modern experimental psychological research of the attitude, motivation, needs and orientation of the individual [1, p. 97]. The whole complex was specially adapted to the conditions of the educational process.

Desuggestive-suggestive communicative mechanisms that can be used should release the possibilities of the student inhibited by the social suggestive norm and, when teaching new material in a positive stimulating suggestive environment, contribute to improving the mechanisms of memory, increasing the intellectual and emotional activity of students, their socio-psychological adaptation. During training, not only the functions of an individual's consciousness are involved, but also a complex of functions of his emotional sphere, as well as peripheral perceptions of various levels [2, p. 110].

The created system is based on the achievements of physiology, psychotherapy, psychology and didactics, and it is the harmonious synthesis of the achievements of various sciences that allows you to get qualitatively new results due to a new (for didactics) approach to the listener's personality, learning process, and the concept of communication. Recognizing the eclecticism of his system, G. Lozanov argued that sugestopedia did not create new elements, but created a new combination of mostly old elements. But from here a new type of educational process is created with its own theory, new tasks and new results, with its own psychophysiological features and new prospects [6, p. 53].

The essence of any training system is determined by the psychological, pedagogical and methodological principles on which this system is based. White J.R. and Freeman A.S. identify three main principles of sugestopedia:

1. The principle of "joy and non-stress" is associated with the pseudo-passive state of the student and with the internal attitude to learning characteristic of this state. It should be noted that "joy and non – stress" is not a relaxing stage, but a constant essence of learning.

2. The principle of unity of awareness and unconsciousness requires organized and integral participation of the individual not only in the functions that are realized, but also in those that are not realized.

3. The principle of “suggestive relationship” directs the educational process to activate the reserves of the individual and requires continuous information about the results of training [5, p. 310].

The implementation of these principles is carried out by three groups of means: a) psychological, b) didactic and c) artistic.

Psychological means coordinate peripheral perceptions and emotional stimuli that are aimed at using the motivational complex, the system of instructions, needs, and generally at activating the individual. Special mental sensitivity of students is created by a special atmosphere of classes. It is determined by such factors as solemnity, the authority of the teacher and trust in him, the success of groupmates, the convenience of students' location, etc.

Didactic means, according to James B.M., require semantic generalization of codes and an increase in methodological units [3, p. 15]. Educational material is offered not only, as usual, in detail, but also in global generalized units, presented through synthetic pictures, schemes, plans for simultaneous logical and emotional perception and assimilation.

Artistic means provide, first of all, for the training of the teacher and the preparation of a lesson, where a special atmosphere should be arranged, creating conditions close to the artistic experience [2, p. 99]. During such classes, the regularities of theater pedagogy are used: the rhythm of the process, intonation components, involving students in singing, games and dancing, special attention is paid to the musical design of classes.

During the lesson, a student must be influenced by all the variety of verbal and nonverbal stimuli that activate emotional reactions affecting the imagination. Zull J.E. emphasizes that it is desirable to cause many simultaneous perceptions, since stimuli can mutually strengthen each other [6, p. 149]. But since the main channel of perception in suggestopedia is the audio channel, much attention should be paid to teacher's voice, breathing and intonation skills. In addition, the teacher's nonverbal behavior plays a significant role: gestures, movements, rhythmic, facial expressions. There are several ways to keep listeners' attention, the most extreme of which are passive and aggressive. Passive – the teacher focuses audience's attention on their personality. Consistent, logical reasoning, moderate sensuality unites the audience's attention into a single node of pedagogical action. Aggressive is the exact opposite of passive. Strong, intelligent, expressive teachers follow this path. Their feelings and will are released through intelligence in a powerful stream and instantly attract the audience's attention. With trained confidence, a teacher of this type seems to hypnotize

listeners” [6, p. 122]. Thus, we can say that the pedagogical process requires a kind of “magic” of pedagogical influence.

The basis of the sugestopedic method was the hypothesis of unconscious mental activity, which, according to G. Lozanov, in direct connection with the conscious activity of an individual is the carrier of not only the darkest intense tendencies, but also secondary-automated activity, which determines any training and any human development. So, unconscious mental activity is an important carrier of specific and individual memory. Suggestive means authority, infantilization, duplicity, intonation, rhythm and concert pseudo – passivity are aimed at revealing the reserve capabilities of an individual, which is based on unconscious mental activity.

The use of suggestive tools in pedagogical practice can be aimed at all stages of the pedagogical process: the preparatory stage, the stage of assimilation of educational material, the stage of active reproduction of acquired knowledge.

The effectiveness of the sugestopedic method is as follows:

- 1) assimilation of a very large amount of information;
- 2) development of such abilities of students:
  - ability to actively use the information "stock" in professional communication;
  - ability to flexibly vary in communication;
  - ability to transfer learned information units to other situations;
- 3) creating extremely strong learning motivation;
- 4) removal of psychological barriers (shyness, fear, stiffness).

It should be noted that the provisions developed by G. Lozanov largely did not correlate with either traditional psychology or didactics. This problem, as noted by James B.M., was partially solved with the help of educational technologies that appeared on the basis of the sugestopedic system, namely: the “emotional-semantic method” of I.Y. Shechter, the method of L.Sh. Gegechkori, the “method of activating the reserve capabilities of the individual and collective” by G.A. Kitaygorodskaya, the “suggestive cybernetic method” by V.V. Petrusinsky and others.

At the present stage of development of pedagogy, G. Lozanov's theory has found many followers, the suggestive method continues to be constantly improved, using the most modern achievements of various sciences, for example: (Neuro-Linguistic Programming (NLP) by J. Grinder and R. Bandler; Mind Maps by Tony Buzan; Total Physical Response (TPR) by J. Asher; Brain Gym by P. Dennison; Emotional Intelligence (EI) by D. Goleman; Multiple Intelligences (MI) by H. Gardner and others. But the main thing remains – a new approach to the listener's personality and a new style of pedagogical communication.

Bibliography:

1. Bancroft W. Suggestopedia and Language Acquisition: Variations on a Theme. Taylor and Francis, 2009. 320 p.
2. Chomsky N. New Horizons in the Study of Language and Mind. Cambridge University Press, 2000. 230 p.
3. James B.M. Suggestopedia: A Teaching Strategy for the Severely Disabled Reader. ERIC Document Reproduction Service, 2006. 23 p.
4. Miele P. Suggestopedia: Easier Learning the Natural Way. Utopia Unlimited Publishers, 2002. 120 p.
5. White J.R., Freeman A.S. Cognitive-Behavioral Group Therapy for Specific Problems and Populations. American Psychological Association, 2010. 405 p.
6. Zull J.E. The Art of Changing the Brain: Enriching Teaching by Exploring the Biology of Learning. Stylus Publishing, 2012. 263 p.

ПЕРЕКЛАД НАУКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ: ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ

Ходаковська О. О.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов*

*Харківський національний університет мистецтв
імені І. П. Котляревського
м. Харків, Україна*

Знання іноземних мов стало нагальною потребою майбутніх фахівців. При недостатній сформованості мовної компетенції сучасного фахівця доступний лише мінімум необхідної інформації з перекладених джерел. Таким чином, достатня лінгвістична підготовка обов'язково передбачає володіння перекладацькими вміннями і навичками, істотно впливає на професійну компетентність сучасного фахівця, адже нова професійна інформація є актуальною саме в момент своєї появи.

Сучасна підготовка фахівця передбачає навчання практичному володінню навичками перекладу текстів наукової спрямованості, що відносяться до різних галузей знань. Посилення економічної інтеграції країн Європи і всього світу викликає потребу в перекладах наукових текстів, тому підготовка майбутніх фахівців для роботи з такими текстами набуває особливої актуальності.

Переклад – це повноцінна передача повідомлення на одній мові засобами іншої мови. Оскільки тексти різні за змістом, то й переклад повинен здійснюватися з урахуванням особливостей конкретного жанру. Якщо мова йде про науковий текст, то крім знання прийомів перекладу вимагається володіння тією галуззю знань і термінологією, яких стосується текст.

Виділяють декілька видів перекладу тексту. Залежно від характеру матеріалу, який перекладають, можна виділити кілька жанрів, до числа яких відносяться: газетний переклад; офіційно-діловий переклад; науковий переклад; науково-технічний переклад; переклад ораторської мови і публіцистики; літературно-художній переклад. Подібна диференціація жанрових різновидів перекладу ґрунтується на тому, що кожен текст в залежності від видовий і жанрово-стильової приналежності має свою яскраво виражену мовну і стилістичну специфіку. Вона виявляється в надмірній частотності використання в текстах одного жанру певних структурних компонентів – синтаксичних конструкцій, граматичних форм, стилістичних засобів.

Основними стилістичними і мовними особливостями наукових текстів є висока частотність вживання термінів, абстрактно узагальнений характер викладу, логічність, однозначність і стислість в передачі інформації, номінативний характер наукової мови, часте використання пасивних конструкцій.

Загальновідомо, що переклад науково-технічної літератури повинен відповідати таким вимогам: еквівалентність, адекватність, інформативність, логічність і чіткість викладу.

Розглядаючи особливості методики перекладу текстів наукового стилю, потрібно відзначити, що основні функціональні риси стилю є універсальними, вони притаманні всім мовам. Під еквівалентністю в теорії перекладу слід розуміти збереження певної totoжності змістовної, смислової, семантичної, стилістичної і функціонально-комунікативної інформації, що міститься в оригінальному тексті і перекладі.

Еквівалентність перекладу передбачає totoжність між вихідним і кінцевим текстами. З точки зору адекватності переклад розглядається як процес, у якому переклад відповідає комунікативним умовам (розмовну лексику, наприклад, не можна вживати в офіційній діловій розмові).

Така риса наукової літератури, як логічність викладу, в першу чергу, пов'язана з особливостями синтаксису наукового стилю. У належному синтаксичному оформленні тексту проявляється доказовість, аргументованість викладу наукового стилю. ретельний добір лексики сприяє чіткості, ясності викладу. Використовуються ті лексичні одиниці, за допомогою яких можна однозначно передати необхідну

наукову інформацію. А ось варіативність лексики в наукових текстах досить обмежена.

Для наукового стилю характерне прагнення до стандарту. Інформативними тексти можуть бути тільки при правильному підборі лексичних засобів. Велику роль у перекладі наукових текстів грають загальнонаукові слова – такі, як, наприклад, *процес, аналіз, аспект* тощо. У кожному тексті можна побачити типові словосполучення, кліше, які полегшують сприйняття наукової інформації, сприяють однозначності її подання.

Лексика наукового стилю характеризується такими властивостями вживання:

- загальнонаукових, нейтральних і термінологічних одиниць; переважання абстрактних іменників над конкретними;

- багатозначних слів в одному або двох значеннях; збільшення частки інтернаціональних елементів в термінології; відносною однорідністю, замкнутістю лексичного складу;

- маловживаних слів з розмовним і розмовно-просторічним забарвленням. Труднощі перекладу наукового тексту пов'язана також з необхідністю володіння основними поняттями загальної теорії тексту, перш за все, такими, як зв'язність. Усвідомлення важливості поняття зв'язності в методиці перекладу наукового тексту дозволить уникнути багатьох перекладацьких невдач, пов'язаних з бажанням змінити структуру тексту, дробити текст оригіналу тощо.

Студенти, перш за все, повинні бути ознайомлені з основними особливостями перекладу, а саме: при перекладі науково-технічної літератури слід враховувати, що мова науково-технічних текстів є частиною загальнонаціональної мови, використовує її лексику і граматичну будову; проте, їй притаманний певний стиль, який відповідає цілям і задачам змісту наукової літератури, а також низка особливостей як в області термінології, так і в області граматики.

Таким чином, щоб переклад наукового тексту задовольняв вищевикладеним вимогам, учні повинні оволодіти загальними і специфічними перекладацькими навичками і вміннями. До навчання перекладу наукових текстів входять:

- теоретичні знання про фонетичному, лексичному і граматичному ладі іноземної мови (знання лексичних одиниць і граматичних правил, правил словотворення); знання про особливості перекладу наукових текстів (знання про види перекладацьких трансформацій і відповідностей); мовні практичні знання (знання способів перекладу – транслітерації, калькування, перестановки, заміни, додавання, опущення, способів описового і антонімічного перекладу);

– екстралінгвістичні знання (інформаційний запас, необхідний для перекладу спеціалізованого тексту), які використовуються в процесі розуміння і переформулювання пропозицій вихідного тексту на мову перекладу, оскільки при перекладі спеціалізованих наукових текстів одних перекладацьких знань недостатньо.

УКРАЇНСЬКІ НОВОТВОРИ ПЕРІОДУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Хороз Н. С.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри слов'янської філології
імені професора Іларіона Свенціцького
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна*

Протягом російсько-української війни, особливо протягом останніх двох із половиною років, український словник поповнився чималою кількістю неологізмів, про які написано кілька розвідок (О. Петрів, Л. Кухарук, С. Гриценко, М. Жулінська й О. Круглій та ін.).

Справді, моніторинг за українським медіапростором та соціальними мережами у 2022–2024 рр. засвідчив активне функціонування та появу неосемем, неолексем і неофразем, пов'язаних із темою війни, що дозволило виділити їх у низку семантичних полів. У цій розвідці спробуємо представити та проаналізувати семантичні поля «вбити»/«знищити» (живу силу ворога і ворожу техніку) та «загинути».

Досить поширеними стали лексеми зі значенням «знищити (знищувати)», утворені:

- від кореня назви певного виду летальної зброї: *відбайрактарити / забайрактарити (байрактарити), відджавелініти / заджавелініти (джавелініти), відстінгерити / застінгерити (стінгерити), відхаймарсити / захаймарсити (хаймарсити), поураганити, занептунити, заенлоїти;*

- від прізвища: *відкобзонити, закобзонити;*

- від коренів слів «земля», «могила», які тісно пов'язані з темою смерті і поховання: *заземляти, приземляти (збивати ворожі літальні апарати), могилізувати (спершу з'явилася неолексема *могилизація* як паронім до лексеми *мобілізація*. *Могилізований* отримав значення:*

1) мобілізований російський громадянин та 2) ліквідований російський солдат, а *могилізувати* – 1) знищувати, 2) мобілізувати);

- від слів із семами «брак чогось», «відсутність чогось» (нуль, мінус, баранка): *забаранити, відмінусувати, мінуснути, обнулити*²;

- від слів з російського ворожого наративу, які російський президент озвучив як виправдання нападу на Україну («демільтаризація», «денацифікація» та «денаціоналізація»): *демільтаризувати, денацифікувати, денаціоналізувати*.

Що ж до фразеології, яку трактуємо широко, відносячи до її фонду всі усталені словосполучення та речення, які мовці відтворюють в готовому вигляді (ідіоми, паремії, терміни, кліше, гасла, крилаті вислови тощо), то вона також виявилася досить багатогою.

Найпродуктивнішою, за нашими спостереженнями, є модель, в якій використаний образ покійного співака Йосифа Кобзона, котрий, як відомо, був великим прихильником «руського міра». Фразеологізми почали виникати після ліквідації одного з ватажків ДНР на поминках цього артиста:

- «вбити» / «знищити»: *відправити на концерт до Кобзона, відправити до Кобзона, відряджати до Кобзона, роздавати квитки на концерт Кобзона, подарувати квиток на концерт Кобзона, оформити абонемент на концерт Кобзона, вручити квитки на концерт Кобзона, передати запрошення на концерт Кобзона, відправити на афтерпати до Кобзона, виписати квитки до Кобзона;*

- «загинути»: *отримати безкоштовний квиток на концерт Кобзона, бути на концерті Кобзона, купити квиток на концерт Кобзона, отримати запрошення на концерт Кобзона, спочивати на концерті Кобзона, йти / піти до Кобзона, доєднатися / приєднатися до Кобзона, йти / розлетітися на концерт Кобзона, вирушити на концерт Кобзона, від'їхати / поїхати на концерт Кобзона, отримати абонемент на концерт Кобзона, попрямувати прямо на концерт Кобзона, відправитись відзначати до Кобзона (десяту річницю окупації Донбасу), доєднатися до вір-шанувальників творчості Кобзона.*

Низка фразеологізмів-неологізмів постала після якоїсь (знакової) події в російсько-українській війні:

- ліквідація ватажків-сепаратистів: 1) «вбити» / «знищити»: *відправити на той світ до Мотороли, відправити до Гіві і Мотороли, відправити слідом за Моторолою, передати запрошення Захарченку*

---

² Сюди можна віднести й неолексеми *недорахуватися, схуднути на таку-то кількість* (про армію ворога), які, однак, на відміну від решти лексем, мають значення «загинути».

(про потенційне знищення ватажка Захарченка); 2) «загинути»: *згоріти на робочому місці* (про Гіві), *прийняти дзвінок від Мотороли, приєднатися до вечірки Мотороли; приєднатися до батальйону Гіві і Мотороли;*

- підписання «мінських угод»: *виконати мінські угоди* («загинути»);

- оголошення режиму припинення вогню: *приєднатися до режиму тиші* («загинути»);

- видача російським військовим перед вторгненням на українську територію чорних сміттєвих пакетів, очевидно, для їх зручнішого транспортування на батьківщину після ліквідації в Україні: 1) «вбити» / «знищити»: *скласти у сміттєві пакети, запакувати у чорні пакети, упакувати в чорні пакети*; 2) «загинути»: *перевдягнутися в чорні пакети, приміряти на себе чорні пакети* (для «ліквідованих» та потенційно «ліквідованих» ворогів використовують фразеологізми *чорнопакетні війська, чорнопакерна армія, чорні пакети, кандидати на чорні пакети* (новомобілізовані));

- потоплення російського крейсера «Москва» збагатило українську фразеологію фразеологізмами зі значеннями: 1) «знищити»: *відправити за крейсером «Москва», відправити на дно до «Москви», послати вслід за «Москвою»*; 2) «бути знищеним»: *піти слідом за крейсером, попрямувати / вирушити вслід за флагманом «Москва»*;

- знищення ворога в будівлі макіївського ПТУ: *закінчити макіївське ПТУ* («знищити»);

- потоплення російського корабля «Івановець»: *назавжди прописатися в водах озера Донузлав* («бути знищеним»);

- відступ росіян з острова Зміїний, який вони оголосили добровільним, ознаменував фразеологізм зі значеннями «вимушено відступити», а згодом і «загинути»: *зробити жест доброї волі*.

Частотним поясненням матеріальних втрат та втрат особового складу ворога є так зване недотримання правил протипожежної безпеки: *невдало покурити, неправильно курити, необережно покурити, курити в належному місці, не навчилися курити*.

Пласт оказіональних фразеологізмів із семами «вбити» / «знищити» та «загинути» виник у висловлюваннях українських діячів та під час щоденних звітувань українських журналістів про втрати ворога за добу:

- живої сили (зі значенням «загинути»): *покращити ландшафтний дизайн, побачити Україну і вмерти, правильно повернутися додому, стати хорошими* (відповідно, *загиблі росіяни – хороші руські /росіяни*), *така-то кількість росіян більше ніколи не вдягне різдвяні светрики* (в різдвяні свята), *на таку-то кількість росіян зійшов благодатний*

вогонь (в передвеликодній день), *обірвався тромб у такої-то кількості росіян* (після смерті Олексія Навального), *ще стільки-то росіян не дожило до весни, востаннє вирушити на прогулянку в пекло, не я б'ю – верба б'є, ще стільки-то окупантів отримало смертельні рани і відправилося на вічні муки* (у Вербну неділю);

• ворожої техніки та/або військ (зі значенням «вбити» / «знищити»): *провести толоку, зібрати врожай, закрутилось в голові* (про падіння ворожого літака), *Бандера наклав санкції на таку-то кількість ворожих солдат* (в день народження Степана Бандери), *скинути з неба* (знищити російську авіацію).

Цікавими є й новоутворені оказіональні паремії: *на «Торнадо» кулемет – з москалів буде омлет, коли палає російська техніка – тепло стає кожному українцю*.

Зафіксоване й явище трансформації популярних фразеологізмів. Так, наприклад, до крилатого вислову *побачити Париж і померти* застосований прийом субституції: *побачити Одесу і вмерти, побачити Україну і вмерти*. Замінений компонент *Париж* отримав свої локальні відповідники *Одеса* й *Україна*. До фразеологізму *Астапа понесло до Кобзона* (про ліквідацію російського військового з позивним Астап) застосований прийом контамінації двох одиниць: *Остапа понесло і відправити до Кобзона*. Такі фразеологічні перетворення сприяють ще більшому експресивно-емоційному наповненню контексту.

Українське кліше *ласкаво просимо* також стало основою для деяких трансформованих висловів: *ласкаво просимо в землю* (тут важлива візуалізація фразеологізму, адже прийменник *в* (*v*) запозичений з латинської графіки як розпізнавальний знак російських військ з 2022 р.), *ласкаво просимо, перестріляємо всіх, ласкаво просимо до нас на моголізацію, ласкаво просимо до українського пекла*.

Отже, семантичне поле «вбити»/«знищити» і «загинути», сформоване під час російсько-української війни, істотно поповнили неолексеми, неосемеми і неофраземи, які вживаються для позначення втрат ворога та ворожої техніки. Українці досить креативно та з гумором підійшли до вербалізації загалом таких трагічних явищ, понять як убивство, смерть, загибель. Усі з проаналізованих новотворів евфемістично передають зміст «вбити»/«знищити», «загинути». Більшість із них мають і виразне конотативне значення. Їх експресивно-оцінні та емоційні семи яскраво забарвлюють на увиразнюють мовлення.

Література:

1. Гриценко С. Мовні інновації російсько-української війни 2022 року. *Вісник Київського національного університету імені Тараса*

Шевченка. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика. 2022. № 2(32). С. 9–13.

2. Жулінська М., Круглій О. Неологізми як мовне відображення війни. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2022. № 3(14). С. 103–110.

3. Кухарук Л. Відомі новотвори як мовне віддзеркалення російсько-української війни. *Закарпатські філологічні студії*. № 27. Т. 2. С. 42–47.

4. Петрів О. Лексика і фразеологія російсько-української війни. *Філологічні дискусії: теоретико-методологічні та прикладні аспекти* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 24.11.2022 р. С. 34–38.

УКРАЇНЬСЬКА МОВА ЯК ОБ'ЄКТ МЕДІАМАНІПУЛЯЦІЇ В 2023–2024 РР.

Цівун Н. М.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри стилістики української мови
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

Основа держави Україна – це українська мова, а тому одним із перших громадянських обов'язків кожного українця є «обов'язок поважати державну мову, вивчати, пропагувати її, користуватися сучасною українською літературною мовою в усіх сферах державно-суспільного та виробничого життя» [5, с. 106]. Після 24 лютого 2022 року всі зрозуміли важливість знання української мови, особливо в перші місяці війни: за допомогою мови розрізняли «СВІЙ»// «ЧУЖИЙ». Утворився перелік питань, щоб виявити ворога: «Де твоя краватка?», «Скільки днів до неділі?». Парольними стали лексеми: *паляниця, молодиця, світлиця*, а «згодом із таких практично неподоланих для росіян фонетичних «пасток» постали цілі тексти-шиболети: *Кропивницькі паляниці зі смаком полуниці продаються у крамниці біля Укрзалізниці*» [7, с. 10]. Крім того, у практиці тероборони використовували питому, а іноді й безеквівалентну лексику: *веселка, пущьвірінок, дрібняки, бересиня, обрії, брунька*,

буристин» та ін., оскільки «чужі» не тільки неправильно вимовляють слово, але й не знають його значення [7, с. 10].

Ще з 2014 р. активно створюються курси з вивчення української мови у різних куточках України, а в 2022 р. одним з найпотужніших проєктів став мовний курс «Єдині», що розрахований на підтримку людей у їх переході на українську мову. У ньому активну участь беруть викладачі та студенти факультету української філології та літературної творчості імені Андрія Малишка УДУ імені Михайла Драгоманова. Ці процеси є надважливими, оскільки «мова поєднує людей більше, ніж класова, партійна, релігійно-конфесійна належність <...> навіть більше, ніж етнічне походження» [4, с. 318].

Проте з серпня 2023 р. певні лідери партій, готуючись до виборів, почали маніпулювати на певних темах, зокрема *мова, мобілізація*. М. Філонов, журналіст та громадський діяч, зазначає, що «затягування війни неминуче – і на цьому тлі ворогові дуже легко буде вклинитися в інформаційний порядок денний, нав'язати нашому суспільству власну точку зору на ситуацію, а за цим – й стимулювати його до деструктивних дій [10]. Однією із маніпуляцій, що визначена московськими ідеологами, є *«поділяй та володарюй»* [2], тому мова знову стає центром уваги. Ця маніпуляція відбувається під гаслом: *«є мої знайомі військові, які говорять російською мовою»*. Саме цей прийом використала журналістка Яніна Соколова – журналістка «5 каналу» – в інтерв'ю із Іриною Фаріон, що відбулося 05.11.2024 р.: *«військові полку «Азов», з якими я дуже дружу, і 3 штурмова спілкуються російською»* [9, 8:28].

Мета таких заходів: 1) призупинити активне вивчення української мови; 2) повернути поняття «російськомовний» українець; 3) маніпуляція беззаперечним авторитетом названих військових частин. Чи вдалося втілити цей план? Так, частково. **1 етап:** набула широкого розголосу і сколихнула суспільство історія з таксистом, який розмовляв російською та відмовився відповідати українською. На захист водія офіційно виступив у 2023 р. проросійський політик, народний депутат України Юрій Бойко та запропонував працевлаштування таксистові. **2 етап:** продумане інтерв'ю із закладеною провокацією Яніни Соколової. Журналістка зманіпулювала військовими, щоб *«легалізувати»* мешканців України, які розмовляють російською мовою, тобто це вигідна позиція для проросійських сил в Україні.

Якщо б журналістка Яніна Соколова та «5 канал», який вона представляє, був зацікавлений у єдності держави, а не в розпалюванні ворожнечі, то вона б, навпаки, навела приклади, у яких військові є для нас взірцем, зокрема й у вивченні української мови. Зазначимо, що інтерв'ю наші військові дають українською мовою, у яких

наголошують на обов'язковому її вивченні: зокрема, інтерв'ю **Богдан ТАВР Кротевич**: «Немає такого сценарію, де Україна програє» («Розмова» 24 серпня 2023); інтерв'ю **Павла Вишебаби**: «Ми готуємося воювати в довгу» («Розмова» 13.03.2023); **Гендальф («Азов»)**: умови служби, небезпека ТікТок, злам у війні, майбутнє (медіа «Грунт» від 28.03. 2024 року); інтерв'ю з бійцями «Азову» з позивними «Комета» (**Микита Жердев**) та «Грінка» (**Назарій Гриневич**): «К12: АТО 2.0, бої за Азовсталь, Редіс, евакуація, найстрашніше в полоні, ставлення до втікачів («Ісландія ТВ» 28.11.2023) та інші.

3 етап: розголос нібито про приниження російськомовних військових із вирваними з контексту фразами із інтерв'ю, який створила журналістка Яніна Соколова, за кілька годин набув ефекту «цунамі»: активне цитування перекручених словосполучень. Така ситуація показує, що «дезінформація сильніша від інформації, оскільки її створюють спеціально під споживача» [6, с.119]. За активною критикою, на жаль, журналістам не було часу прослухати повну версію інтерв'ю, тому всі висловлювалися за інформацією з нарізок Яніни Соколової. Згодом СБУ порушила кримінальну справу щодо мовознавиці, а через кілька днів її звільнили з Львівської політехніки. Зауважимо, що 29.05. 2024 р. суд поновив Ірину Фаріон у навчальному закладі.

4 етап: проєкт-маніпуляція «*студент із Сімферополя*», якого нібито 13.11.2023 р. спіямали співробітники ФСБ за те, що він написав лист у мережі Ірині Фаріон. Це історія подібна до історії про «*розп'ятого хлопчика із Слов'янська*» (див. опис «Вікіпедія»). Текст написаний цікаво, усі читачі перейнялися долею студента Максима Глебова із Сімферополя, де він «*зараз навчається на 1 курсі української філології*». Проте виникає запитання: «У якому навчальному закладі в 2023 р. у Криму готують філологів з української мови?», адже Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, що розташовувався в Сімферополі, після тимчасової окупації Криму відновив свою діяльність у Києві в 2016 р. У такий спосіб маніпуляція свідомістю українців відбулася успішно.

Крім того, варто згадати й маніпуляцію зі зниження інтересу до вивчення української мови, що проводилася в 2014–2015 рр.: «*Чемний українець має відповідати тією мовою, якою до нього звертаються*». У праці М. Кочергана «Вступ до мовознавства» зазначено, що «нині у світі за різними даними нараховується від 2,5 до 7 тис. мов» [3, с. 58], тобто українці мають знати всі мови світу, крім рідної. Проте всі дискусії звелися до захисту російської мови, оскільки при звертанні російською «чемний українець» мав відповідати російською,

а зросійщений громадянин і не планував відповідати українською. Г. Почепцов зауважує, що «гібридна війна спрямована на досягнення насамперед політичних цілей. Із цієї причини вона намагається «підкорити» не так війська противника, як мізки його населення» [6, с. 117].

Журналісти Олег Галів та Катерина Некреча у виданні «Радіо Свобода» (22.11.23) ставлять питання Тарасові Кременю – уповноваженому із захисту державної мови: «*Чи були дискримінаційними вилучення професорки української мови і мовознавиці Ірини Фаріон в інтерв'ю журналістці Яніні Соколовій щодо російськомовних українських військових?*». Серед відповідей Тараса Кременя можемо виокремити три позиції:

1. Велика кількість військових сьогодні спілкується українською мовою. І, незалежно від того, чи це бойові позиції, чи це приватне спілкування, українська стала переважати.

2. Немає такого поняття «російськомовність». І ми – громадяни України. І цей маркер, який був запроваджений російською ідеологією, що, зокрема, визначається і рішенням КСУ.

3. Українська є обов'язковою для ЗСУ. Українська є панівною в усіх сферах суспільного життя. І, незалежно від того, чи це національні спільноти, чи це іноземці, всі повинні володіти українською мовою на території Української держави [1].

Проте в українських медіа замість поняття «*зросійщений українець*» активно використовують в інформаційному просторі наратив московської пропаганди – «*російськомовний українець*». Наприклад, телеграм-канал «ТСН новини» від 20.04.2024 р.: «*Фаріон учергове відзначилася скандальною заявою про російськомовних українців. Скандальна екснардепка й мовознавиця порадила дівчині, якій відмовили у роботі через незнання української, "їхати до Путіна". Як зазначила Фаріон, це завжди був її основний посил суспільству: соціальний ліфт, не дати роботи, освіти, якщо людина не володіє державною мовою*» [8]. У такий спосіб журналісти та редактори «ТСН новин» активно просувають московську пропаганду та заохочують зросійщених українців не вивчати державну мову.

Отже, маніпулятивна інформація – руйнівна для нашої держави, оскільки відбувається дискредитація військових, дискредитація науковців, дискредитація українських медіа.

Література:

1. Галів О., Некреча К. «Немає поняття «російськомовні». Всі ми – громадяни України» – мовний омбудсмен. *Радіо Свобода. Суспільство*. 22.11.2023. URL : <http://surl.li/ubexf>

2. Інформаційна війна. 5 прийомів бойової пропаганди, до яких вдається путінізм, щоб маніпулювати людьми. УКРІНФОРМ. 06.12.2023. URL: <http://surl.li/hwfjd>
3. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства. Київ, 2014. 368 с.
4. Кочерган М. П. Загальне мовознавство. Київ, 2008. 464 с.
5. Мацько Л. І. Українська мова в освітньому просторі. Київ, 2009. 607 с.
6. Почепцов Г. Г. Токсичний інфопростір. Як зберегти ясність мислення і свободу дій. Харків, 2022. 384 с.
7. Сюта Г. М. Лінгвофілософія опозиції «свій – чужий» у текстах періоду російсько-української війни *Українська мова*, 2023. № 2. С. 3–34.
8. «ТСН новини» (мережа «Тереграм») Фаріон учергове відзначилася скандальною заявою про російськомовних українців 20.04.2024. URL: <http://surl.li/ubept>
9. Фаріон І. Їдьте до МОСКВИ на танку *Рандеву* з *Яніною Соколовою* YouTube від 05.11.23. URL: <http://surl.li/uasoa>
10. Філонов М. Трансформація українських медіа під час війни: здобутки, виклики і перспективи. URL: <http://surl.li/mzkm1>

ВЕРБАЛЬНО-НЕВЕРБАЛЬНИЙ ПРОФІЛЬ КОНФЛІКТИВУ ЯК КОМУНІКАТИВНОЇ ОДИНИЦІ АНГЛІЙСЬКОМОВНОГО ХУДОЖНЬОГО ДИСКУРСУ

Черненко О. В.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри германської і фіно-угорської філології
Київський національний лінгвістичний університет
м. Київ, Україна*

Сучасний спектр досліджень лінгвістичного спрямування характеризується не тільки широким розмаїттям досліджуваних явищ, але й багатовекторністю, багатовимірністю, міждисциплінарністю, поєднанням різноманітних методик досліджень, які у сукупності дозволяють широко й різнобічно аналізувати досліджуваний феномен чи розв'язати поставлену проблему.

Диференційований підхід до аналізу художнього дискурсу, втілений у багатстві методів, методик та прийомів його дослідження, у сучасному мовознавстві поступово набуває тенденції до синергії як

певної ідеології, напрямку, який не тільки прагне об'єднання різних думок, підходів, теорій в один вектор, але й призводить до змін, до створення комплексних методик, до розвитку сучасної "матричної" методології наукових досліджень [1; 2; 3].

Процеси формування дискурсивного семіозису художнього твору передбачають насамперед репрезентацію конфлікту як загальнохудожнього концепту, вербалізація та експлікація змісту якого відбувається на всіх мовних рівнях та відображає певні ідіостилістичні особливості індивідуально-авторської концептосфери [1; 2]. Конфлікт розкриває літературну проблематику твору та слугує основним рушієм сюжету.

Розкриття основної проблематики твору передбачає поетапний процес розвитку, кульмінації та завершення допоміжних конфліктів через художнє моделювання статичної та динамічної конфліктної комунікативної взаємодії, яка є тривалим та сегментованим комунікативним процесом, який зароджується, містить певні етапи, представлені у свідомості мовців як когнітивні структури, міні-ситуації або фрейми [5, р. 337] та завершується.

Таке когнітивне підґрунтя етапів, або фаз конфліктної комунікативної взаємодії у художньому дискурсі дозволяє нам виокремити її основні одиниці – *конфліктиви* як дискурсивні конструкти, які за *формально-змістовим* наповненням співпадають з певною фазою конфліктної комунікації, а за *структурою* відповідають поняттю комунікативного акту [3, с. 131].

Українські дослідники спираються на варіативну модель комунікативного акту, згідно з якою останній має два плана вираження або два складники: ситуацію, як фрагмент об'єктивної реальності, складником якого є мультимодальний вербально-невербальний акт; і дискурс – вербалізована мовленнєво-мисленнєва діяльність, складниками якого є лінгвальні (засоби мовного коду) й позамовні (засоби інших семіотичних систем) компоненти [1; 2; 3]. З урахуванням цих особливостей ми виокремлюємо лінгвосеміотичний мультимодальний компонент цієї моделі як продукт безпосереднього творення діалогічних партнерів-співрозмовників, власне, *вербально-невербальний мультимодальний профіль конфліктиву*, представлений одномодусною, двомодусною, тримодусною або чотиримодусною мультимодальною структурою [3, с. 128]. Розглянемо сказане на прикладі:

"I looked right at him and said, "Absolutely. Positively. Not." And he smacked me across the face. Sharp, fast, strong" [4, р. 112].

У наведеному прикладі *конфліктиву-кульмінативу*, який репрезентує фазу кульмінації конфлікту між Елізабет та її чоловіком Доном, вербально-невербальний мультимодальний профіль представлено

двомодусною структурою, репрезентованою вербальними (*Absolutely. Positively. Not*) та невербальними семіотичними ресурсами, або моду-сами: вираз обличчя та рух очей (*looked right at him*) та кінетичним невербальним жестом (*smacked me across the face*) як демонстрацією зверхності та насилля.

Таким чином, дослідження вербально-невербального профілю конфліктиву як комунікативної одиниці англійськомовного художнього дискурсу та аналіз закономірностей взаємодії вербальних та невербальних засобів комунікації у процесі декодування та інтерпретації конфлікту дозволяє визначити основні моделі функціонування конфліктиву у художньому творі.

Література:

1. Губа Л. Художній концепт як репрезентант поетичної мовної свідомості. *Молодий вчений. Філологічні науки*. 2018. № 3 (55). С. 616–619.
2. Біскуб І. П. Електронна петиція як новий тип медійного дискурсу (досвід критичного дискурс-аналізу). *Науковий вісник Східно-європейського національного університету імені Лесі Українки. Дискурсознавство. Текстологія. Літературознавство*. 2016. Вип. 6. С. 77–85.
3. Черненко О. В. Мультикомпонентна структура конфліктиву в англійськомовному художньому дискурсі. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія : Філологія*. 2023. № 2(26). С. 124–133.
4. Reid T. J. *The Seven Husbands of Evelyn Hugo*. New York : Atria Books, 2017. 400 p.
5. Elliott M., Kaufman S., Gardner R., & Burgess G. Teaching conflict Assessment and frame analysis through interactive web-based simulations. *The International Journal of Conflict Management*. 2002. № 13(4). P. 320–340.

ДОСЛІДЖЕННЯ ДИРЕКТИВНИХ ПЕРФОРМАТИВІВ У ДАВНЬОАНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

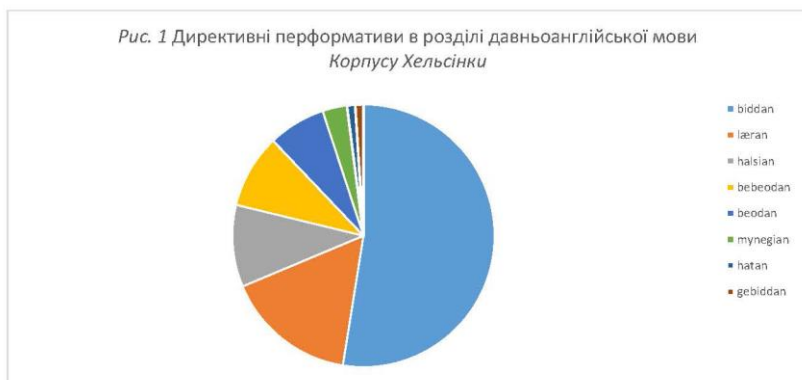
Шевченко В. М.

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри ділової іноземної мови та перекладу
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»
м. Харків, Україна

Доповідь присвячено розгляду директивних перформативних дієслів, згідно корпусного дослідження Томаса Конена, який провів перший огляд директивних перформативів (далі – ДП), знайдених у Корпусі Гельсінкі (Малюнок 1). Згідно цього дослідження встановлено, що тільки дев'ять з 50 дієслів мовленнєвого акту (далі – МА) (18%) виконували перформативну функцію. Разом досліджено близько 161 прикладів ДП у розділі староанглійської Корпусу Гельсінкі. Беручи це за основу, їх частотність вживання 4 на 10 000 слів. Вражаючою характеристикою огляду можна назвати те, що велика кількість таких одиниць виражається лише п'ятьма дієсловами: *biddan* (83 одиниці), *læran* (25 одиниць), *halsian* (16 одиниць), *bebeodan* (15 одиниць) та *beodan* (12 одиниць), вони складають 151 одиницю (94%). З іншого боку, не було знайдено таких директивних дієслів, як *rædan* чи *ascian*, із застосуванням перформативної функції взагалі. *Ascian*, що може означати «благати», «просити», а також «запитувати», здається, використовується як перформатив тільки з другорядним значенням, в той час як *rædan* зі значеннями «радити», «наказувати» та «керувати», здається, взагалі не використовується з цими значеннями як перформатив.

<i>Biddan</i> («запитувати»)	83 приклади	<i>Mynegian</i> («взивати»)	5 прикладів
<i>Læran</i> («вказувати»)	25 прикладів	<i>Hatan</i> («наказувати»)	2 приклади
<i>Halsian</i> («благати»)	16 прикладів	<i>Gebiddan</i> («просити»)	2 приклади
<i>Bebeodan</i> («наказувати»)	15 прикладів	<i>Manian</i> («взивати»)	1 приклад
<i>Beodan</i> («наказувати»)	12 прикладів		

Ці перформативні дієслова розподіляються на два класи в залежності від статусу адресанта, вживаного у типовому лексичному значенні дієслів, та ступеня зобов'язання, пов'язаного з ними. Дієслова прохання та благання (*biddan*, *gebiddan*, *halsian*) виражають, що адресант має підрядну чи рівну позицію; найчастіше вони не пов'язані з сильним зобов'язанням відповідно до адресата. Такі дієслова будуть називатися «дієслова *biddan*». Дієслова наказу та указу (*beodan*, *bebeodan*, *hatan*, *læran*, *mynegian* та *manian*) вживаються, коли адресант має вищий соціальний статус, в таких випадках ступінь зобов'язання високий [1, с. 301–321].

Вищий статус адресанта може бути пов'язаний з кращою соціальною, офіційною чи навіть моральною позицією. Дієслова такого виду називають «дієслова *beodan*».

Перший огляд ПД у давньоанглійській мові передбачає, що перформативна функція обмежується декількома дієсловами МА. Ми можемо зробити висновок, що у давньоанглійській мові використовувалося лише декілька директивних МА, що маркувалися експліцитно. З іншого боку, таке маркування перформативів, здається, було вживаним з деякими дієсловами (наприклад, *biddan*). Достатньо вражаючим є те, що в давньоанглійській мові директивними вважалися такі МА, які виражали як однозначні та асиметричні відносини між адресантом та адресатом. Чим вищий соціальний статус мав адресант (як у випадку з дієсловами *beodan*), тим нижчий статус мав адресат (як у випадку з дієсловами *biddan*). Нестача дієслів, які виражали б припущення чи пораду – де релятивна позиція адресанта чи адресата та ступінь зобов'язання не уточнений – достатньо помітна.

Наступний крок цього дослідження – це розгляд розподілу ДП у різних жанрах та типах текстів Корпусу Гельсінкі (див. мал. 2). Якщо у деяких типах текстів кількість самого тексту та число перформативів достатньо низькі, вони скомбіновані за старшою по класу чи «прототипною» текстовою категорією (прототипні текстові категорії чи діахронічні текстові прототипи [2, с. 13–14]. Таким чином, категорія релігійних директивів включає в себе релігійні трактати, проповіді та правила. Нецерковні директиви нараховують посібники, науку та філософію. Винахідливі розповіді включають географію, травологію та фантастику.

Малюнок 2 показує, що ДП давньоанглійської мови вживаються у певних підрозділах використання мови. Існує група з трьох типів текстів, які відрізняються від інших достатньо великою частотністю вживання (у передмовях бачимо 27,8% одиниць, у документах – 21%, юридичних законах – 14% на 10 000 слів). Частотність інших типів текстів значно нижча: повсякденна література показує 6,4%, винахідливі розповіді 4,5%, а інші мають число нижче 4%, які закінчуються з 0,6% у хроніках.

На жаль, докази, показані на початку у деяких типах текстів з найбільшою частотою, не можуть бути взяті як показники, оскільки вони ґрунтуються близько на 4000 слів, а більшість з них використана одним і тим самим автором. З іншого боку, достатньо вірогідним здається той факт, що ДП достатньо розповсюджені у передмовях, документах та юридичних текстах, це відображає першочергову функцію, яка є основою цих типів текстів. Можна сказати, що базова функція директивна. Одна з основних цілей юридичних документів – зробити регуляції та інструкції, а головною метою документів є передбачення та надання директивів.

Таким чином, висока частотність вживання ДП у цих трьох типах текстів може відображати їх основну функцію інструктування. У цих текстах можна побачити вживання перформативів адресантом, напряму, що звертається до адресата, а також моментального відношення до типу тексту. В інших типах текстів, особливо в розповідях (хроніки, повсякденна література), більшість одиниць буде лише вторинною, мається на увазі, що вони фантастичні чи «зарепортовані», а не виконуються адресантом, хоча вони є частиною представленого дискурсу, що формує в свою чергу «історію», яка розповідається. Беручи до уваги те, що «первинні» приклади близько пов'язані з метою та функціями у тексті, «вторинні» одиниці можна побачити лише у фікційному та представленому комунікаційному контексті, до якого вони належать.

Це коротке дослідження запропонувало аналіз ДП давньоанглійської мови, їх частоту вживання, розподіл та функції. Воно показує, що у давньоанглійській мові функція ДП обмежується декількома центральними дієсловами МА, які покривають велику частину всіх перформативних одиниць. На додаток до цього, ДП трапляються частіше у певних розділах вживання мови (наприклад, адміністративне письмо чи релігійні накази), коли інші типи текстів показують дуже низьку частотність вживання перформативних одиниць.

Література:

1. Kohnen T. Explicit performatives in Old English: A corpus-based study of directives. *Journal of Historical Pragmatics*. 2000. Volume 1. Issue 2. P. 301–321.
2. Rissanen M. English in transition : corpus based studies in linguistic variation and genre styles / ed. by Matti Rissanen. Berlin, New York : Mouton de Gruyter, 1997 (Topics in English linguistics ; 23).

НОТАТКИ

НОТАТКИ

ВСЕУКРАЇНСЬКЕ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНЕ
ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

**СУЧАСНИЙ ЛІНГВІСТИКО-
ІНФОРМАЦІЙНИЙ ДИСКУРС:
МОВНІ ЗАСОБИ, НАРАТИВИ,
СИМВОЛИ, ПЕРСОНАЛІЇ**

29 квітня – 9 червня 2024 року

Підписано до друку 10.06.2024. Формат 60×84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 5,81. Тираж 100. Замовлення № 0724-05.
Ціна договірна. Віддруковано з готового оригінал-макета.

Українсько-польське наукове видавництво «Liha-Pres»
79000, м. Львів, вул. Технічна, 1
87-100, м. Торунь, вул. Лубіцка, 44
Телефон: +38 (050) 658 08 23
E-mail: editor@liha-pres.eu
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6423 від 04.10.2018 р.